150 RSD BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 1.70 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

VREME

5. jul 2012. broj 1122

Sastavljanje vlade
Amerikanac u Beogradu i srpski pregovarači

INTERVJU: MILO ĐUKANOVIĆ

PRIŽELJKIVAO SAM SRBIJANCA NA ČELU SRBIJE

Žene u javnom govoru ▸ **Hleb i ruže sa trnjem**

UŠTEDA 60%

GRATIS .RS ILI .COM DOMEN!

- ✔ Profesionalna tehnička podrška 24/7, emailom i telefonom
- ✔ Neograničen prostor i protok, više sajtova po ceni jednog
- ✔ Cloud okruženje za potpunu dostupnost sajta preko 99.99%
- ✔ 1 klik - auto instaler za preko 200 skripti
- ✔ Lako postavite WordPress, Dupal ili Joomla CMS
- ✔ Detaljna statistika sajta, svakodnevni backup
- ✔ Preko 20000 zadovoljnih hosting korisnika

Besplatna i instant aktivacija

cPANEL HOSTING

500 za samo DIN MESEČNO

30 dana garancija za povraćaj novca

EUnet

+381 11 330 56 05

www.eunethosting.com

VREME
BROJ 1122
5. jul 2012.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić *(foto@vreme.com)*, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić *(kultura@vreme.com)*, Andrej Ivanji *(svet@vreme.com)*, Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić *(medjuvreme@vreme.com)*, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić *(strip@vreme.com)*, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić *(arhiva@vreme.com)*
Jelena Mrđa *(foto@vreme.com)*

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Ćuk, Marija Halupka, Stanica Milošević; **lektori:** Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje
http://www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
(prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
(marketing@vreme.com)
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: *redakcija@vreme.com*

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 Intervju: Milo Đukanović

18 Formiranje Vlade:
Amerikanac u Beogradu i srpski pregovarači

22 Afera Agrobanke: Pouke jednog bankrotstva

24 Intervju: Borko Stefanović

28 Višegrad: Prva godišnjica Andrićgrada

30 Žene u javnom govoru (2): Hleb i ruže sa trnjem

33 Intervju: Miloš Androvć

36 Nuspojave: Vozovlačna politika

37 Vreme uspeha

45 Lisica i ždral: Izdavački plan

46 Ljudi i vreme

KULTURA

48 Intervju: Peter Esterhazi, pisac

50 Muzički festival: «Belgrade Calling»

52 Strip: *Dnevnik Ane Tank* Iztoka Sitara

54 Godišnjica: Vek od rođenja Vudija Gatrija

58 Reč o delu

59 TV Manijak

SVET

60 EU: Frau Nein, Supermonti i čovek u crnom na vrhu Pirineja

64 Izrael: Izbeglički uljezi u zemlji izbeglica

MOZAIK

68 Saobraćaj: Brže od života

71 Muški život: Brak (Razvod)

72 Vreme i običaji – Obrezivanje: Kožica nesporazuma

75 Pošta

76 Strip: Talenat i pogled na svet

78 Vreme uživanja: Dok Holidej

Očekujemo od partija na vlasti koje su u predizbornoj kampanji lansirale laži i iluzije o kosovskom pitanju, da ih sada razbiju, da građanima objasne da nije realno da se sada pregovara o statusu, jer nas to ne bi odvelo nikuda

Razgovarao: Andrej Ivanji

Sto godina od rođenja Vudija Gatrija Vudi Gatri je u vremenu između prva dva svetska rata pevao, pisao, beležio i reinterpretirao zaostavštinu američke folk muzike dajući joj gradske teme i novi život

Piše: Dragan Ambrozić

Sud u Kelnu presudio je prošle nedelje da je obrezivanje dečaka iz verskih razloga telesna povreda, što znači kažnjivo delo. Ova odluka izazvala je revolt nemačkih Jevreja koji je smatraju nečuvenim i beskrupuloznim činom

Piše: Aleksandar Ćirić

Na naslovnoj strani: **Milo Đukanović**
Foto: **Balša Rakočević**

Slavlje u Madridu nakon što je fudbalska reprezentacija Španije, pobedom nad Italijom, 1. jula odbranila titulu prvaka Evrope.
foto: Andrea Komaz / Reuters

5/7/12 - 11/7/12

prognoza vremena

03/07/12
http://www.meteos.rs

min°C max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	24 36	25 37	25 36	23 35	22 33	20 32	19 30
Vojvodina	20 35	21 36	22 35	20 34	19 33	18 31	16 30
centralna i južna Srbija	20 37	20 38	21 36	20 35	19 34	19 33	17 32

Zbog visoke temperature neće biti povoljni biometeorološki uslovi. Tokom dana treba izbegavati aktivnosti na otvorenom. Neophodna adekvatna zaštita od sunca zbog jakog UV zračenja. UPOZORENJE: Povećana je opasnost od toplotnog udara za osetljive osobe. Krajem perioda malo povoljnija biometeorološka situacija.

broj nedelje

3

Starosna diskriminacija treća je po učestalosti u Srbiji, odmah iza rasizma i seksizma.

VREME.com
„na izvol'te" su svi tekstovi od marta 2001 do 2012
arhiva od sad dostupna svima!

foto: Tanjug

SKANDALI

O Pesmama i recitacijama

Prije deset i više godina, neposredno poslije NATO intervencije, postrojila se na izvjesnoj svečanosti Jedinica za specijalne operacije (JSO), poznata i kao Crvene beretke. Publici sačinjenoj od vojnih i policijskih generala izveli su *Hriste bože*, pjesmu iz filma *Boj na Kosovu* iz 1989. Komandant Milorad Ulemek Legija i njegova grupa iz Jedinice, osuđeni su nekoliko godina kasnije za atentat na premijera Zorana Đinđića, otmicu i ubojstvo bivšeg predsjednika Predsjedništva Srbije Ivana Stambolića, dva pokušaja likvidacije lidera Srpskog pokreta obnove Vuka Draškovića, a same Crvene beretke raspuštene su u martu 2003.

Na Vidovdan 2012, ponovo pred vojnim i policijskim zvaničnicima, ali sada kao himna Žandarmerije na slavi ove formacije, opet je otpjevana *Hriste bože*. U čemu je problem? Zar je ova pjesma zabranjena? Zar je ne pjevaju na marševima i raznim skupovima i druge vojne i policijske jedinice, poput pitomaca Vojne Akademije?

E, pa problem je kada Žandarmi na isti način kao i pripadnici Jedinice pjevaju *Hriste bože* i u sličnoj prilici; problem je u asocijacijama na ubojstva i ostala nepočinstva koje tako nešto izaziva; problem je što nitko u policiji i Žandarmeriji to nije vidio kako problem. Ako se ne vodi računa da se 3473 pripadnika najveće specijalne policijske jedinice mogu dovesti u kontekst Crvenih beretki, onda stvarno ima razloga za brigu. Jedan skandal nikada ne ide sam. Žandarmi su, onako grlato kako prilika zahtjeva, izrecitirali i novu zakletvu; autor – komandant Žandarmerije, Bratislav Dikić. U dvadeset dva stiha Kosovo se trinaest puta ponavlja. Ostalo su preci, porijeklo, srpski narod, Srbija, krst časni, vjera u boga... Nadahnuto u pravcu preambule Ustava, nove političke realnosti i parlamentarne većine, ali i – sumnje nema – srpstva i patriotizma po kroju Obraza, Srpskog narodnog pokreta 1389, Dveri, "navijača"...

Ministar unutrašnjih poslova i mandatar Ivica Dačić rekao je poslije da to nije zvanična zakletva Žandarmerije, da njen tekst nikada nije odobrio, a kamoli potpisao i da ne bi trebalo da se više upotrebljava kako ne bi bilo nedoumica da li njen tekst predstavlja metaforu ili pretnju. Dodao je i da Žandarmerija ili bilo koja druga jedinica Vojske ili policije nikada ne bi uradila bilo šta bez komande državnog vrha, a što bi moglo da ugrozi mir i stabilnost. Interesantno. Ako Dačić pojma nije imao o tekstu sada nezvanične zakletve, kako to da je on ipak izgovoren na slavi Žandarmerije? Da li vrh MUP-a ima puno povjerenje u komandanta Žandarmerije, pa i ne traži obavještenje o njegovim namjerama? Ili, možda, Dikić smatra da nikome i ne mora polagati račune za jedinicu kojom komanduje makar to bio i sam ministar? Ili je oboje u pitanju? Još važnije, vezano za ovaj skandal, jeste to što se dogodio na javnoj svečanosti i u veoma osjetljivom političkom trenutku. Da li će prilikom aktualne posjete Beogradu zamjenik pomoćnika američkog državnog sekretara za vanjske poslove Filip Riker pitati Dačića da li Žandarmerija – policijska jedinica zadužena, između ostalog, i za osjetljiv prostor juga Srbije i, uopće, administrativnu liniju razgraničenja – ima neku svoju politiku vezanu za Kosovo?

Skandal sa zakletvom Žandarmerije pao je u predvečerje pojačanog pritiska na Srbiju oko pregovora sa Prištinom i problemom sjevera Kosova. Moguće je da se sve slučajno desilo, onako bahato i bez razmišljanja. A moguće je i da je riječ o posljedicama spinovanja, navlačenja, kafanskog politikanstva i ličnih interesa.

Bude li se Ivica Dačić i dalje bavio policijom, eto mu teme za razmišljanje.

F. ŠVARM

► novogovor

Na keca

Nekad se šišalo na nulu, sad se šišaju *na keca*. I to pevačice. Promenile se mašine nularice i jezik svakidašnji. Sad kec kolo vodi.

Nekad je nekome padao kec na desetku, sad obrnuto: "Da je meni Ražnatović Ceca, došla bi mi desetka *na keca*." Sve se vrti oko keca. Nekad je devojku trebalo odvojiti zbariti, obariti, namagnetisati i ukrotiti. Sad se smuvaju *na keca*. Neko vata ribe *na keca*. Neki se kapiraju *na keca*. Pogledaju se i to je to. Neki bi se i ženili *na keca*.

Neko nekoga i pređe *na keca*.

Kec je nekada bio "zastava 101", loš, ali naš, opasna karta (kečiga) i jedinica u školi. Sada je kec merilo za uspeh.

Uštrojiti keca znači, kažu, uraditi nešto izuzetno dobro, efektno. Zamislite, sad, nesporazum u kući, kad klinac dođe, baci torbu s vrata, i kaže kevi: "Uštrojio sam keca u školi!"

Uraditi nešto *na keca* može neko ko nije previše brzoplet, šeprtljiv ni bezglavi brzozbor. To može samo filadelfija, snalažljivko, dovitljivko, promućuran čovek.

Reč dolazi iz omladinskog žargona i znači odjednom, iz prve, otprve, bez prethodnog razmišljanja, odmah, umah, namah, iznebuha, izubaha, na brzaka, na mlaz, iz cuga. Može da znači i očas, naglo, neočekivano, ali zbrzati, frknuti.

Možda reč dolazi iz i one preterane sklonosti ka igrama na sreću. Šabana Bajramovića, nezamenjivog ciganskog muzičkog kralja, pitali jednom da li je nekad bio razočaran u životu. Nije odmah razumeo šta ga pitaju, a onda se setio: "Kako da ne, igram keca, a ono bude nula..."

Ta formula koja godi mladima podložnim neurotičnoj težnji ka sreći i efekton obrtu, podrazumeva bljesak intuicije, rad klikera. Slevačiti, smandrljati, mogu samo alamunje ili kalamunje, luckaste osobe nepredvidivih impulsa i brzopleti jebivetri koji nisu vidra ni kralj Milan na tenku.

Taj izraz možda govori o nestrpljenju, brzopletosti i nepromišljenosti koja vlada duhom našeg vremena. Ona potiskuje reči kao truditi se, majati se, batrgati se, upeti se i upinjati, paštiti se i trsiti se, nastojati, truditi se, batrgati se oko nekoga ili nečega. Kao da svi čekaju da nešto padne *na keca*.

Neće svakom da upali kec, ni da upadne sekira u med! Evo, pogledajte ovo sada...

MILAN MILOŠEVIĆ

PIŠE: ZORAN STANOJEVIĆ

Epl aplikacije za vladine komplikacije

Formiranje nove vlade uvek mi liči na početak školske godine. Đaci (vlada) obećavaju da će ovoga puta sve biti drugačije, da će učiti od prvog dana i da će na kraju ocene biti sjajne, dok roditelji (građani) postavljaju maksimalne zahteve podsećajući ih na sve grehe iz prošle godine.

Tako da bih ja malo pobegao od velikih ideja i pred novu vladu stavio nekoliko sitnih zahteva, recimo dva, sve to pod uslovom da se ona formira relativno brzo kao što obećavaju. Mada ne isključujem nova iznenađenja, ali to nije tema za ovu rubriku.

Ima mnogo toga što bi Srbija morala da promeni da bi se digitalizovala i samim tim se priključila modernim društvima, ali ja insistiram na dve relativno male stvari, praktično periferne.

Srbija bi u mandatu naredne vlade morala da se uključi u pejpal sistem naplate i u Eplovu prodavnicu aplikacija, što uključuje i legalan dolazak ajfona kod domaćih mobilnih operatera. Ne znam da li su to, ipak, krupni zahtevi. Ne deluje tako na prvi pogled, ali ako nisu krupni, zašto do sada nisu ostvareni, budući da je interesovanje domaćih korisnika ogromno?

O pejpalu smo već pričali u ovoj rubrici, to je godinama unazad najefikasniji sistem plaćanja na internetu i bio bi od ogromnog značaja za mali biznis i građane. Država, budući kratkovida, tu ne vidi svoj interes čime se može objasniti nedostatak entuzijazma da se u sistem uključi. Plus drugi interesi, zašto bi meni neko omogućio da nešto u svetu kupim povoljno, ako postoji neko ko to u Srbiji želi da mi proda skupo? A ako ja imam nešto da prodam, već ću se snaći. To je logika koja važi (ne samo) u ovom slučaju.

Sa Eplom je druga priča. To je moćna firma sklona ucenjivanju malih, a mi im dođemo gotovo beznačajni čak i za tu prepirku. Nikada nismo bili u njihovom sistemu prodaje, što toj kompaniji malo znači, ali nas brutalno ograničava. Pravljenje aplikacija za Eplove uređaje unosan je posao, bolji nego pravljenje android aplikacija, jer je poslovno bolje organizovan. A, rekoh, mi smo suviše mali da bismo smeli da ignorišemo takvo tržište.

Posebna priča je nepostojanje ajfona u ponudi domaćih operatera. Suština je da su uslovi pod kojima bi Epl pristao na dolazak za operatere neprihvatljivi. Epl nije glupa kompanija. Nisu glupi ni operateri u Srbiji. Njihova zajednička ocena je da ovde za njih zajedno nema dovoljno posla, da bi ulazak na tržište svakako vodio gubicima, ali bez garancija da će se to promeniti posle nekog vremena. Zbog toga nema popusta, a bez popusta je Epl preskup. I tako ukrug. A to je, zapravo, ocena našeg opšteg stanja.

Mali smo, siromašni, nerazvijeni, ali zato umišljeni. Idealni da se bavimo velikim temama i strategijama kada već ne možemo da odgovorimo na neka jednostavna pitanja.

SRBIJA

Nasilje nad profesorima

U samo desetak dana u Srbiji je pretučeno dvoje srednjoškolskih profesora.

Prvi slučaj dogodio se 22. juna kada je Dikica Ilić (59), profesorka matematike u gimnaziji "Jovan Skerlić" u Vladičinom Hanu, krenula kući iz škole. "Nakon sto metara hoda, osetila sam udarac u predelu desnog bubrega, nakon čega sam pala. Znala sam da je to bio on", rekla je Ilićka novinarima. Napao ju je učenik prvog razreda S. A. (15), koji ju je prethodno pratio od škole. Od pada, profesorka je polomila kuk i povredila nadlakticu. Dva dana kasnije, u niškom Kliničkom centru, ugrađen joj je veštački kuk.

"Od povreda me više boli saznanje da me učenik, kome sam pokušavala da pomognem da popravi ocenu, napao i to na ovako podmukao način. S. A. je imao mnogo izostanaka, i pored jedinice iz mog predmeta imao je i iz drugih", rekla je Dikica Ilić, koja 33 godine radi kao profesorka.

Direktor gimnazije u Vladičinom Hanu, Ivica Marković, kaže da je učenik izbačen iz škole – zbog 220 izostanaka. "Za sve ove godine rada nikad se nije dogodilo ovako nešto. Mi nemamo šta više da kažemo o ovome. Incident se dogodio van škole, a policija će utvrditi detalje", rekao je Marković.

Protiv maloletnog napadača biće podneta krivična prijava zbog nanošenja teških telesnih povreda.

Drugog dana jula, na drugom kraju Srbije, pola sata pre ponoći, neko je pozvonio na vrata profesora Gorana Jovanovića (44), koji u gimnaziji "J. J. Zmaj" u Odžacima predaje fizičko vaspitanje. Na ulazu su bili Milan M. (51) i njegov sin Radivoj M. (25), koji su uz pretnju pištoljem pitali Jovanovića za ime, a zatim počeli da ga tuku metalnom šipkom. Profesor je zadobio dvostruki prelom nosa i mnogo podliva po glavi i čitavom telu. "Govorili su da sam silovao i šamarao njihovo dete. Naravno da nisam imao pojma o čemu se radi, niti vremena da bilo šta kažem. Nisam ih nikada pre video. Policajci su mi kasnije rekli da je moja učenica četvrte godine gimnazije, ćerka, odnosno sestra napadača, rekla ocu da sam je silovao", ispričao je Jovanović medijima.

"Kasnije u istrazi učenica je rekla da sam je 'samo seksualno uznemiravao' i to tako što sam joj 'zatražio broj telefona' kad me je zamolila da joj pomognem kod kolega da popravi neku od devet slabih ocena na kraju školske godine", rekao je Jovanović.

Napadači su identifikovani i uz krivičnu prijavu sprovedeni istražnom sudiji Višeg suda u Somboru.

M. RUDIĆ

lgbt SOS
(011)
3290 846
utorkom i četvrtkom 19-22h

Novi momenti u "aferi Novartis"

Posebno odeljenje Višeg suda u Beogradu oglasilo se 3. jula nenadležnim za suđenje za zloupotrebe u nabavci vakcina protiv svinjskog gripa. Portparolka tog suda Maja Kovačević precizirala je da je krivično vanpretresno veće suda usvojilo prošlonedeljni predlog branilaca optuženih da se oglasi funkcionalno nenadležnim i da predmet prosledi Krivičnom odeljenju Višeg suda.

Kako je dodala, na tu odluku Posebnog odeljenja Tužilaštva za organizovani kriminal, koje je podiglo optužnicu protiv direktorke RFZO-a Svetlane Vukajlović, ima pravo da uloži žalbu Apelacionom sudu u Beogradu.

Pripremno ročište bivšoj direktorki Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje i njenim saradnicima prekinuto je prošle sedmice do pravosnažne odluke o zahtevu za oglašavanje nenadležnosti Posebnog odeljenja. Branioci optuženih su na pripremnom ročištu predložili da se Posebno odeljenje oglasi funkcionalno nenadležnim i da predmet dostavi Krivičnom odeljenju Višeg suda u Beogradu jer, kako su naveli, ne postoji organizovana kriminalna grupa, nema koruptivnih elemenata i zato što Vukajlovićevu na funkciju nije imenovala Vlada Srbije, već Upravni odbor tadašnjeg republičkog zavoda zdravstvenog osiguranja.

Podsetimo se, optužnica je do sada već dva puta vraćana na doradu. Prvi put krajem februara zbog, kako je preneto u medijima, štamparske greške, a drugi put u aprilu kada je

foto: Reuters

Posebno odeljenje beogradskog Višeg suda vratilo optužnicu tužilaštvu sa zahtevom da se deo dokumentacije na engleskom jeziku prevede na srpski.

Svetlana Vukajlović i direktor Detapa Ljubomir Pavićević uhapšeni su 19. septembra prošle godine, a Smiljka Mileusnić-Adžić, sestra bivše potpredsednice kompanije Delta Milke Forcan, tri meseca kasnije. Svi su, uz kauciju, pušteni da se brane sa slobode 24. maja ove godine.

J. L.

Intervju: Milo Đukanović

Priželjkivao sam Srb

Mislim da je odluka predsednika Vujanovića da prisustvuje inauguraciji Tomislava Nikolića bila vrlo dobra i promišljena, jer – u simboličkoj ravni – predstavlja još jedan dokaz da Crna Gora uvažava ono što je demokratski izbor građana Srbije; istovremeno, to je i znak našeg opredjeljenja da sa Srbijom i njenim demokratski izabranim rukovodstvom gradimo najbolje odnose

ijanca na čelu Srbije

foto: Balša Rakočević

Prije tačno petnaest godina, tadašnji predsjednik Vlade Crne Gore Milo Đukanović, u intervjuu "Vremenu", Slobodana Miloševića je nazvao "prevaziđenim političarem" i sa njim ušao u otvoreni dugogodišnji sukob iz koga je – kao i iz svih dosadašnjih političkih bitaka – izašao kao pobjednik. U međuvremenu, preturivši svašta preko glave, Đukanović se selio sa jedne na drugu državnu funkciju: bio je premijer, pa predsjednik Crne Gore, zatim ponovo premijer; onda se povukao, pa opet vratio na mjesto predsjednika crnogorske vlade... Danas je šef najjače političke stranke u Crnoj Gori, Demokratske partije socijalista.

I, kako kažu njegovi brojni kritičari – prevaziđen političar.

Međutim, Milo Đukanović za takve ocjene mnogo ne mari. Uglavnom se poziva na ono što je, tokom dvodecenijskog obavljanja najviših državnih funkcija, uradio za Crnu Goru: uprkos ratničkoj tradiciji, najmanja država bivše Jugoslavije je u poslednjoj deceniji XX vijeka, dok je goreo Balkan, jedina uspjela da sačuva mir; na referendumu održanom 21. maja 2006, dobila je nezavisnost; šest godina nakon osamostaljenja nalazi se pred vratima NATO-a, a sve je bliža i EU.

Čime se onda Milo Đukanović toliko zamjerio mnogima, najviše Crnogorcima?

Prvo, predugo je na vlasti i sve kritike – opravdane ili ne – idu na njegov račun; drugi razlog bi, kaže, trebalo potražiti u crnogorskom mentalitetu: naravno, samo dok su na vlasti, niko kao Crnogorci ne obožava svoje *gospodare* i niko ih, ne birajući sredstva, ne "kastiga" čim naslute da bi im mogli vidjeti leđa.

Pa, zar nisu kralja Nikolu, koji je duže od pola vijeka bio apsolutni gospodar te male balkanske države, posle ličnog i političkog sloma, u izgnanstvo ispratili pjesmom o tome kako je "ukrao vola, pa ga ćer'o do Kotora"? Zar se posle Trećeg plenuma CK SKJ (januar 1954), na kome su Crnogorci pošteno "dosolili" političkom padu svog do tada obožavanog Milovana Đilasa, po Crnoj Gori nije moglo čuti pitanje: "Viđe li kako pade Đilas?" i uvijek spreman odgovor: "Koji Đilas?!"

Čeka li i Mila Đukanovića slična sudbina? Ili je pred njim još mnogo političkih bitaka?

Krajem prošle nedelje, šefovi država i vlada dvadeset sedam zemalja članica EU, potvrdili su odluku Vijeća ministara o otvaranju pristupnih pregovora sa Crnom Gorom. To je, tvrdi Milo Đukanović, bila očekivana vijest.

"Takva odluka predstavlja potvrdu kvaliteta do sada obavljenih reformi; pored toga, ona znači i zaokruživanje prethodne etape puta ka evropskom cilju, ali i početak nove, zahtijevnije faze, pregovaranja do članstva Crne Gore u EU", kaže predsjednik Demokratske partije socijalista, Milo Đukanović.

"VREME": Da li biste se usudili da prognozirate koliko dugo bi ti pregovori mogli da po potraju?

MILO ĐUKANOVIĆ: Nijesam sklon prognozama tog tipa. Ne zato što sumnjam u efikasnost pregovaranja crnogorskog tima; naprotiv – ubijeđen sam da će Crna Gora i ovu, kao i sve prethodne etape integracije uspješno savladati. Uostalom, zar dobijanje datuma pregovora sa EU ne predstavlja potvrdu izuzetnih rezultata koje je naša zemlja napravila za samo šest godina od proglašenja nezavisnosti? Podsjećam da su dio domaće i regionalne javnosti – ali i briselska administracija – ne tako davno pokazivali ozbiljne rezerve po pitanju crnogorskog kapaciteta da ispuni očekivanja naših evropskih partnera; da je to bio jedan od najvažnijih "argumenata" protiv ideje osamostaljenja, kao i opravdanje njihovog zalaganja za nastavak života Crne Gore u zajednici sa Srbijom... Kao što vidimo, te su se ocjene pokazale kao neutemeljene, pa je odluka građana Crne Gore, izražena na referendumu o nezavisnosti 21. maja 2006, na ovaj način i dodatno potvrđena.

Ipak, odluka o dobijanju datuma pregovora sa EU nije išla glatko...

Da bi takva odluka bila donesena, potrebna je saglasnost svih dvadeset sedam članica EU. Uprkos dužem premišljanju pojedinih država, Crna Gora je danas lider evropskog procesa na zapadnom Balkanu: nakon Slovenije i Hrvatske, jedina smo zemlja bivše Jugoslavije koja je u pregovorima o članstvu u EU.

Ipak, koliko su, po vašem mišljenju, dileme Francuske, Holandije i Švedske oko otvaranja pristupnih pregovora sa Crnom Gorom bile opravdane?

Nikoga, nadam se, ne iznenađuje dodatna pozornost EU u procesu proširenja. I da nije bilo loših iskustava iz nekih od prethodnih faza, EU bi danas morala biti posebno senzibilna zbog duboke, razarajuće ekonomske krize kroz koju prolazi. Naravno, Crna Gora ima puno problema koje otklanja u aktuelnom procesu ekonomske i demokratske emancipacije.

Kada je riječ o tri pomenute države, u pitanju su različiti motivi. Poznato je da su kriterijumi Holandije u odnosu na Zapadni Balkan tradicionalno, ali i principijelno stroži: sjetimo se odnosa koji je ta zemlja imala prema Srbiji. Drugo, kako je Francuska još u političkoj inerciji predizborne kampanje za predsjedničke i parlamentarne izbore i kako se u tim prilikama, bez izuzetka, u svim zemljama EU proširenje doživljava kao nepopularna tema, stav Pariza je na neki način očekivan i nije, vjerujem, bio inspirisan isključivo Crnom Gorom.

Dolazimo do šefa švedske diplomatije Karla Bilta, koji kaže da je, po pitanju korupcije i organizovanog kriminala, Crna Gora najveći problem Balkana...

Dugo već pratim pretenciozne pokušaje nekadašnjeg premijera i aktuelnog šefa švedske diplomatije kako izriče "pouzdane" ocjene o političkim prilikama na Zapadnom Balkanu. U evropskoj politici je, nažalost, još uvijek na snazi stereotip po kome je Karl Bilt, zbog nekadašnjeg službovanja u BiH, dobar poznavalac naših prilika.

Mislim da o tome najbolje govore činjenice. Naime, ako pažljivije pratite Biltove procjene, brzo ćete uočiti konstantu: sve su se pokazale kao netačne. Naravno, za upućene to ne predstavlja iznenađenje, budući da svi Biltovi izvori informisanja stižu sa jednog mjesta – iz Beograda.

Šta to znači?

Bio sam u prilici da u razgovorima sa mnogim, veoma relevantnim sagovornicima iz EU i međunarodne zajednice čujem identične ocjene o kredibilnosti Biltovih izvora informacija i ocjena o Crnoj Gori koje su – do jedne – suprotne ocjenama svih evropskih institucija koje se bave tom problematikom. Inače, veoma me raduje da je, baš na inicijativu Karla Bilta, u zaključke Evropskog savjeta unesen stav da bi i Europol trebalo da ocijeni kvalitet aktivnosti koje, u tom smislu, sprovode nadležni državni organi Crne Gore.

Zaista vas raduje?

Naravno. Ne tako davno, sa pozicije predsjednika crnogorske vlade sam pomno pratio pomenute aktivnosti, pa se vrlo dobro sjećam komplimenata koje je crnogorska policija u kontinuitetu dobijala i od Europola i od Interpola. Dakle, ne negiram da Crna Gora u toj oblasti ima određenih problema, ali – ni manje ni više od bilo koje zemlje regiona. Najzad, usuđujem se reći – ni manje ni više od mnogih članica EU. Ali, da se još jednom vratim na ocjene šefa švedske diplomatije: vrijeme provedeno u politici naučilo me je da svaku

kvalifikaciju koja dolazi iz međunarodne zajednice ne bi uvijek trebalo uzimati zdravo za gotovo. Znate, različiti su motivi... Lično, nikada nijesam pristajao na kompleks inferiornosti da, kao balkanski političar, bespogovorno prihvatam svaku ocjenu ili "recept", pa makar on stizao i iz najmoćnijih centara međunarodne zajednice. Jer, koliko god ih poštovao i bio uvijek spreman da ih pažljivo saslušam, ipak ne vjerujem da naši evropski i američki sagovornici i prijatelji ovo podneblje poznaju bolje od nas samih.

Čudno, budući da su vas, još od otvorenog sukoba sa Slobodanom Miloševićem 1997, mnogi doživljavali kao produženu ruku američkih interesa na Balkanu.

Brojne takve površne ocjene su sa određenih adresa, u kontinuitetu, stizale na moj račun. Prosrpska štampa u Crnoj Gori je, recimo, 1999. pisala da sam, "na krilima NATO-avijacije", išao po evropskim metropolama da tražim bombardovanje Srbije i Crne Gore; ili, nakon referenduma 2006, pisano je kako sam se iz politike povukao na insistiranje zapadnih centara političke moći; dvije godine kasnije, spekulisalo se da sam se na čelo Vlade vratio na zahtjev tih istih međunarodnih adresa kako bih priznao nezavisnost Kosova; napokon, nakon što sam tobože obavio taj posao u korist SAD, ponovo sam se povukao poštujući njihov izričit stav. Baš zbog toga, sa najvećih vašingtonskih adresa – predsjednika i potpredsjednika SAD, Baraka Obame i Džozefa Bajdena, kao i američke državne sekretarke Hilari Klinton – dobio sam telegrame zahvalnosti u kojima se ističe moja uloga i uticaj na politiku na Balkanu. Zar vam sve to ne izgleda smiješno i banalno? Najzad, i toliko kontradiktorno da upućuje na tragičnu glupost autora ovih bedastoća. Dok sam bio na njenom čelu – kao predsjednik ili kao premijer – odgovorno tvrdim da Crna Gora nije dobijala, time ni slijedila tuđe instrukcije i zahtjeve, dolazili oni iz Beograda, Brisela, Moskve ili Vašingtona. Zato su nas poštovali i danas nas poštuju.

Nećete valjda reći da nije bilo pritisaka?

Jeste, ne sporim. Navešću tri najmarkantnija primjera: u vrijeme kada smo namjeravali da dinar zamijenimo markom – jesen 1999 – u svojstvu predsjednika Crne Gore sam, od strane naših američkim prijatelja – konkretno, državne sekretarke Medlin Olbrajt – dobio sugestiju da bi bolje bilo da sačekamo, jer SAD na taj potez ne gledaju blagonaklono. Uz izuzetno uvažavanje američkih savjeta i nakon višekratnih argumentovanih rasprava, Crna Gora je, kao što znate, dinar zamijenila markom. Slično je bilo i 2000, kada smo sa iste adrese imali preporuku da, zajedno sa Srbijom, učestvujemo na saveznim izborima koje je raspisao Slobodan Milošević. Slijedeći stav o nelegitimnosti savezne vlasti, zvanična Podgorica je te izbore bojkotovala. Najzad, jesmo li zaboravili da su protiv održavanja referenduma o državnoj nezavisnosti vrlo jasno i autoritativno nastupali mnogi evropski lideri? Sjetimo se samo poruka tadašnjeg francuskog predsjednika Žaka Širaka...

Jednom ste rekli da ste, u podgoričkoj vili "Gorica", sa Havijerom Solanom i njegovim saradnicima imali veoma neprijatan razgovor. Doduše, izostavili ste pojedinosti. Možete li danas o tome nešto više reći?

Poznato je da je Evropska unija bila posebno uzdržana u odnosu na crnogorsku nezavisnost. Kada sam prvi put 1998, na ručku sa specijalnim izaslanikom SAD, Robertom Gelbardom, i nekoliko zapadnoevropskih ambasadora pomenuo tu temu, reagovali su kao opareni: za takvu ideju niko od njih nije imao razumijevanja. Njihova očekivanja bila su drugačija: podržavajući početne korake crnogorske demokratije, zapadni saveznici su naše napore usmjeravali ka pružanju pomoći srpskoj opoziciji i beogradskim nezavisnim medijima u zajedničkoj borbi protiv Miloševićeve diktature. To smo i činili. Ne zbog bilo čijeg očekivanja, nego zbog uvjerenja da je to uslov stabilnosti Crne Gore i našeg ekonomskog i demokratskog razvoja.

Poslije 5. oktobra i demokratskih promjena u Srbiji, vođeni svojim interesima, pokušali smo da artikulišemo ideju obnove nezavisnosti. To je u EU izazvalo konsternaciju! Zahtijevali su odlaganje planiranog referenduma i insistirali na pružanju šanse modifikovanom aranžmanu državne zajednice Srbije i Crne Gore.

U telegramu koji sam poslao povodom smrti Slobodana Miloševića, rekao sam kako je on bio protivnik za respekt. Iako sam o njegovoj politici mislio i mislim veoma loše, Milošević je, u odnosu na ove o kojima govorim, bio ličnost – ozbiljan, brutalan protivnik, sa kojim ste uvijek znali na čemu ste. Iako sam od Miloševića bio i mlađi i neiskusniji, kao što znate – pobijedio sam ga! Toliko o tome!

"Modifikovani aranžman" je Beogradski sporazum koji ste, sa Zoranom Đinđićem, potpisali u proljeće 2002?

Tako je. Od Beogradskog sporazuma do raspisivanja referenduma 2006, stav zemalja EU o crnogorskoj nezavisnosti bio je nepromijenjen; njega je – otvoreno i direktno – zastupao i tadašnji visoki predstavnik evropske politike Havijer Solana.

Na večeri koju spominjete, poslije moje elaboracije razloga za crnogorsku nezavisnost, u dijalogu koji je postojao sve žučniji, Solana se poslužio i starim argumentima beogradske političke, bezbjedonosne i medijske kuhinje, kreirane za potrebe poznate italijanske adrese; čak su i moja odijela zauzela važno mjesto u "argumentaciji" protiv crnogorske nezavisnosti. Način razgovora i ton kojim mi se Solana obratio imao je cilj da me opomene: evo, otprilike, imate i tu vrstu *problema*, pa vidite šta ćete...

Hoćete da kažete da je Solana pokušao da Vas ucjenjuje?

Bio je to pokušaj pritiska čiji je krajnji cilj bilo upozorenje da, eto, postoje neke istrage koje mogu rezultirati i po mene neprijatnim suđenjima, pa bih, je li, o tome trebao voditi računa. Naravno, na tu vrstu upozorenja uvijek reagujem na isti način ...

Kako?

Gospodinu Solani sam istim tonom – direktno i bez okolišenja – rekao da je riječ o besmislicama.

"Pokušaj moje diskreditacije je način da se ►

osujeti ideja nezavisnosti", rekao sam. "Dakle, samo naprijed: radite svoj posao, a ja ću svoj; na kraju ćemo vidjeti sudbinu konstrukcija o kojima govorite. I, da se razumijemo: ne pada mi na pamet da odustanem od referenduma!"

Kao što znate, poslije desetak godina istrage, italijansko tužilaštvo je arhiviralo "moj slučaj"; nedugo zatim, ministar finansija u Vladi koju sam tada vodio, Miroslav Ivanišević, osumnjičen za ista djela za koja sam i sam bio terećen, pred italijanskim sudom je oslobođen po svim tačkama optužnice. Zanimljivo je i obrazloženje...

A to je?

U obrazloženju se podsjeća da je Crna Gora, kao država u režimu međunarodnih sankcija i sa desetkovanom ekonomijom, imala suvereno pravo da propisuje svoje takse, uključujući i taksu za tranzit; da je crnogorska vlada jedina nadležna da utvrđuje u koje će svrhe potrošiti prihod koji ubira po osnovu taksi, te da druga država – u ovom slučaju Italija – nema nikakvih ingerencija da sudi o takvoj politici crnogorske vlade; a posebno je, kaže se u presudi, neprihvatljivo da se te optužbe zasnivaju na izjavama političkih protivnika crnogorske vlasti. Dakle, i sud u Bariju je pravilno pročitao motive doušnika iz Crne Gore, sprdajući se sa onom našom nesrećom što je prtila more između Bara i Barija.

Uprkos tome, pojedini regionalni, ali i ugledni svjetski mediji o Crnoj Gori i dalje pišu kao o "mafijaškoj i kriminalnoj državi". Kako to tumačite? Najzad, strepite li od najavljenog otvaranja Poglavlja 23 i 24 pregovora sa EU?

Ni slučajno! Čovjek koji se plaši naknadnog i pojačanog interesa javnosti, nadležnih institucija i svake sledeće vlasti, ne poznaje ni prirodu političkog posla, a bogami ni crnogorski mentalitet. Bez obzira na to o kome je riječ, Crnogorci jedva čekaju da svakom ko je imao javni značaj, nakon što, po njihovom sudu, prestane biti važan, detaljno pretresu biografiju. Tokom pedeset godina života i dvije decenije na vlasti, nažalost, imao sam dovoljno vremena da upoznam tu crnogorsku mentalitetsku slabost. Uprkos tome, donio sam odluku da, poslije ubjedljive pobjede na izborima, napustim vlast, svjestan da ću na taj način udesetostručiti napore mojih oponenata da me pokušaju osporiti po svim pitanjima. Budući svjesni da teško mogu nekog ubijediti da sam bio neuspješan u ostvarivanju proklamovanih nacionalnih ciljeva – od očuvanog mira i multietničkog sklada, nezavisnosti i ekonomskog samoodržanja, pa zaključno sa integracijom u NATO i EU – pokušavaju da me diskredituju optužbama za tobožnje nezakonitosti i pokroviteljstvo nad kriminalom. Te karikaturalne egzibicije medija i nevladinog sektora su jadne. Ono što oni nazivaju istraživačkim novinarstvom, a Viktor Ivančić – vodeći kolumnista nekadašnjeg srpsko-hrvatskog jezika – *istraživačkim strvinarstvom*, samo je tragikomičan pokušaj moje diskreditacije od strane ljudi oslonjenih na bezbjednosno-medijske centre iz Beograda.

Šta su beogradski "bezbjednosno-medijski centri"?

Ako prelistate stenograme sa sjednica Generalštaba Vojske Jugoslavije, objavljene u knjizi *Vojna tajna* – izdanje Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji – naći ćete djelove u kojima bezbednjaci, generali VJ o "Danu" govore kao o svojim novinama. Po nalogu vrhovnog komandanta tih generala, u vrijeme NATO intervencije na SRJ, taj obavještajni bilten je, kao patriotska literatura, dijeljen po kasarnama VJ u Crnoj Gori. Najzad, iz tadašnjih saveznih robnih rezervi, "Dan" je dobijao besplatan papir za štampu. Dakle, nije riječ je o medijima, nego o oglasnoj tabli Vojne obaveštajne službe...

To su poznate stvari. Ali, glavni urednik "Dana", Duško Jovanović, ubijen je 2004. i taj slučaj još nema sudski epilog.

Tragično je, razumije se, da bilo ko život završi na takav način. Ali, više puta sam kazao: Duško Jovanović nije bio dorastao takvim igrama. Kako bi naudio našim nacionalnim interesima, pristao je da služi ciljevima onih koji su tu oglasnu tablu Vojne službe bezbijednosti postavili u Crnoj Gori. Nažalost, ko god u to kolo uđe, rizikuje da njegovi "poslodavci" u nekom trenutku procijene da im je korisniji mrtav nego živ.

Hoćete da kažete da...

Da, baš to hoću da kažem! Činjenica da je "Dan" često bio samo prenosilac informacija zagrebačkog "Nacionala" u kojima je kriminalizovana Crna Gora, ali i ja lično, govori da su i jedni i drugi bili samo izvršioci zamisli nalogodavaca iz iste anticrnogorske kuhinje. "Nacional" je uz to i preteča novog "žurnalističkog" pravca na prostoru bivše Jugoslavije: tzv. reketaškog novinarstva...

Gospodine Đukanoviću, vrlo dobro znate da je vaše ime pomenuto tokom suđenja za ubistvo vlasnika "Nacionala" Iva Pukanića...

Tačno! I to kroz izjavu jednog od

osumnjičenih da mu je povlašćeni status u procesu za Pukanićevo ubistvo nuđen ukoliko saopšti laž da sam ja nalogodavac. Na tu laž ga je nagovarao direktor policije Srbije! Pošto ta informacija nije saopštena u nekom petparačkom mediju, nego u sudnici – dakle, u državnoj ustanovi – i pošto nije govoreno o nepoznatim licima, nego o aktuelnom direktoru srpske policije koji je, nesumnjivo po nečijem nalogu, pokušao da u tu baruštinu uvalja dojučerašnjeg predsjednika i premijera Crne Gore, to će, nadam se, uskoro biti predmet interesovanja nadležnih organa i u Srbiji i u Crnoj Gori.

Naravno, sve ove laži ćete uredno naći na naslovnim stranama novina čiji je cilj unižavanje i blaćenje Crne Gore i mene lično. Ako pogledate naslovne strane "Dana", "Vijesti" i "Monitora"...

Neće biti da je cilj novina koje su svojevremeno bile neka vrsta vaših saveznika u borbi za nezavisnost – blaćenje i unižavanje Crne Gore?!

Hoće, hoće... Evo, uporedite naslovne starne "Dana", "Vijesti" i "Monitora": nema razlike. Uskoro će, vjerovatno u interesu racionalizacije, svi imati jednu redakciju. Dakle, ono što je o meni u svojim čuvenim kolumnama devedesetih pisala gospođa Mirjana Marković, to danas pišu beogradski i podgorički velikani *istraživačkog strvinarstva*. Njihov "izvor informisanja" su iste obavještajne, bezbjednosne agencije i službe koje su važna poluga velikosrpskog državnog nacionalizma i koji za metu imaju Crnu Goru i mene koga doživljavaju kao glavnu prepreku na putu zaokruživanja propalog projekta *velike Srbije*. Najzad, ti mediji su zauzeli mjesto rasparčane, nesposobne i bezidejne crnogorske opozicije i sa tih pozicija

pokazuju vrlo jasne ambicije.

Kakve ambicije?

Vlasnici medija i dio nevladinog sektora – koji se tako predstavlja samo onda kada traži donacije iz određenih međunarodnih centara – vode borbu za vlast u Crnoj Gori. U početku su to činili posredno, favorizujući razne političke vagabunde, poput Nebojše Medojevića; vidjevši da sa takvim šarlatanima nemaju šansu, da su i ostali koje su podržavali na izborima prošli katastrofalno, odlučili su da skinu rukavce i da se, zaklonjeni iza medija čiji su vlasnici, otvoreno bore za vlast. Zašto su zaklonjeni? Pa, taj im štit treba da nakon što na svoja gnusna podmetanja i diskvalifikacije dobiju adekvatan politički ili medijski odgovor, zaridaju u tri lika kako je svaki pomen njihovih veličina "atak na slobodu medija" i demokratiju u svijetu.

Više puta ste rekli kako svi ti mediji dobijaju pomoć iz Beograda. Kakvu pomoć? Najzad, zar ne mislite da je za građane Srbije prilično uvredljivo da Beograd tako često pominjete u tom kontekstu?

Prvo, siguran sam da devedeset procenata građana Srbije nema ni najmanje negativan odnos prema pitanju međudržavnih odnosa Srbije i Crne Gore. U momentu proglašenja nezavisnosti Crne Gore, građani Srbije su se za trenutak, vođeni emocijama, osjetili povrijeđenim. Naime, sa prethodnim osamostaljenjem bivših jugoslovenskih republika – na kraju i Crne Gore – *de facto* su satrveni i dva vijeka srpske borbe za veliku, zajedničku državu Južnih Slovena – Jugoslaviju. Ali, vremenom, građani su shvatili da se ništa kobno nije dogodilo, da je Crna Gora tu gdje jeste i da i dalje sa istim prijateljskim pobudama nastupa prema regionu, posebno prema Srbiji. Međutim, nadam se da ćete se složiti da ti "obični građani" ne utiču na uređivačku politiku beogradskih medija i njihovih podgoričkih privjesaka koji Crnu Goru u kontinuitetu predstavljaju u najgorem svjetlu.

Glavni urednici većine beogradskih medija su – Crnogorci!

To me, naravno, ne iznenađuje. Jer, vrlo lako ćemo se podsjetiti da su se, kroz istoriju, na Crnu Goru uvijek najlakše kamenjem bacali oni Crnogorci koji su, nesrećnici, imali potrebu da se time – obično sa visokih državnih i javnih funkcija – u Beogradu predstave *većim katolicima od pape*. Iako joj, sudeći po potencijalima, pripada mjesto lokomotive evropskih integracija Balkana, zahvaljujući i takvima, Srbija je, nažalost, danas dovedena u poziciju države koja se nalazi na začelju. Zato sam, vjerujte, najiskrenije priželjkivao trenutak kada će se, umjesto Srba importovanih iz Crne Gore i sa drugih mjesta, na čelu Srbije konačno naći autentični Srbijanac koji neće imati potrebu da, kudeći susjede, svojim građanima dokazuje lojalnost. Takav bi se predsjednik, umjesto obračunavanja sa svojim crnogorskim ili nekim drugim korijenima, prije upustio u bavljenje ozbiljnim, suštinskim stvarima preuređenja, modernizacije Srbije... I, da se vratim na početak: građani Srbije koji, siguran sam, danas na zdrav način doživljavaju Crnu Goru ne utiču, dakle, na kreiranje medijske slike o Crnoj Gori. Znamo ko to čini...

Ko?

Oni koji su vodili državnu politiku u Srbiji. To što bi, prilikom oficijelne komunikacije sa Crnom Gorom pokazali pristojan stav, uvažavanje demokratske volje crnogorskih građana, što bi to isto ponovili u Briselu, ne znači da nijesu, iza naših leđa, svim sredstvima podupirali one političke, parapolitičke i medijske snage u Crnoj Gori koje su zadužene za destrukciju našeg društva. Zašto? Zato što su istovremeno morali da koketiraju sa moćnim, mračnim i podzemnim velikosrpskim centrima koji diktiraju takav kurs ne samo prema Crnoj Gori, nego i prema ostalim zemljama regiona. Takvi, dakle, ne dozvoljavaju da ideja *velike Srbije* – u nedavnim ratovima istorijski poražena – zaista doživi zasluženu sahranu kako bi Srbija krenula dalje, okrenula se svojoj i zajedničkoj budućnosti Balkana.

Nikako da kažete koji su to krugovi? Gdje prepoznajete takvu tendenciju?

Ponoviću ono što su prije mene rekli mnogi pametni Srbi: uporište takve politike se nalazi u određenim crkvenim, akademijskim i bezbjednosno-obavještajnim krugovima...

I vi zaista mislite da su ti krugovi i dalje toliko moćni?

Mislim. Uostalom, vrijeme je potvrdilo da su oni koji su se nominalno nalazili na čelu Srbije predstavljali samo manje ili više vješte, manje ili više ubijeđene realizatore politike diktirane upravo iz tih centara. I, ponoviću ocjenu koju sam već jednom izrekao: mislim da ni Slobodan Milošević nije bio nacionalista; bio je vlastoljubiv. Po mom mišljenju, Milošević je vjerovao da će biti dovoljno vješt politički strateg koji će, da bi uspostavio apsolutnu vlast, uspjeti da iskoristiti one mračne centre koji su ga, sredinom osamdesetih, svesrdno podržali; nakon toga će ih se, računao je, lako osloboditi. Pa, sjetite se kako je već 1992. lako *otpustio* Dobricu Ćosića... U međuvremenu, Milošević se preračunao, pa više nije bio u stanju da kontroliše političke i društvene procese: zabasao je u stravično krvoproliće...

Da li je Zoran Đinđić bio nacionalista?

Nije. Iako nije pokazivao dovoljno razumijevanja za crnogorsku nezavisnost, Zoran Đinđić je, bez ikakve sumnje, jedna od rijetkih svijetlih stranica novije političke srpske i južnoslovenske istorije koju sam i sam živio. Ne mislim da je Đinđić, u pogledu nezavisnosti Crne Gore, bio uzdržan zbog privrženosti velikosrpskoj ideji; ne. Đinđićev pragmatizam je podrazumijevao da je crnogorski referendum u tom momentu nepotreban, da je "višak plana" i da bismo to što je bio naš zajednički cilj – približavanje Crne Gore i Srbije Evropi – brže realizovali kroz zajedničku državu. Iako sam Zorana Đinđića poštovao kao demokratu i kao ličnog prijatelja – ubijeđen sam i prijatelja Crne Gore – nijesam dijelio takvo njegovo uvjerenje; jednostavno, u tome smo se razlikovali. Ali, ponavljam: Đinđićeva uzdržanost nije bila motivisana skrivenom velikodržavnom primisli. Zoran Đinđić nije pripadao toj matrici i ubijen je upravo zbog toga što je, shvatajući njenu pogubnost, imao cilj da je promijeni.

Ako ste, kažete, Zorana Đinđića doživljavali kao prijatelja i demokratu, zašto ste onda, u doba dok je on bio premijer, prvi put javno pokrenuli pitanje crnogorske nezavisnosti? Tako nešto vam nije palo na pamet u vrijeme vladavine Slobodana Miloševića.

U tome ne vidim nikakvu nelogičnost. Naime, do 5. oktobra, naš prioritet je bio da pomognemo Demokratsku opoziciju Srbije, koja je, vodeći svoju, vodila bitku za sve nas. Borili smo se protiv čovjeka koji je dokazano bio u stanju ►

da destabilizuje Balkan. Pored toga, Crna Gora je čekala demokratske promjene u Srbiji zato što je znala kako je prošao svako onaj ko je, u vrijeme Miloševića i njegove ratne mašinerije, tražio nezavisnost. Demokratski zahtjevi se ne ispostavljaju diktatoru: nijesmo željeli rat! Najzad, Podgorica je sa tom odlukom čekala i kako bi kupila vrijeme. Inicirana od strane Liberalnog saveza Crne Gore, ideja nezavisnosti devedesetih imala je deset ili petnaest procenata podrške; tek 2006. došli smo do 55,5 odsto. Nadam se da vam je iz navedenog jasno kako su se pretpostavke za državno političku artikulaciju crnogorske nezavisnosti stvorile tek nakon što su u Beogradu vlast preuzeli Zoran Đinđić i Demokratska opozicija Srbije.

Dio tog DOS-a bio je i Vojislav Koštunica koji vam, vidjeli smo, nije odgovarao. Ali, ostavimo Koštunicu! Šta je sa Borisom Tadićem? Prateći političke prilike, u pojedinim momentima sam imala utisak da vaš odnos sa bivšim predsjednikom Srbije prelazi na nivo lične netrpeljivosti.

Nijeste prva osoba koja je to na taj način doživljavala. Uvjeren sam da takvoj percepciji našeg odnosa ničim nijesam doprinosio. A da li je prema meni bilo negativnog stava na drugoj strani, iskreno, nije me zanimalo. U svakom slučaju, rekao bih da je Crna Gora u proteklim godinama, dok je na čelu Srbije bio gospodin Tadić, bila u znatno boljoj poziciji: više je nije potresalo to što se događa u Beogradu. Uprkos manje-više kontinuiranoj kampanji određenih beogradskih centara...

Opet vi – beogradski centri?!

Ne, ne, sačekajte!... Dok je gospodin Tadić bio na vlasti, o tome sam više puta javno i direktno govorio; danas, nakon svega što se dogodilo, to smatram neumjesnim. Ali, mogu samo da ponovim: poslije kratkih i ljubaznih izjava izrečenih prilikom susreta zvaničnika dvije zemlje, po pravilu su dolazili orkestrirani medijski napadi na Crnu Goru, ujednačeniji i sinhronizovaniji nego u vrijeme Slobodana Miloševića. Kažem, oni, srećom, nijesu imali bilo kakvog uticaja na osnovni kurs Crne Gore – ekonomski i demokratski razvoj i približavanje Evropi i NATO-u.

Vi kao da zaboravljate da je Crna Gora baš u to vrijeme priznala nezavisnost Kosova, što je šef srpske diplomatije Vuk Jeremić doživio kao "zabijanje noža u leđa Srbiji".

Takva izjava ministra inostranih poslova Srbije ubjedljivo svjedoči koliko se i zvanična Srbija suštinski teško privikava na činjenicu crnogorske suverenosti. Iako nam protokolarno priznaju nezavisnost, *de facto* očekuju da vodimo politiku koja će slijediti ne crnogorski, nego interes Srbije. Ako ne ispunimo takvo očekivanje, našem i makedonskom ambasadoru će se uskratiti gostoprimstvo. Sve, naravno, grleći se i ljubeći sa američkim, francuskim, britanskim, njemačkim i drugim ambasadorima i visokim zvaničnicima čije su zemlje, zajedno sa gotovo stotinu drugih, učinile isto što i mi. I, kako to tumačite? Kao poruku – Crna Gora i Makedonija nemaju pravo da, kao ostale nezavisne države, samostalno vode politiku? Njihova je obaveza da slijede srpski nacionalni interes. Nažalost, do danas nam niko nije objasnio kako je to Crna Gora priznanjem Kosova ugrozila srpske interese na tom prostoru. Biće, ipak, da je Srbija višedecenijskom pogrešnom politikom upropastila sve svoje šanse na Kosovu, a da današnji "branioci" Kosova, manipulišući emocijama građana, pokušavaju da čuvaju vlast i unapređuju svoj politički rejting.

Da, ali vas ipak moram podsjetiti da je, za razliku od vas, predsjednik Crne Gore Filip Vujanović sa zvaničnom Srbijom i tadašnjim šefom države Borisom Tadićem imao izuzetno dobar odnos, što bi moglo da navede na zaključak da je problem u vama: naime, ko god da je na vlasti u Srbiji, vama ne odgovara.

Takvu ocjenu ne bih mogao prihvatiti. Nije da ne odgovaraju meni lično, nego *velika Srbija* ne može ogovarati Crnoj Gori. Tačnije, *velika Srbija* znači samo jedno: smrt crnogorske države i crnogorskog nacionalnog i svakog drugog identiteta. Dakle, logično je da oni srbijanski političari koji – na ovaj ili na onaj način – flertuju sa reakcionarnom i anticrnogorskom idejom *velike Srbije*, meni ne mogu biti bliski. A sve drugo je upravo obrnuto: bez obzira na razlike, uvažavam svakog kome su građani Srbije ukazali povjerenje. U tom smislu, Crna Gora je više puta veoma jasno i iskreno pokazala da Srbiju doživljava kao sebi najbližeg i posebno važnog susjeda sa kojim želi da gradi najbolje moguće odnose.

I sami na taj način doživljavate Srbiju?

Naravno. Svaki drugi pristup značio bi zatvaranje očiju pred istorijom, pred realnošću, što meni, mislim, nikada nije bilo svojstveno. Dakle, uvjeren sam da bi naši odnosi sa Srbijom trebalo da budu na najvišem nivou. Naravno, Crna Gora, poučena iskustvom prošlosti, mora u ovom i svakom drugom odnosu pažljivo čuvati nužan nivo samopoštovanja.

Na šta mislite?

Moramo imati više svijesti ne samo o svom državnom, nego i o crnogorskom nacionalnom, kulturnom i vjerskom identitetu. Baveći se ovim poslom, naučio sam važnu lekciju: drugi vas poštuju u mjeri u kojoj poštujete sebe. Ako zbog bilo čega pristanete na kompromise i dozvolite da neko negira vaš nacionalni i kulturni identitet kao što to, recimo, redovno čini patrijarh SPC-a, ako bez protesta završite u različitim strategijama Vlade Srbije ili novim srpskim enciklopedijama u kojima je Cetinje "srpski grad", Crna Gora "srpska zemlja", a Njegoš, Lubarda, Milo Milunović, Dado Đurić ili Marina Abramović samo srpski umjetnici, onda ćete se za deset, petnaest godina naći u situaciji da vam se postavi opravdano pitanje: ako ste već isto, čemu onda, jedna pored druge, dvije srpske države.

Kada ste već pomenuli ličnosti čija se imena nalaze u srpskim enciklopedijama, zar ne mislite da u svemu tome ima i crnogorske odgovornosti? Evo, recimo, u Beogradu je prošle godine obilježena stota godišnjica rođenja Milovana Đilasa, po mnogima najznačajnijeg Crnogorca XX vijeka; iako ste više puta govorili da je antifašizam stub moderne Crne Gore, da li se neko sjetio da na bilo koji način obilježi dan kada je, prije stotinu godina, u Podbišću kod Mojkovca, rođen vođa antifašističkog Trinaestojulskog ustanka 1941? Nije! Hoću da kažem da je Crna Gora sama vrlo često odbacivala svoje najbolje ljude...

Sa vama se lako mogu složiti u osnovnoj ocjeni da je Crna Gora često pokazivala nedovoljno respekta prema nekim važnim događajima i ljudima iz sopstvene istorije. Generalno, balkanski narodi imaju problem kratkog pamćenja i, kao rezultat toga, skloni su ponavljanju grešaka. Naravno, to Crnu Goru ne opravdava za manjak pažnje i uvažavanja u odnosu na istorijsku veličinu Milovana Đilasa. Više puta sam imao priliku da u međunarodnim susretima – posebno u Americi – čujem kako su XX vijek kod Južnih Slovena suštinski obilježile dvije ličnosti: Tito i Milovan Đilas. Dakle, jasno je da Đilas – kao antifašista, komunistički disident, pisac i intelektualac – predstavlja jednog od najznamenitijih Crnogoraca cjelokupne crnogorske istorije. Iako smo, priznajem, pokazali nepažnju prema tako grandioznoj ličnosti, prateći određene inicijative koje se artikulišu poslednjih godina, siguran sam da ćemo uskoro uspjeti da svoje velikane – kakav

je Milovan Đilas – konačno postavimo na mjesto koje zaslužuju.

Nisam vam slučajno postavila pitanje o Milovanu Đilasu. Naime, uprkos inicijativama o kojima govorite, prateći pojedine crnogorske medije, stiče se utisak da je za ovih šest godina Đilasovo istorijsko mjesto zauzeo notorni kvisling Sekula Drljević...

Ne, ne, niste u pravu. Sekula Drljević je dobio na političkoj aktuelnosti zbog činjenice da se pominje kao autor dijela crnogorske državne himne. Ipak, ne mislim da je samo po sebi loše to što se u Crnoj Gori vode rasprave o temama koje su do skoro predstavljale tabu i koje su dugo bile skrivane stranice crnogorske istorije. Bez obzira na istorijski predznak koji prati određeni događaj ili određenu ličnost...

Čekajte! Prije nekoliko godina ste govorili kako Crna Gora neće dozvoliti podizanje spomenika Pavlu Đurišiću; danas pozdravljate otvaranje rasprave o čovjeku koji je bio bliski saradnik ustaškog poglavnika Ante Pavelića!

Ne govorimo o istim stvarima! Naime, i dalje mislim da bi podizanje spomen-obilježja ratnim zločincima bilo neprimjereno i neodgovorno revidiranje istorije, što ne znači da određene teme, tabuizirane u vrijeme ideološkog jednopartijskog monopola, na kompetentan način ne bi trebalo otvoriti i konačno predočiti javnosti činjenice vezane za njih.

Predsjednik Filip Vujanović kaže da sa crnogorskom himnom ima problem baš zbog toga što je autor njene dvije posljednje strofe Sekula Drljević. Vi nemate taj problem?

Nemam. Imam pozitivno osjećanje u odnosu na crnogorsku himnu. Do prije nekoliko godina, kada je to pitanje aktuelizovano, nijesam znao da *Oj, svijetla majska zoro* ima i izvorne, ali i naknadno dopisane strofe. Kada je na dnevni red Vlade koju sam vodio došlo pitanje nacionalnih simbola, pa tako i himne, *Oj, svijetla majska zoro* – kao crnogorski prepoznatljiva – bila je logičan izbor. Nezavisno od ideološkog profila autora. Dakle, s pravom ste rekli da je Sekula Drljević kontroverzna ličnost...

Ne, rekla sam da je kvisling.

To je istorija... Ali, kada je riječ o crnogorskoj državnoj himni, ubijeđen sam da smo odabrali dobru i simboličku pjesmu prema kojoj gajim najpozitivnije osećanje. Iako ne generalizujem, većini osporavatelja ne smetaju ni himna ni njen autor; smeta im suština: suverena država Crna Gora.

Ono što je o meni u svojim čuvenim kolumnama devedesetih pisala gospođa Mirjana Marković, to danas pišu beogradski i podgorički velikani *istrаživačkog strvinarstva*

Imate li utisak da je crnogorski nacionalizam u nekoj vrsti zamaha? Početkom devedesetih, Stanko Cerović je u jednom tekstu objašnjavao kako Crnogorci, koji su izvijeli svoju državnost, nikada ne mogu biti nacionalisti. Šta se u međuvremenu dogodilo? Odakle šovinističko skandiranje srpskoj ženskoj košarkaškoj reprezentaciji na Cetinju?

Ako je za bilo kakvu utjehu – to nijesu bili Cetinjani; skandirala je publika koja je došla iz drugih krajeva Crne Gore. Ali, bez obzira odakle dolazio, takav način navijanja najoštrije osuđujem. Iako svjesno rizikujem da budem kritikovan kao neko ko povlađuje stavovima koje dio javnosti izvan Crne Gore doživljava kao nacionalizam, mislim da na osnovu tog incidenta ne bi trebalo donositi dalekosežne zaključke. Utoliko prije što se to događa prvi put. I, ako je suditi na osnovu onoga što imamo kao istoriju, kao iskustvo, veoma sam blizak stavu Stanka Cerovića koji ste citirali. Hoću da kažem da, ne potcenjujući opasnost od bilo kod nacionalizma, ne vidim naročitu opasnost od crnogorskog...

To znači da crnogorski nacionalizam ne postoji?

Siguran sam da bismo se i vi i ja morali ozbiljno zamisliti da pomenemo desetu ili petnaestu osobu koja se u Crnoj Gori eksponira sa tih pozicija. Pozivajući se na najsvjetlije stranice naše istorije, u koje spada i vrijeme nakon Drugog svjetskog rata, mogao bih da kažem da je Crna Gora, uprkos izazovima, uvijek bila identifikovana kao izrazito multietnička zajednica. Ono što se dogodilo u poslednjoj deceniji XX vijeka potvrda je zrelosti crnogorskog multietničkog društva. Jer, ako u vremenu ekspanzije svih negativnih strasti i na prostoru na kome bijesni etnički i vjerski rat imate najmalobrojniju, ali izrazito multietničku zajednicu koja uspjeva da očuva mir, stabilnost, da zbrine stotinu i dvadeset hiljada izbjeglica, onda to govori da je Crna Gora, u tom smislu, položila važan ispit. I da je nacionalizmom najmanje opterećena.

Kako vidite status Srba u Crnoj Gori?

Onako kako većina građana Srbije doživljava Crnu Goru – kao bratsku i sebi blisku državu – na isti način, siguran sam, i građani Crne Gore koji se osjećaju Srbima vide i svoju zemlju i svoja pojedinačna i kolektivna prava u njoj. Ali, problem su njihovi politički lideri koji svaku ravnopravnost sa ostalim narodima u Crnoj Gori doživljavaju kao sopstvenu ugroženost. Dakle, ili imamo monopol ili smo ugroženi. To znači da ako političkim predstavnicima Srba u Crnoj Gori uskratite pravo da službeni jezik nazovu imenom susjedne države, kreće kuknjava kako su ugroženi. A ideja crnogorske državne politike je bila ne da nekoga ugrožava, nego da jezik koji je lingvistički identičan srpskom, bosanskom i hrvatskom nazove onako kako su ga nazvale sve zemlje bivše Jugoslavije – imenom države.

Vama je jasno da sve primjedbe i kritike – od jezika do privatizacija – bez obzira na funkciju koju obavljate, idu na vaš račun?

Nažalost, jasno mi je. Te stvari postaju sve teže shvatljive. Iako o sebi mislim da sam emotivan čovjek, neko sam ko u politici, u javnom nastupu pokušava da kontroliše emociju, da sebi, a onda i drugima, racionalno objasni o čemu je riječ. Shvativši da je usredsređenost javnosti prema meni odavno prešla mjeru dobrog ukusa, da su svakodnevne optužbe, napadi i vrijeđanja koje je trebalo podnositi – a i to vam je u opisu posla – postali nepodnošljiv, zasićen, odlučio sam da se povučem sa državnih funkcija. Znate, odavno sam u politici i, u veoma turbulentnom vremenu u kome sam rješavao teške, često nerješive probleme, prošao mi je dobar dio mladosti i života. Svjestan sam da sam predugo na vlasti, da me i u domaćoj i u međunarodnoj javnosti nerijetko poistovjećuju sa svim procesima i stanjem u društvu... U dobroj mjeri takav mi je status pripao zahvaljujući i činjenici da su Crnogorci, kroz istoriju, umjesto izgradnje institucija, bili skloniji identifikaciji sa liderima, što je, između ostalog, ozbiljno usporavalo demokratski razvoj Crne Gore.

Zašto su to radili?

U pitanju su, između ostalog, i najsebičniji ►

razlozi: umjesto u instituciji, u kojoj ga čeka red, sistem, više ljudi, šalteri, Crnogorac radije ide direktno – kod lidera, kod Gospodara, kod "najveće vlasti" – i od njega zahtijeva da mu riješi svaki, čak i najbanalniji problem. Naprosto, to je njegov *nivo*.

Do nezavisnosti, u pitanju je bila pojava koja se i mogla donekle tolerisati; nakon toga, bilo je neophodno presjeći tendenciju totemiziranja lidera i otvoriti prostor za konstituisanje institucija. Ako čovjek ne shvati važnost takve odluke, ako dozvoli da ga ego odvede u pravcu veličanja sopstvenih zasluga i značaja, ne samo da prijeti da uruši državu u čijem je stvaranju potrošio najbolji dio sebe, nego i ulazi u rizik da od sebe napravi političku karikaturu.

Uspjeli ste da izbjegnete takav rizik?

Takvo pitanje bi trebalo postaviti drugima; oni to sigurno mnogo bolje vide. Ono što mogu da kažem je da sam, tokom dvije decenije na vlasti, zajedno sa crnogorskim društvom i sam sazrijevao. Kada se sjetim svojih početaka, činjenice da sam dužnost predsjednika vlade prihvatio u vrijeme ratova i to sa dvadeset devet godina, takvu odluku bih, iz današnje perspektive, prije nazvao ludošću nego hrabrošću. Ali, da ne bude zabune – ne kajem se. Samo, uprkos svemu, nikako da shvatim zašto, godinu i po dana nakon povlačenja sa najviših državnih funkcija, i dalje, kao što kažete, sve kritike idu na moj račun...

Odgovorili ste: sami ste, kažete, napravili takav sistem. Najzad, niste vi baš tako nemoćni ni danas, kao predsjednik vladajuće Demokratske partije socijalista!

Nije u pitanju sistem; posebno ne sistem koji je nastajao poslednjih decenija. U pitanju je mentalitet. I, tačno je: ni danas nijesam neprimijetan. Ne mogu sebe učiniti manje uočljivim i važnim od značaja koji mi dodjeljuju ponajviše oni kojima takva moja uloga smeta. Ponavljam vam: iako dugo ne obavljam nijednu državnu funkciju, danas ne možete otvorite opozicionu štampu, a da na naslovnoj strani nemate makar tri naslova o meni... Moji mi podržavaoci često zamjeraju što u verbalnim duelima sa autorima tih gnusoba nisam oštriji. Da li je uopšte moguće svakodnevno odgovarati na njihova podmetanja i pritome očuvati vlastito i dostojanstvo funkcija koje sam obavljao? Bojim se da nije.

Tokom razgovora ste dosta govorili o crnogorskom mentalitetu, kritikovali pojedine osobine Crnogoraca... Ali, šta mislite: jeste li i sami tipični Crnogorac?

Jesam. Dio sam tog miljea i niti mogu, niti želim da budem nešto drugo. Iako sam često spreman da oštro kritikujem neke crnogorske mentalitetske osobine, svjestan sam da sam nerijetko i sam takav – tipičan Crnogorac!

Kada ste rekli kako ste isčekivali da autentični Srbijanac konačno dođe na vlast u Srbiji, to znači da vas je obradovao izbor Tomislava Nikolića za predsjednika Srbije?

Jeste.

Po vašem mišljenju, kako će se to odraziti na odnose Crne Gore i Srbije? Vidjeli ste, recimo, da nijedan regionalni lider, osim predsjednika Filipa Vujanovića, nije prisustvovao inauguraciji predsjednika Nikolića.

Mislim da je odluka predsednika Vujanovića da prisustvuje inauguraciji Tomislava Nikolića bila vrlo dobra i promišljena, jer – u simboličkoj ravni – predstavlja još jedan dokaz da Crna Gora uvažava ono što je demokratski izbor građana Srbije; istovremeno, to je i znak našeg opredjeljenja da sa Srbijom i njenim demokratski izabranim rukovodstvom gradimo najbolje odnose. Vjerujem, dakle, da će ti odnosi sada neminovno ići uzlaznom putanjom i da će Tomislav Nikolić tome dati i lični pečat. U vrijeme predizborne kampanje, imao sam priliku da sa njim razgovaram i mogu da kažem da mi je djelovao veoma uvjerljivo kada je rekao da je za njega pitanje crnogorske nezavisnosti završeno; ono predstavlja izraz demokratske volje građana Crne Gore koju, kako je kazao, veoma poštuje. Pored toga, predsjednik Nikolić, uvjeren sam, Crnu Goru doživljava kao državu veoma blisku Srbiji i sa njom želi da gradi najbolje odnose. E, sada, ako želimo da nalazimo mane, da se vraćamo u prošlost i insistiramo na tome ko je šta i kada rekao...

Tako nešto, pretpostavljam, ni vama ne bi odgovaralo?

Znate, novinari me često podsjećaju na oštre riječi koje sam devedesetih, u vrijeme kulminacije sukoba sa Hrvatskom, izgovorio na račun tadašnje hrvatske politike; ali, u tim podsjećanjima se – veoma tendenciozno – uvijek nešto prećuti, a nešto drugo prenaglasi. Naime, kao da se zaboravlja na izjave koje su stizale i sa te strane o tome kako je Boka, pa sve do Bara, zapravo Hrvatska. Dakle, jedna retorika je rađala drugu...

S tim što je ta "retorika" dovela do toga da Miloševićeva JNA i crnogorski rezervisti napadnu, opljačkaju i zapale Dubrovnik; Hrvati, koliko se sjećam, uprkos retorici, nisu napali Cetinje...

Da li zaista mislite da je to dovelo do agresije i da je bilo čija retorika koja je dolazila iz Crne Gore mogla pokrenuti ratove čiji je cilj bila etnička homogenizacija i stvaranje velikih država na Balkanu? Ipak, kao predsjednik Crne Gore, zbog napada na Dubrovnik, Hrvatskoj sam se izvinio u Cavtatu 2000. Na kraju, moram podsjetiti kako nam i politička realnost govori da nijedna od izjava – bez obzira na to sa koje strane dolazila – nije dovela do suspenzije prava

Najiskrenije sam priželjkivao trenutak kada će se, umjesto Srba importovanih iz Crne Gore i sa drugih mjesta, na čelu Srbije konačno naći autentični Srbijanac koji neće imati potrebu da, kudeći susjede, svojim građanima dokazuje lojalnost

bilo kome od njenih autora da obavlja državni posao. U tom smislu, vjerujem da bismo morali uvažiti pravo ljudi da evoluiraju; naročito ako ta evolucija – kao u slučaju predsjednika Nikolića – ide u pozitivnom smjeru.

Budući da ste, kako kažete, veoma osjetljivi po pitanju negiranja sopstvenog identiteta, moram da priznam da mi je pomalo čudna ta vaša benevolentnost u odnosu na predsjednika Nikolića. Jer, ako se ne varam, upravo je predsjednik Nikolić, na TVCG, nedavno rekao kako su, po njegovom mišljenju, Srbi i Crnogorci jedan narod i kako u tome ne vidi neku značajnu razliku.

Ni takav stav me nije pokolebao u smislu ocjena koje sam na račun predsjednika Nikolića prethodno izrekao...

Ali vas pokoleba kada isto kaže srpski patrijarh?

Evo, reći ću vam: da sam na mjestu predsjednika Nikolića, respektujući činjenicu da u Crnoj Gori postoje ljudi koji svoj nacionalni identitet doživljavaju kao nešto autentično, uzdržao bih se od sličnih komentara. Doduše, činjenica je i da u Crnoj Gori postoje oni građani koji po tom pitanju dijele mišljenje predsjednika Nikolića... Ali, ono što mi se čini suštinski važnim je da,

za razliku od ostalih, nakon izjave predsjednika Nikolića koju ste citirali, niko u Crnoj Gori ne očekuje ni verbalne, ni političke, ni bilo kakve vrste pritisaka u smislu ugrožavanja crnogorskog nacionalnog identiteta i državne nezavisnosti. Drugim riječima, sigurni smo da više neće biti inicijativa ili akcija koje bi imale za cilj potvrđivanje takvog stava na drugi način i drugim sredstvima. A to, vjerujte, doživljavam kao veoma značajan napredak.

Spekuliše se da bi opšti izbori u Crnoj Gori mogli biti raspisani 23. septembra; "Vijesti" pišu da ste od američke ambasadorke u Podgorici, ali i od nekih evropskih diplomata, tražili saglasnost da se vratite na neku od državnih funkcija. Dakle, možete li razriješiti tu dilemu: vraćate li se?

Takve nebuloze u crnogorskim medijima uporno plasiraju neostvareni, inferiorni ljudi željni nepripadajućeg značaja. Polazeći od sebe, oni ne mogu da pretpostave da postoje ličnosti od integriteta koji za svoje planove ne traže saglasnost od bilo koga. Ponavljam: redakcija "Vijesti" je ranije spekulisala i kako sam se tobože povukao zato što je to neko od mene tražio, a danas, u paničnom strahu, spekulišu o tome da ću se vratiti...

Pa, hoćete li se vratiti?

U izvršnu vlast se vjerovatno neću vratiti. Naravno, to ne znači da ću biti i van politike. U prethodnih dvije decenije sam, kao što znate, bio na pozicijama premijera ili šefa države i danas, sa navršenih pedeset godina, moja odluka je da se onim što je obilježilo moj život – politikom – bavim sa mjesta šefa najjače parlamentarne stranke. Zahvaljujući stečenom iskustvu, možda bih mogao biti od koristi onome ko uđe u izvršnu vlast i pomoći u koncipiranju i vođenju državne politike Crne Gore.

Prije tačno petnaest godina, dali ste intervju novinaru "Vremena", Velizaru Brajoviću, u kome ste rekli kako je Slobodan Milošević "prevaziđen političar", nakon čega ste sa njim ušli u direktni i višegodišnji politički sukob, gotovo rat... Danas o vama govore isto – da ste prevaziđen političar. Jeste li, šta mislite?

Takve etikete, ponavljam, uglavnom plasiraju neostvareni, nedovršeni ljudi... I, znate, kada bolje razmislim, veoma žalim što tokom ovih dvadeset godina u kojima sam vodio mnoge politički važne bitke, gotovo nikada nijesam dobio političkog protivnika koji je imao ozbiljne rezultate, respekt međunarodnih partnera. Imao sam nesreću da – i u Crnoj Gori i u Srbiji – političke bitke vodim sa uglavnom nedostojnim, inferiornim protivnicima, ljudima koji su političku važnost pokušavali da steknu vrijeđajući me, klevećući i nemajući kuraži – ali ni kapaciteta, bogami – da sa mnom uđu u ozbiljan politički duel.

Kada tako govorite, imam utisak da je Slobodan Miloševiće, uprkos svemu, bio jedini vaš protivnik koga ste na neki način respektovali.

U telegramu koji sam poslao povodom smrti Slobodana Miloševića, rekao sam kako je on bio protivnik za respekt. Iako sam o njegovoj politici mislio i mislim veoma loše, Milošević je, u odnosu na ove o kojima govorim, bio ličnost – ozbiljan, brutalan protivnik, sa kojim ste uvijek znali na čemu ste. Iako sam od Miloševića bio i mlađi i neiskusniji, kao što znate – pobijedio sam ga! Toliko o tome!

I, kada me pitate jesam li i sam prevaziđen političar, neću vam reći ni da ni ne; neka o tome drugi sude. Ali, samo da otklonimo neke usiljene, plitkoumne paralele: dvije godine nakon intervjua "Vremenu" u kome sam izrekao to što ste naveli, Milošević je, uprkos upozorenjima koja sam mu upućivao na sjednicama VSO-a, Srbiju i Crnu Goru uveo u sukob sa NATO paktom. Za razliku od Miloševića, kao "prevaziđen političar", Crnu Goru sam izvukao iz tog rata, doveo je do nezavisnosti, do predvorja NATO pakta, tako da je ona danas zasigurno prva slijedeća članica te vojne alijanse. O činjenici da smo jedina država zapadnog Balkana koja je u procesu pregovora sa EU već je govoreno. Dakle, u skladu sa etikom i razumom, možemo povlačiti kakve god hoćemo paralele; objektivno, ma koliko se trudili, teško da ćemo između ove dvije stvarnosti moći da stavimo znak jednakosti.

Iako ga, kao što znate, mnogi stavljaju!

Naravno. Ali, činjenice su jedno, a konstrukcije potpuno druga stvar. I, dozvolite da završim: nakon poraza sa NATO paktom, Milošević je nastavio da se kandiduje za najviše državne funkcije; sa druge strane, poslije pobjede na referendumu, dovođenja Crne Gore do vrata NATO-a i dobijanja statusa kandidata za članstvo u EU, ja sam odlučio da se povučem iz vlasti. Pretpostavljam da ni ovo nijesu slične činjenične okolnosti da bi mogli da izričemo jedinstvenu dijagnozu. Iako, um zaveden zavišću i mržnjom može sve.

Po mom mišljenju, veoma je važno da čovjek zna kada da stavi tačku na svoj javni angažman. Kada sam 1998. inaugurisan u dužnost predsjednika Crne Gore, čestitajući mi, otac mi je rekao:

"Od večeras misli o danu kada ovo više nećeš biti."

Jeste li tada mogli da zamislite da ćete, poslije svega, proći ovu vrstu medijskog i javnog linča kroz kakav je, mislim, prošao još samo Zoran Đinđić?

Moram da priznam da u početku to nijesam tako ozbiljno shvatao. Ali, što je vrijeme više odmicalo, sve češće sam razmišljao o očevom upozorenju. Kasnije, bio sam uvjereniji da će ti dani biti baš ovakvi – neprijatni, sa osjećanjem ugroženog dostojanstva kada vas ljudi, bezvrijedni, puni zavisti i kompleksa, dovedu u situaciju da, nakon žrtvovanja svojih najboljih dvadeset godina za opšte interese, nanovo dokazujete svoju čestitost. Pokušavajući da za Crnu Goru uradim neki značajan posao, da je ostavim boljom nego što sam je našao, trudio sam se da kroz to blato prosto projurim, da se ne obazirem, da se ne osvrćem na udarce i da, u toj jurnjavi, ostanem što manje ozlijeđen. Usput, uvijek sam vjerovao da politika neće biti moja jedina profesija, da ću se jednom izvući iz ovog *rudnika* i konačno posvetiti sebi, porodici, prijateljima, nekom novom poslu. U tom smislu, jako je važno uspostaviti ravnotežu. Jer, ako je ne uspostavite, vremenom će vam se učiniti da ste sve značajniji, da ste neophodni i nezamjenjivi, ne shvatajući da je, ma šta ko radio, u suštini svako od nas – zamjenjiv.

I to ste sami shvatili?

Jesam. I, da vam kažem: ne pada mi teško.◂

Tamara Nikčević

Formiranje Vlade

Amerikanac u Beogradu i srpski pregovarači

U novom pregovaračkom krugu, zasad se zna da je nekakav početni dogovor da bude 15 resora u Dačićevoj vladi. U slučaju formule SNS – 8, SPS – 5 i URS – 2, koja se ovih dana najviše spominje, Dačić je upozoravan da bi mogao postati "fikus premijer", tj. stalno preglasavan i da bi tako morao da donosi odluke koje nisu njegove. I s Dinkićem i bez Dinkića. "Ali, to je cena Dačićeve odluke da prihvati mesto premijera u naprednjačkoj vladi i on će na to morati da pristane", kaže za "Vreme" jedan uticajni naprednjak

Trijumf Ivice Dačića kratko je trajao. Onog trenutka kada je izašao pred novinare i obznanio svoju odluku kojem se carstvu privoleo, akcije su počele da mu padaju. Svaka upecana riba završi na žeravici, staro je pravilo. A Dačić je upecan na premijersku funkciju. Uloge se menjaju, pa sada, mnogo veći ucenjivački kapacitet, kojim se dosad Dačić razmahivao, mogao bi da ima Aleksandar Vučić.

Kako se drugačije moglo čitati ono što je v.d. predsednika SNS-a rekao na sednici Glavnog odbora, da naprednjaci u novoj vladi neće biti ničiji potrčko? Istini za volju, bilo bi čisto političko samoubistvo da se najveća stranka u koaliciji, u stvari, stranka koja je osvojila najviše mandata u Skupštini Srbije, em odrekne mesta premijera i najvažnijih resora u vladi (mada je ovo drugo Vučić odlučno demantovao), em odrekne i ministarske većine u Nemanjinoj, pa da se ama baš ništa ne pita i bude draperija u Dačić-Dinkićevom kabinetu. Zato je Vučić rekao: "Hoćemo da donosimo važne i ključne odluke, hoćemo da preuzmemo odgovornost, jer hoćemo da menjamo Srbiju. Ako to budemo mogli, ići ćemo u vladu, ako ne, nećemo." Pomogao mu je i predsednik Nikolić rekavši

MANDATAR, PARTNERI I NADZORNIK: Ivica Dačić sa Aleksandrom Vučićem i Mlađanom Dinkićem; Filip Riker

fotografije: Tanjug

da premijer neće moći da baš samostalno vodi politiku, i sve to lepo sročio u priču o vladi kao timu gde će svi biti odgovorni za odluke koje se donose. Koliko god Vučić demantovao glasine o već podeljenim resorima u vladi po kojima bi se pružila prilika Dačiću i Dinkiću da se dokažu u najosetljivijim odlukama za državu, to bi s druge strane bila zgodna pozicija za naprednjake. Sa većinskim brojem ministarstava u vladi, imali bi ulogu arbitra. Kad krene naopako, zna se ko bi bio kriv.

"SVIĐA MI SE BEOGRAD" I DRUGE BASNE: Ali, da se ne pravi ražanj dok je zec još u šumi, Slavica Đukić-Dejanović je, shvativši kuda ide "disciplinovanje" njenoga šefa nešto pred susret Dinkića i Dačića, u utorak, 3. jula, imala potrebu da izjavi da u stvari još ništa nije gotovo i da velika koalicija SNS i DS nije isključena. Po starom običaju, kad god im nešto nije po volji, potegnu priču o velikoj koaliciji. A možda su načuli nešto što ima veze s glasinama koje proturaju neki mediji kako Sjedinjenim Američkim Državama nije po volji da Ivica Dačić bude premijer. Zvanično, zamenik pomoćnika američkog državnog sekretara Filip Riker došao je u Beograd usred naprednjačko-socijalističkih pregovora o novoj vladi, da se vidi ►

s Ivicom Dačićem, ali i ostalim predstavnicima političkih partija u Srbiji. Riker je, kako je stigao u Beograd, odmah otišao u sedište URS-a, gde je u to vreme trajao razgovor između koalicije oko socijalista i regionalaca. Na pitanje što je sad došao u Beograd, Riker je odgovorio "zato što mi se sviđa Beograd". Nezvanično, prema pisanju lista "Blic", američka sekretarka Hilari Klinton šalje visoke zvaničnike Stejt departmenta (prvo Rikera pa potom svog pomoćnika Filipa Gordona) da se sretnu sa Aleksandrom Vučićem i Borisom Tadićem i saznaju da li još postoji mogućnost da se dogovori velika koalicija, jer Ivica Dačić "iritira Amerikance svojom retorikom o Kosovu".

Da li je samo o Kosovu reč, ili ima tu i nešto od priča po kojima je Ivica Dačić EPS i Telekom obećao Rusima, a Nikolić Amerikancima, što bi bio prvi razlog za pucanje vladajuće koalicije, u ovom trenutku ne bi s preciznošću moglo da se kaže. Sigurno je da je Dačić sebi značajno otežao i onako klimavu poziciju u Vašingtonu i Briselu, dok je, ucenjujući DS, govorio kako nova vlada i državna politika prema Kosovu i Republici Srpskoj ne treba da zavise od volje LDP-a, i davao izjave kako su i Tadić i Nikolić evrofanatici, a on nacionalista. I onu, već čuvenu: "Mislite da možemo u vladu koja će posle tri dana reći da to mora biti ispunjeno, da se otvori kancelarija Vlade Srbije u Prištini i kosovske vlade u Beogradu?" Tome treba dodati i Dačićevu ljubomoru što je Hilari Klinton pozvala Tomislava Nikolića kad je postao predsednik Srbije, a zlurada diplomatska čaršija je "pustila buvu" i kako je, kad je postao mandatar, valjda telefonski pokušao da dođe do gospođe Klinton, ali avaj. Nasledniku Slobodna Miloševića na čelu SPS-a, koji u stvari nikad nije demantovao da bi Moskva htela da on bude premijer u naprednjačkoj vladi, rečeno je da prvo treba da se sretne sa zvaničnicima Stejt departmenta. Nije nikakva tajna da Brisel i Vašington na formiranje nove vlade u Srbiji gledaju samo u kontekstu pitanja rešavanja kosovskog problema, to su, preko svojih predstavnika zvanično više puta i poručivali. Sa Dačićem na čelu vlade, bez obzira na retoriku za koju bi mogao da ih ubedi da je bila samo međustranačko prepucavanje zbog boljeg pozicioniranja u vladi, ne mogu biti sasvim sigurni, da bi dobili nešto više od onoga što su sa Tadićem već imali, čuveni izum "i Evropa i Kosovo", kojeg se, bar po najnovijim izjavama drži i Dačić. Jelko Kacin, izvestilac Evropskog parlamenta za Srbiju, međutim, reče da treba dati šansu Dačiću. I da, i pored nekih Dačićevih kontroverznih izjava treba sačekati da on preuzme odgovornost vlasti", kao i da "dobijanje datuma za početak pregovora o članstvu u EU, čemu se Srbija nada na decembarskom samitu Unije, zavisi od konstruktivnosti Beograda u vezi sa ovim pitanjem". A Dačić je na rehabilitovane priče o velikoj koaliciji, posle sastanka sa Mlađanom Dinkićem (utorak, 3. jul), rekao da on neće vratiti mandat samo zato što neko žali za velikom koalicijom: "Ako imam većinu za formiranje vlade, onda je imam. Ako nemam, onda ćemo da se objasnimo zbog svega, pa ćemo ići na nove izbore, pa ćemo videti za koga će narod da glasa – da li za one koji imaju podršku u inostranstvu, a nemaju u svojoj zemlji, ili obrnuto." I Dinkić i Dačić su, kao iz topa, bili saglasni da će buduća vlada primeniti sve što je prethodna dogovorila sa Prištinom na pregovorima u Briselu o pitanju KiM, "da će biti faktor mira i stabilnosti". Dačić je opovrgao ne samo svoje izjave o KiM i pregovorima s Prištinom u Briselu, nego je naglasio da se potpuno neosnovano podgrevaju sumnje kako nova vlada neće sprovoditi već dogovoreno. Dinkić je pritom upozorio da se o dogovorenom u Briselu "saznaje na parče" i obećao da će javnost biti obaveštena u potpunosti o svim postignutim dogovorima "kada buduća vlada dobije kompletnu dokumentaciju o razgovorima Beograda i Prištine". Dinkić, međutim, nije odgovorio na pitanje kako će na neviđeno sprovoditi ono što su drugi dogovorili. Nije još ni formirana, a već je počela pilatovski ruke da pere. Dačić je još nešto stidljivo prozborio o nacionalnim interesima, i tako pokazao da je Jelko Kacin bio u pravu. Niko se od kritičara vladajuće koalicije na pomolu, kao ni oni koji bi tu koaliciju trebalo da predstavljaju, nisu osvrnuli na upozorenje stranih diplomata da je za Srbiju u najboljem slučaju termin za dobijanje datuma pregovora jun 2013, a mnogo verovatnije tek 2014. godina. Ali u Srbiji je vazda od Evrope bilo važnije pitanje ko gazduje tajnim službama.

KO ĆE BITI ŠEF BIA?: Još se od đurđevdanske izborne noći spekulisalo da bi naprednjaci bili spremni da Dačiću ponude mesto premijera, tako da Dačića nimalo nije "opio" izborni rezultat kad je izgovorio "možda se ne zna ko će biti predsednik Srbije, ali se zna ko će biti premijer". U novom pregovaračkom krugu, zasad se zna da je nekakav početni dogovor da bude 15 resora u Dačićevoj vladi. U slučaju formule SNS – 8, SPS – 5 i URS – 2, koja

se ovih dana najviše spominje, Dačić je upozoravan da bi mogao postati "fikus premijer", tj. stalno preglasavan, i da bi tako morao da donosi odluke koje nisu njegove. I s Dinkićem i bez Dinkića. "Ali, to je cena Dačićeve odluke da prihvati mesto premijera u naprednjačkoj vladi, i on će na to morati da pristane", reče za "Vreme" jedan uticajni naprednjak. Teoretski je moguća i formula po kojoj bi Dinkić dobio još jedno ministarstvo, i to na račun naprednjaka. U tom slučaju, Dinkić bi imao savršenu poziciju, vlada bi igrala onako kako on svira, sa Dačićevih 5, uvek bi mogao da disciplinuje naprednjake, i obrnuto, da s naprednjacima lupa packe premijeru kad god ne radi onako kako on misli da treba. "Teorije nema da Dinkić dobije tri resora", bio je sasvim odlučan onaj naprednjak. Jedan poznavalac prilika u vrhu SPS-a kaže za "Vreme" ovako: "Dačić bi mogao da pokuša da sa Mlađanom Dinkićem (s kojim je potpisao koalicioni sporazum) i možda još nekim koga bi uspeo da privuče u vladajuću koaliciju, sebi obezbedi protivtežu u vladi. Ali ni to nije tako lako. Dokle god je samo tri partnera u vladi, treći je u najboljoj poziciji da diktira uslove – sada je to Dinkić. Čini mi se da bi Dačiću kao budućem premijeru u ovoj podeli karata bio daleko neophodniji – četvrti partner, na kojem je toliko insistirao u pregovorima sa demokratama."

Kako bilo, spekuliše se da bi šestoplasirani na ovim izborima – Mlađan Dinkić – trebalo

OPOZICIJA: Vuk Drašković i Boris Tadić na slavi SPO-a

da preuzme finansije i ekonomiju, a njegova partijska drugarica Verica Kalanović – regionalni razvoj i lokalnu samoupravu. Trećeplasirani Dačić bi pored premijerskog mesta zadržao i MUP, Slavica Đukić-Dejanović bi došla na čelo Ministarstva zdravlja, Žarko Obradović i Milutin Mrkonjić bi zadržali svoja ministarstva prosvete i nauke (kojem bi bio pripojen i resor sporta) i infrastrukture. Premijer bi imao i tri potpredsednika, iz svake koalicije po jednog, mesto predsednika Skupštine Srbije pripalo bi naprednjacima. Oni bi u Nemanjinoj 11 zauzeli resore diplomatije, odbrane, pravde, poljoprivrede, kulture, energetike, državne uprave i vera. Prva naprednjačka imena koja su procurela u javnosti (Velimir Ilić, ministar poljoprivrede, Borislav Pelević, ministar odbrane...) Vučić je odlučno demantovao, spomenuvši da i "neki tajkuni" žele da utiču na kadrovska rešenja u budućoj vladi, ali im to neće biti omogućeno. Sam Vučić je po medijima bio viđen kao šef diplomatije, odbrane, potpredsednik vlade zadužen za evrointegracije... Poslednja spinovanja su da bi Vučić mogao da bude potpredsednik vlade zadužen za bezbednost i koordinator borbe protiv korupcije. Nije bez vraga Nikolićeva izjava, u tom kontekstu, kako bi Bezbednosno-informativnu agenciju odmah poklonio opoziciji, ako je sve što ova agencija zna – ono što njemu šalju. Ako bi Vučić bio u Nemanjinoj zadužen za bezbednost, bio bi i prvi operativac Saveta za nacionalnu bezbednost, kontrolisao bi rad BIA i vojnih bezbednosnih službi. U tom slučaju, pitanje je da li bi SNS mogao da dobije i svog čoveka na čelu BIA, o čemu se poslednjih dana raspravlja u razgovorima naprednjaka i socijalista. Navodno i Dačić i Vučić na čelu BIA vide svog čoveka. Dačić je BIA hteo i u pregovorima sa demokratama, a sada ima i razlog više – Tomislav Nikolić kao predsednik države je i prvi čovek Saveta za nacionalnu bezbednost i sa tog mesta može da kontroliše sve tajne službe. Teško će Dačić odustati od BIA, pa mesto potpredsednika vlade zaduženog za bezbednost izgleda kao utešna nagrada za Vučića.

TADIĆ – NE PODNOSIM OSTAVKU: Ni ovu, kao ni formiranje drugih vlada, ne zaobilaze stare intrige, svađe i sukobi, iz vremena kad se o novoj koaliciji ni slutilo nije. Tako su se odmah setila dežurna medijska zlopamtila da će u novoj koaliciji biti Mlađan Dinkić i Bogoljub Karić, na političko-tajkunskoj sceni Srbije poznatiji kao egzekutor i njegova žrtva, što je možda najekstravagantniji par nove koalicije i baca u senku sve ostale. Zato, Vučićeva zaklinjanja da ni bog ne može da ga natera u vladu sa SPS-om, izgledaju smešno u ustima onih koji to navode kao jedan od krucijalnih dokaza kako je novoformirana vladajuća koalicija neprincipijelna. Naprednjaci su Dinkića zvali grobarom srpske ekonomije, a sada mu nude da uspešno obavlja svoj posao, umesto da ga obuku u prugasto odelo kako su mu obećavali, a Dačić je podržao izbacivanje Mlađana Dinkića iz prethodne vlade. Sipaju se razlozi koji bi trebalo da dokažu da za vladu koja se ovih dana pravi – niko nije glasao. Neće biti. Pandorina kutija neprincipijelnosti svih srpskih vlada otvorena je davno, ali da ne osvežavamo baš sećanja duboko u prošlost, treba reći da 2008. godine na parlamentarnim izborima niko nije glasao za vladu demokrata i socijalista pa je ipak ta vlada potrajala četiri godine. Oni koji demokratama nikako da oproste sporazum o pomirenju sa SPS-om sada ne mogu da odole, a da ne okrive demokrate i Borisa Tadića lično za pobedu Tomislava Nikolića i vladu Ivice Dačića.

Usred te gužve, Riker u Beogradu, a Vučić, Dačić i Dinkić do guše u pregovorima, oglasio se i Boris Tadić u "Novom magazinu", i poručio da ako neko misli da će da podnese ostavku na mesto predsednika stranke, grdno se prevario. Rekao je i da će "pažljivo i trezveno kao demokratski političar analizirati vlastitu odgovornost". Rekao je i da je Izvršni odbor DS-a napravio analizu izbornih rezultata i "oni koji nisu postigli rezultat u skladu sa postavljenim ciljevima biće promenjeni". O sebi se već izjasnio, o drugima će, kad dođe vreme. Rekao je i treće – da je na Predsedništvu DS-a i Glavnom odboru posle izbora dobio legitimitet, i da je taj legitimitet potrebno potvrditi "još u nekoliko navrata". Poručio je Tadić stranci, u prevodu, da onaj ko bude hteo da ga smenjuje, očigledno će morati da mu se suprotstavi kao protivkandidat na prvim predsedničkim izborima u stranci. Još je odbacio sve priče o raskolu među demokratama, i apostrofirao prvo svoje političke protivnike, zatim tajkune i organizovani kriminal, ali i pojedine zemlje u svetu da bi imale koristi od njegovog povlačenja iz politike, i zato im neće pružiti to zadovoljstvo. Pripretio je, po ko zna koji put, da će "oni koji se bave grupnim i ličnim interesom unutar DS-a snositi odgovornost".

Tako, po nekim nezvaničnim informacijama, skupština demokrata bi mogla da se održi u ranu jesen ili pred novogodišnje praznike. Poznavaoci prilika u DS-u kažu da od Tadićevog tajminga mnogo zavisi hoće li oni koji se bave "grupnim i ličnim interesom unutar DS-a", smeniti Tadića, ili će Tadić smeniti njih. Jednom kad je požurio pa podneo ostavku i raspisao prevremene predsedničke izbore, izgubio je. Drugi put, kad je odugovlačio sa Dačićem, opet je izgubio. Šta sad da radi? ◂

Zora Drčelić

Pouke jednog bankrotstva

Insistiranje naše štampe da je Zvonko Nikezić, predstavnik državnog udela u Upravnom odboru Agrobanke, bio ta "fatalna veza" između Vlade Srbije i Agrobanke – deluje nategnuto

Mada je još krajem prošle godine, kada je Narodna banka Srbije uvela prinudnu upravu u Agrobanci ad u Beogradu, zbog gubitaka u poslovanju od 290 miliona evra, i šira javnost upozorena da se ova kuća nalazi u velikoj krizi, tek posle njenog stečaja pre mesec dana i osnivanja Nove Agrobanke ad, ova afera dospela je pod pune reflektore. Jer, reč je o banci u kojoj je i država imala značajni vlasnički udeo (20,4 odsto), ali i strani investitori (21 odsto) – a u Upravnom odboru Agrobanke sedele su mnoge ličnosti veoma dobro poznate u javnom životu Srbije, kako po svojim vezama u Vladi Srbije tako i u najvišim stručnim krugovima.

Rečju, propala je jedna banka sa značajnim udelom javnih sredstava, a na njen rad su mogli imati uticaja neki od vodećih predstavnika establišmenta – pa je i "spasavanje" depozitara kod ove banke (da se kredibilnost bankarskog sistema ne bi urušila), putem osnivanja nove banke na zgarištu stare, bilo "bez alternative" i poreske obveznike Srbije zasad košta oko 25 miliona evra "živog novca" i 85 miliona evra u državnim obveznicama koje će dospeti na naplatu 2015. godine.

ŠAKOM I KAPOM: Raširenu tezu da je Agrobanka dobro poslovala sve do 2011. godine teško može prihvatiti svako ko nešto zna o bankarskom poslovanju. Pre će biti da su temelji ove ekonomske katastrofe udareni još 2008. godine, kada je ova kuća posle krize i zavođenja privremenih mera 2007. godine, dokapitalizovana sa oko 100 miliona evra uglavnom inostranog kapitala iz Slovenije, sa Kipra i iz Švedske. Dobro obavešteni smatraju da je Dušan Antonić, predsednik Izvršnog odbora Agrobanke, samo nekoliko meseci izdržao pritiske da se te pare podele "i šakom, i kapom". Na takav zaključak navodi činjenica da su veliki krediti "koncentrisani" na nekoliko poslova, a bolje bi bilo reći na nekoliko familija ili "političkih familija". Da je moguće reč o pritiscima ili još nečemu gorem, moglo bi se pretpostaviti po tome što su ponekad krediti odobravani sa krajnje sumnjivim pokrićem, a negde izgleda i "na časnu reč". Ti krediti su zatim "revolvirani", to jest obnavljani, da bi se prikrila činjenica da se ne vraćaju i da bi se odgodilo suočavanje sa realnim gubicima banke. Naime, gotovo je neverovatno da su neke od pet firmi familije Radoslava Sekulića, nekadašnjeg šefa Miloševićeve uprave carina SRJ, dobile kredite, a da se posle njihovog bankrotstva (sve su otišle u stečaj) u stečajnoj masi nije našao nijedan dinar imovine. A krediti su obnavljani ne samo grupacijama pod stečajem nego i firmama pod dugom blokadom (Vujić Valjevo, na primer).

I kako se moglo dogoditi da menadžer banke Dušan Antonić čak odobri kredit od pet miliona evra firmi u kojoj je suvlasnik njegov rođeni sin, koji je takođe bio zaposlen u Agrobanci?

Da li su te okolnosti mogle promaći kontrolorima NBS-a ili revizorima beogradske filijale KPMG-a? Reklo bi se teško, s obzirom na to da je davanje kredita bez praktično ikakvog ili loše ocenjenog obezbeđenja protivzakonito svuda u svetu, pa i kod nas u Srbiji, i imajući u vidu iskustvo i ugled ne samo kontrole NBS-a nego i revizora KPGM-a. Na primer, da li se posle sloma svetskog tržišta nekretnina i velikog pada cena i na našem tržištu, za obezbeđenje kredita mogao na kraju 2010. godine hotel "Park" u Ivanjici proceniti na 15 miliona evra, a već na kraju 2011, tri puta niže, tek pet miliona evra. A revizori KPGM-a su izveštaj o poslovanju Agrobanke za 2010. godinu ocenili pozitivno.

Kad je reč o odgovornosti supervizora Narodne banke Srbije zbog sloma Agrobanke, sada se najviše proziva Mira Erić-Jović, viceguvernerka NBS-a nadležna za kontrolu banaka. Ona se sigurno mnogo puta "zamerila" našim bankarima i investitorima u banke, pa u toj prozivci možda ima i izvesnog likovanja. Uostalom, iz samog NBS-a je nedavno procurilo da je došlo do izvesne "preraspodele" poslova među viceguvernerima, što je možda u vezi i sa ovom brukom oko Agrobanke.

ULOGA POHLEPE: No, pri svemu tome ne treba zaboraviti da banke imaju teške promašaje svuda u svetu čak i kada rade po svim svojim protokolima, jer se tržišna očekivanja, dakako, ne ostvaruju onako kako su projektovana u biznis planovima i zahtevima za kredit. Na primer, gore spomenuti Sekulić "izgoreo" je i kao vlasnik Habitfarma, kao što su bankrotirali i neki drugi naši veletrgovci lekovima – praktično svi koji su se našli između uvoza, Galenike, Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje i nelikvidnih bolnica. Da li je to razlog da se Agrobanka proglasi punktom za distribuciju novca za pojedine punktove SPS-a, kako se priča – to se teško može dokazati, jer farmaceutska trgovina nije bila strana ni drugim političkim strankama.

Ipak, da je Agrobanka imala ulogu i u novčanom "namirivanju" političkih potreba vodeće koalicije u proteklom razdoblju, moguće je. Na primer, malo je neobično da je čak 20 miliona evra odobreno subotičkom Azohemu čiji je vlasnik bio Peđa Mališanović (šogor nekadašnjeg Koštuničinog ministra privrede Predraga Bubala), a u toj firmi je predsednik Upravnog odbora bio nekadašnji lider SVM Jožef Kasa, koji je uz to jedno vreme bio i šef filijale Agrobanke u Subotici. No, kako je reč o političarima koji nisu bili u centru zbivanja ni kada su ti krediti odobravani, ni ta okolnost ne deluje u prilog tezi da je politika u Agrobanci zamenjivala ulogu pohlepe, starih poznanstava i nečeg drugog.

U tom kontekstu valja primetiti da insistiranje naše štampe da je Zvonko Nikezić, predstavnik državnog udela u Upravnom odboru Agrobanke, bio ta "fatalna veza" između Vlade

RODONAČELNIK:
Zvonko Nikezić
Foto: Vesna Anđić

Srbije i Agrobanke – deluje nategnuto. Aludira se na činjenicu da su kroz Nikezićev CES Mekon prošli i premijer Vlade Srbije Mirko Cvetković i Dijana Dragutinović (ex ministarka finansija) i Pavle Petrović (predsednik Fiskalnog saveta), a da je njegov sin, Dušan Nikezić, dogurao do funkcije državnog sekretara u Ministarstvu finansija. To doista govori o mogućem uticaju Nikezića na poslovnu politiku banke, ali zapisnici sa sednica Upravnog odbora Agrobanke ne dokazuju ništa u tom pravcu. Uostalom, zar nije državni sekretar baš u Ministarstvu finansija, Goran Radosavljević, izneo praktično najviše informacija o katastrofi Agrobanke, a i njemu je neposredni šef bio premijer Cvetković. Rečju, neće biti da je slučaj Agrobanke izabran za neki skorašnji ili budući poligon za vežbanje "borbe protiv korupcije" u nekoj novoj vladajućoj koaliciji.

NAČIN SPASAVANJA: Kad je reč o odgovornosti članova Upravnog odbora Agrobanke za njenu propast (a imali su doista zamamnu novčanu naknadu od 1,5 miliona dinara *per capita* mesečno) postavlja se nekoliko načelnih pitanja. Prvo je, da li odgovornost treba da snose i oni članovi tog odbora koji su uglavnom glasali protiv – i to je problem sa odgovornošću svakog kolektivnog tela. Drugo načelno pitanje je u vezi sa takozvanim "nezavisnim članovima" upravnog odbora, koji u njemu nisu predstavljali nikakav kapital. Sistemski, ti "nezavisni" članovi izmišljeni su da bi harmonizovali odnose među ulagačima u banku, koji vrlo često imaju protivrečne interese i različite poglede. U ovom slučaju Agrobanke ti "nezavisni" članovi bili su listom profesori: prof. dr Marko Backović sa Ekonomskog fakulteta u Beogradu, poznati ekonomista Novak Šuković, istovremeno i član Saveta za borbu protiv korupcije i Mirko Vasiljević sa Pravnog fakulteta u Beogradu, čuven kao pisac Zakona o privrednim društvima Srbije, ali i autor niza drugih propisa iz našeg privrednog prava. Iako nisam sklon da prihvatim onu tezu da biznis nije za profesore, ostaje utisak da su oni u slučaju Agrobanke stalno bili na strani Dušana Antonića i njegovog menadžmenta – valjda po inerciji one floskule da treba biti uz onoga ko te plaća.

Na kraju, ali ne i najmanje važno je to – da li je Narodna banka Srbije izabrala dobar način za spasavanje Agrobanke, tako što je na njenim ruševinama podigla Novu agrobanku ad. U zvaničnom saopštenju NBS-a se kaže da je "osnivanjem Nove agrobanke sa državnim kapitalom od 10.417.990.000 dinara zaštićena ušteđevina od 165.367 građana i očuvana stabilnost 4872 preduzeća". No, to nije problem, već je problem što su praktično eksproprisani strani ulagači koji sada tvrde da su izgubili 70 miliona evra u stečaju Agrobanke, najavljuju arbitražu, traže nagodbu (a neki stručnjaci procenjuju da bi se nagodili i za deset puta manji iznos). NBS je još u prvom saopštenju o stvaranju Nove agrobanke spomenuo da su sličnu operaciju izvršili i Slovenci nakon sticanja nezavisnosti (Nova ljubljanska banka, Nova mariborska banka). No, razlika je u tome što je kapital starih tadašnjih banaka u Sloveniji bio u društvenoj svojini odakle god da je dolazio, dok je on u ovom slučaju privatan, a njihovi rezidenti su pretežno iz država sa kojima Srbija ima sporazume o zaštiti stranih ulagača (Slovenija i Kipar).

Iz ove okolnosti nameće se pitanje nije li bilo bolje samo "dokapitalizovati" Agrobanku i smeniti njeno rukovodstvo, ali to je već suviše stručno pitanje na koje se ne može davati amaterski odgovor. Uostalom, tada verovatno na površinu ne bi izbila sva prljavština koja prati ovu aferu. ◂

Dimitrije Boarov

Foto: M. Milenković

Intervju: Borislav Stefanović, sekretar predsedništva Demokratske stranke

Novi gosti na kosovskoj

Mi zapravo pregovaramo ne o tome da li je Kosmet nezavistan ili ne, već iz defakto nezavisnosti čupamo određene elemente i pokušavamo da promenimo stvari u korist Srba koji žive na Kosmetu i države Srbije. Kosovo svakako ne može da se ostavi takvo kakvo jeste, jer su brojevi i stanje na terenu protiv nas. Očekujemo od partija na vlasti koje su u predizbornoj kampanji lansirale laži i iluzije o kosovskom pitanju, da ih sada razbiju, da građanima objasne da nije realno da se sada pregovara o statusu, jer nas to ne bi odvelo nikuda

Fotografije Vesna Anđić

Dijalog između Beograda i Prištine biće nastavljen tek pošto se bude formirala nova vlada Republike Srbije. Predsednik Srbije Tomislav Nikolić, koji je kao šef opozicione Srpske napredne stranke oštro kritikovao dosadašnji srpski pregovarački tim predvođen Borislavom Stefanovićem, treba da odredi nove ljude koji će nastaviti pregovore sa Prištinom posredstvom Evropske unije. Dobijanje datuma za početak pristupnih pregovora Srbije sa EU, nastavak evropske integracije Srbije, dovodi se u direktnu vezu sa daljim napretkom pregovora i implementacijom postignutih dogovora. Da li će nova vlada nastaviti kosovsku politiku stare vlade? Da li su mogući radikalni potezi poput poništavanja već postignutih sporazuma? Kakve sve prepreke očekuju novu vladu po kosovskom pitanju?

"Ponekad kada u politici bacite bumerang, on vam se vrati. Pored teške ekonomske situacije za buduću vlast veliku opasnost svakako predstavlja kosovsko pitanje", kaže (još uvek) šef srpskog pregovaračkog tima u dijalogu sa Prištinom Borislav Stefanović. Jer, "jedno je iz opozicije među građanima podgrevati patriotske iluzije, a nešto sasvim drugo da se na terenu rešavaju konkretni problemi i odoleva uslovljavanjima". Posle poraza na predsedničkim i parlamentarnim izborima Demokratska stranka moraće da se reformiše, pročisti svoje redove i ponovo postane ideološki prepoznatljiva, kaže Stefanović.

večeri

O predsedavanju Srbije Generalnoj skupštini UN-a

Koliko Srbija u dijalogu Beograda i Prištine može da ima koristi od toga, što će Vuk Jeremić biti predsedavajući Generalnoj skupštini UN-a? Kakvu logističku podršku na toj funkciji treba da mu pruži državna uprava Srbije?

Srbija može da ima neke koristi, ako gospodin Jeremić napravi dogovor sa novom vladom da se preko njegove funkcije realizuje povratak kosovskog pitanja u UN. Ja sam siguran da on ima kapacitet da pokuša tako nešto iako bi to formalno bila zloupotreba položaja. Vuk Jeremić kao predsednik Generalne skupštine UN-a, ima tim u formiranju i mislim da institucije koje već postoje u Ministarstvu spoljnih poslova, pre svega sektor za multilateralu u okviru kojeg postoji direkcija za UN, mogu da mu pruže sasvim dovoljnu podršku.

Da li je neophodno formiranje zasebne kancelarije u Beogradu za saradnju sa GS UN-a?

Mislim da je formiranje kancelarije bilo potpuno nepotrebno. Naročito u situaciji kada imamo preko 150 različitih agencija i kancelarija. Ne znam koji su motivi za tako nešto, kada je budžet prazan, a Srbiji predstoje oštre mere štednje.

Nova vlada će da odluči, kako će se iz budžeta finansirati i troškovi predsedavanja gospodina Jeremića. U tako teškoj ekonomskoj situaciji ne razumem pravljenje megalomanskih, kako čitamo u novinama, višemilionskih projekata sa holivudskim imenima. Ministarstvo spoljnih poslova trebalo bi da da realnu procenu troškova tog poduhvata i da iz sopstvenih budžetskih sredstava to plati, a ne da to ide na račun budžetskih rezervi ili nečeg drugog. Na novoj vladi je da utvrdi koliki će to biti iznos.

"VREME": Šta to zapravo znači da pregovore između Beograda i Prištine sa tehničkog treba podići na viši, politički nivo? Od koga je potekla ta inicijativa?

BORISLAV STEFANOVIĆ: Ja nikada nisam prihvatao onu olaku podelu na tehnički i politički dijalog. Jer, šta tu nije politički kada se pregovara o ličnim kartama ili registarskim tablicama, o pitanju administrativnih prelaza, a da ne govorim o regionalnom predstavljanju? To je veštački napravljena podela da bi se na neki način pokazalo da je to niži nivo pregovora, koji samim tim ima i manji stepen obaveznosti.

Trebalo bi da se razjasni i da su politički dijalog i podizanje pregovora na viši nivo dve različite stvari. Dosadašnja opozicija je u kampanji napadala, po njihovom mišljenju, nedostojan nivo srpskog pregovarača, te njegov, kako je tada govorio sadašnji predsednik Srbije Tomislav Nikolić, službenički karakter. Podizanje nivoa pregovora na viši nivo u našoj javnosti je odatle poteklo.

Suština je, međutim, da je politički dijalog lansirao Boris Tadić sa planom od četiri tačke, čija je ideja regulisanje međusobnih odnosa Beograda i Prištine bez priznanja i podele Kosmeta. Politički dijalog znači da se dotiču teme koje se mnogo više tiču statusa Kosmeta, od onih, o kojima smo do sada pregovarali.

Onda je predsednik Nikolić to nadogradio kada je rekao da će lično da pregovara. Shvativši potom da bi to zapravo bilo par ekselans implicitno priznavanje nezavisnosti Kosmeta, on je to pokušao da prebaci na premijera. Biće zanimljivo videti, ko će zaista da vodi pregovarački proces, jer nisam siguran da Ivica Dačić gori od želje da kao premijer uđe u pregovore sa Hašimom Tačijem, pošto mora biti isti nivo predstavljanja.

Pa ko će, po vašem mišljenju, da rukovodi pregovaračkim procesom?

Mislim da će nova vlada ili da ovlasti nekog ministra, ili će, što ja mislim da je bolje, predsednik Nikolić formirati tim svojih činovnika koji će pregovore da vode u koordinaciji sa vladom. Demokratska stranka će kao opozicija naravno da podržava sve korake koji vode ka normalizaciji odnosa sa Prištinom.

Da li međunarodna zajednica podržava ideju da se pregovarački proces podigne na viši nivo?

Međunarodna zajednica to podržava, jer, sasvim opravdano, smatra da bi veća politička težina pregovaračkog procesa omogućila lakšu implementaciju postignutih dogovora. Očekuje se, takođe, da posle konstruktivnosti, koju su iskazali predsednik Nikolić prilikom posete Briselu i Aleksandar Vučić u Berlinu, oni sada treba da pređu sa reči na dela.

Nova vlada će se suočiti sa problemom, da će se pored veoma teške ekonomske situacije kosovsko pitanje mnogo otvorenije nego do sada staviti pred nas i mnogo će otvorenije da se traži njegovo ubrzano rešavanje. Ja se nadam da Srbija pritom neće ići ispod linija koje je prethodna vlada zacrtala.

Mi smo pregovarajući o Kosovu preuzeli na sebe veliki politički rizik, jer se pritom podrazumevala državna, a ne stranačka odgovornost. Mislim da smo zbog toga platili cenu nepopularnosti. A sada će nesumnjivo dokazane patriote i nacionalisti imati priliku da ne odu dalje od nas i tako ugroze nacionalne interese. To će biti veoma teško, mislim da će oni ubrzo da ▸

Mislim da nova vlada Srbije neće imati nimalo jednostavan zadatak. Pogotovo što Zapad igra na kartu, da građani Srbije neće obraćati toliko pažnje na Kosmet, ako vlast u Srbiji preuzmu tobože dokazane patriote i nacionalisti, da će sve njihove odluke po kosovskom pitanju u domaćoj javnosti biti dočekane sa mnogo većim entuzijazmom

O Demokratskoj stranci posle izbornog poraza

Šta se događa u DS-u nakon što je predsednik partije Boris Tadić izgubio predsedničke izbore, a DS ispao iz igre za formiranje vlade?

Odmah da razočaram naše političke protivnike, u DS-u ne postoje nejedinstvo i razmirice. DS je jedinstven, predsedništvo je jedinstveno, nema trvenja, a kamoli nekog cepanja stranke. DS ima kapacitet da očisti svoje redove, kada nešto ne valja, i to će i da uradi. Mi smo odmah posle izbornog poraza počeli da razgovaramo o tome šta nije valjalo.

A nisu valjale ucene malih stranaka. Takođe, mi smo kao stranka i na lokalu i na vrhu pravili greške. Pritom ne mislim na Borisa Tadića, on je svakako najbolje što DS ima. Možda smo previše verovali nekim ljudima i dozvoljavali da neko ko se ogrne plaštom Borisa Tadića može da se bavi zloupotrebama i kriminalom, a takvih ima mnogo. Mi pod hitno moramo stranku da očistimo od ljudi koji su obrukali DS i dovedemo nove, nekompromitovane ljude. Siguran sam da će DS iz svega izaći mnogo jači i spremniji da ponovo preuzme vlast, što bi moglo da se desi mnogo ranije, nego što mnogi misle.

A potpuno nam je jasna poruka birača. Oslobođeni stega i ucena malih partija, mi moramo sada ne samo da reorganizujemo stranku, već da promenimo i politiku i vokabular. Moramo da šaljemo jasnije poruke, da se ideološki više profilišemo, tako da ljudi mogu ponovo da kažu, da je to ta DS, kakvu žele. Moramo da napravimo otklon od bahatosti, bezobrazluka i korupcije.

Ne može više da se vodi ni stranka, ali ni Srbija, na način na koji je to do sada činjeno. Kao što je rekao predsednik Tadić, ne postoje više savezništva ni strateška partnerstva, kakva su do sada postojala. Ne zato što smo se mi promenili, već zato što su naši partneri pronašli staru ideologiju i nove partnere.

Da li je to baš jedina greška DS-a, da su neki članovi partije zloupotrebljavali položaj?

Bilo je grešaka. Neke su pravljene i zbog sticaja okolnosti, pre svega užasne ekonomske krize. Ali i zbog dugogodišnjeg kohabitirajućeg

se suoče sa tim, da je jedna stvar retorički ponavljati da hoćemo da rešimo energetiku i Telekom, a sasvim je druga stvar šta to u praksi znači. Pitam se kako će da objasne svojim biračima, koji posle izborne kampanje i svega što je Tomislav Nikolić tada govorio, očekuju da će do sada postignuti sporazumi da se ponište, da će na videlo izaći nešto tajno, kada od toga ništa ne bude. A u međuvremenu su i predsednik Nikolić i posrednik Evropske unije Robert Kupre izjavili da nikakvih tajnih dogovora nije bilo, da je sve u skladu sa srpskim ustavom.

Šta se konkretno, javno ili nezvanično, očekuje od Srbije da bi dobila datum za početak pridružnih pregovora sa EU? Koje opasnosti vrebaju Srbiju u nastavku dijaloga sa Prištinom? Pominjalo se obostrano otvaranje kancelarija Beograda i Prištine, ukidanje "paralelnih" institucija na severu Kosova...

Buduća vlada Srbije moraće da reši pitanje električne energije i Telekoma na Kosmetu, kao i da implementira dosadašnje sporazume. Tražiće se da Srbija prihvati da je Kosmet poseban i odvojeni energetski sistem u odnosu na Republiku Srbiju, moraće da se reši kako će da zadrži pod kontrolom sistem za transport energije, ko će imati kontrolu nad sistemom Gazivode, koji je neophodan za snabdevanje vodom termoelektrane Obilić i na koji način će energija da se dostavlja Srbima južno od Ibra, naročito u zimskim mesecima. Po pitanju Telekoma, moraće da se reši njegova registracija, imovina i pozivni broj. Sva ta pitanja bila su deo pregovaračkog procesa, ali nisu rešena.

Tu je, naravno i sever Kosmeta. Suočavamo se sa kontinuiranim odbijanjem Prištine da, kako to oni kažu, priča sa Beogradom o unutrašnjim pitanjima Kosova. Međutim, sever Kosmeta je ključ kosovskog pitanja i svakako će biti tačka lomljenja čitavog kosovskog problema, baš kao i status manastira i crkava i imovine Srba južno od Ibra.

Pojavljuju se i ideje koje, doduše, ne predstavljaju zvaničan stav EU, ali kada se u nekim evropskim prestonicama rodi neka ideja, ona veoma brzo može da postane formalan uslov. Zbog toga mislim da nova vlada Srbije neće imati nimalo jednostavan zadatak. Pogotovo što Zapad igra na kartu, da građani Srbije neće obraćati toliko pažnje na Kosmet, ako vlast u Srbiji preuzmu tobože dokazane patriote i nacionalisti, da će sve njihove odluke po kosovskom pitanju u domaćoj javnosti biti dočekane sa mnogo većim entuzijazmom.

Mi svakako sa nestrpljenjem očekujemo toliko najavljivan plan za Kosmet predsednika Nikolića i Srpske napredne stranke, mada sam ja siguran da on ne postoji. Oni će imati užasan problem da pokažu volju da se kosovsko pitanje rešava pragmatično, a ne, kao što su to do sada radili, na parolaški, ideološki, mitingaški način. Ta disproporcija može da ošteti položaj Republike Srbije i da dovede do političke nestabilnosti, zato što njihovi glasači očekuju da oni ispune svoja obećanja.

Gde škripi u implementaciji dosadašnjih sporazuma?

Podsetiću vas da je do sada postignuto sedam sporazuma. Mi imamo tri tačke neslaganja. Jedna je sloboda kretanja, jer Priština jednostrano oduzima srpske registarske tablice i saobraćajne dozvole. Drugi problem je regionalno predstavljanje, gde se postavlja pitanje da li ona famozna fusnota ide, ili ne ide na tablicu sa imenom zemlje. Ja ponavljam da je dogovoreno da ide na tablicu, dok gospodin Kuper to drugačije interpretira i nadam se da će nova vlada to pitanje da reši, a da ne ugrozi

i koalicionog partijskog života. To prosto vremenom postane mašinerija koja hrani samu sebe, zbog toga što stalno morate da pravite neke kompromise. Krivi su i članovi DS-a koji nisu dali svoj maksimum da se napravi što bolji rezultat.

Po onome što kažete, ispada da je jedina greška vrha DS-a što nije odlučnije delovao protiv onih koji nisu dovoljno dobro radili. Da li je rukovodstvo partije uvidelo neke sopstvene greške?

Nismo na vreme smenjivali loše partijske kadrove, čak ni kada su imali loš rezultat. Nismo smenjivali ljude za koje postoji sumnja da su se bavili sticanjem bogatstva na nelegalan način. Očigledno nismo imali snage da vodeći državu u teškim okolnostima vodimo računa o svim tim stvarima.

Posle ovog poraza mi moramo da smognemo snage da se reformišemo, da čisto odvojimo od nečistog, kako bismo ponovo mogli da vodimo Srbiju sa novim ljudima i idejama, da od nje napravimo pristojnu, sređenu zemlju u kojoj se zna šta je dobro, a šta je zlo, u kojoj više nema lutanja i šizofrenih situacija.

Mislim da će preko trideset opštinskih odbora koji su imali loš rezultat biti raspušteno, ili će ući u vanredne izbore za opštinska rukovodstva. Mislim i da će predsedništvo DS-a morati da se zahvali određenim regionalnim predstavnicima u predsedništvu, koji ne samo da su imali loš rezultat već i pokazali apsolutni nedostatak koordinacije sa opštinskim odborima. Veoma važno je i formiranje jakog i stručnog poslaničkog kluba u skupštini Srbije, a tu predsedništvo i predsednik Tadić imaju na raspolaganju veoma mnogo kvalitetnih ljudi, kako već dokazanih tako i novih.

Mi ćemo u tom procesu reformi ići i dalje i mogu da se očekuju neki krupni koraci. Pritom ne mislim ni na kakve sukobe na vrhu, kao što neki potpuno neobavešteno pričaju i pišu na osnovu neutemeljenih čaršijskih glasina. Predsednik partije Boris Tadić će tek sada imati prilike da pokaže sa nekom drugom ekipom šta može. DS mora da pokaže, da je ponovo pronašao sebe, da ima jasan program i ideje.

interese Srbije. Treći problem je što, kao u slučaju administrativnih prelaza, tek treba da se potpiše tehnički protokol, koji određuje ko šta radi na administrativnom prelazu, potvrđujući da to nije državna granica. Taj protokol treba da potpiše član vlade Srbije.

Pregovarački tim će da se promeni. Da li ćete sa svojim iskustvom da pružite pomoć ljudima, koji će nastaviti pregovarački proces?

Ako nađu za shodno da me pitaju, ja ću, naravno, u službi svoje zemlje učiniti sve što mogu da im pomognem. Pošto sam ja sada poslanik, trudiću se da u skupštini Srbije podržim politiku predsednika Nikolića i budućeg premijera, ukoliko ona vodi sprovođenju dosadašnjih sporazuma. Podržaću svakako i njihove buduće, hrabre poteze koji bi bili u disproporciji sa njihovim biračkim telom, ali u skladu sa interesima Republike Srbije. Vreme pred nama će pokazati koliko je to težak problem, čiju dubinu ljudi iz dosadašnje opozicije nisu videli, koliko je neophodno otrežnjavanje građana Srbije i predstavljanje realnog stanja na Kosovu i Metohiji, koje je od 1999, nažalost, u rukama prištinskih vlasti, koje imaju sve poluge moći i institucije u svojim rukama zahvaljujući odlukama UNMIK-a, Saveta bezbednosti UN-a i velikih sila.

U toj konstelaciji snaga mi zapravo pregovaramo ne o tome da li je Kosmet nezavistan ili ne, već iz defakto nezavisnosti čupamo određene elemente i pokušavamo da promenimo stvari u korist Srba koji žive na Kosmetu i države Srbije. Kosovo svakako ne može da se ostavi takvo kakvo jeste, jer su brojevi i stanje na terenu protiv nas. Očekujemo od partija na vlasti koje su u predizbornoj kampanji lansirale laži i iluzije o kosovskom pitanju, da ih sada razbiju, da građanima objasne da nije realno da se sada pregovara o statusu, jer nas to ne bi odvelo nikuda.

Svakako ohrabruje želja novih vlasti da po kosovskom pitanju postignu konsenzus u političkim strukturama. Meni je žao što sam ja sedam ili osam puta pokušavao da razgovaram sa predsednikom Srbije Nikolićem dok je bio predsedik Srpske napredne stranke, a on je to odbijao. Isto tako mi je žao što Srbi sa Kosmeta, koji su u velikoj meri pod kontrolom SNS-a i Demokratske stranke Srbije, nisu hteli da uđu u pregovarački tim, iako smo ih i formalno i javno nekoliko puta zvali.

Drago mi je da su sada uvideli da smo mi sve sporazume dostavili i skupštini i javnosti i Srbima sa Kosmeta. Sada, dakle, to više nije problem, već je problem što tobože nije bilo konsenzusa.

Kako vam sve to sada izgleda iz opozicije?

Uloga Demokratske Stranke, bez obzira na naše probleme i greške, uvek je bila da preuzme rizik i da rešava probleme koje niko drugi nije hteo ni da pipne. Odlazak u opoziciju ne smanjuje odgovornost. Mislim da će buduća vlada po kosovskom pitanju imati kontinuitet sa onim što smo mi do sada radili i DS će ih u tome svakako podržati. Pitanje je, ponavljam, kako će njihovi birači to da prihvate.

Naročito Srbi na Kosovu očekuju da se pregovarački proces vrati u Ujedinjene nacije, da se učine neki radikalni potezi. Sada imamo predsednika Generalne skupštine UN-a, pa postoji teza da to možda može da se realizuje, mada ja mislim da je to potpuno nerealno (vidi okvir). Imaćemo sada priliku da vidimo, kako će predstavnici nove vlade Srbima na Kosovu da objasne šta je realno, a šta nije, i kako nema ništa od radikalnih poteza i poništavanja dosadašnjih sporazuma. ◂

Andrej Ivanji

Višegrad: Prva godišnjica Andrićgrada

Neimar Emir i njegovi gosti

Kad su na jednom mestu Najzaslužniji za sve lijepo, Najzaslužniji za sve što sjaji punim sjajem, Novi mandatar, Savjetnik Oliver, Najveći živi srpski pjesnik,onda je sve stvaralaštvo, onda je sve taj kult

VIŠEGRAD JE, KAO što se zna, na Drini. Kao i sva mesta, gradovi, ima slavnu, i manje slavnu prošlost. Ali, zbog ove manje slavne prošlosti, u Višegradu je najmanje slavna sadašnjost. Višegrad je kasaba na kraju ovog sveta, u kome su ostali samo oni koji su morali. U nazovi motelu, koji gleda na jezik ušća Rzava u Drinu, bračni par, izbeglice iz Sarajeva, kažu da je Višegrad kao zamrznut filmski kadar, ništa se ne dešava, ni u Drini se niko ne kupa, brza Drina, kažu, a i svašta su njene dubine videle.

U takav Višegrad banuo je slavom ovenčani filmski umetnik Emir Kusturica, nameran da u slavu Andrića, podigne kameni grad. U to se, kako sam kaže, upustio zahvaljujući "istorijskoj pojavi Milorada Dodika". Pošto su "istorijske kategorije" u pitanju, najbolje je ostaviti da vreme i istorija daju svoj sud o ovom poduhvatu.

OD KAPIJE TRUBE: Od Vidovdana do Vidovdana, kameni grad je baš niko. Od planiranih 18 000, 12 000 kvadrata je pod krovom. Površina celog kompleksa 31 000 kvadrata, u metrima. Sve će, vele, košta 15 miliona evra. Kol'ko dosad koštalo, nije se čulo.

Ali ajde plastičnije, takva tema, takav jubilej. Na prilazu gradu, sa rzavske strane, gomila starog, za neke problematičnog, kamenja. Glavna, ulazna kapija, 90 stepeni iza tog kamenja. Od kapije grada, popločanom, i izgrađenom, ulicom, pravo na prostran trg, kojom dominira Gradska kuća sa spomenikom Andriću ispred nje. Na velikom trgu sve na svom mestu, tribina za goste, nove,biće srebrne jele, suncobrani sa stolovima, ispred "Lotika bara", na stolovima piše ko tu ima sedi. Pa za jedan sto piše da će tu sede, Kusturica, Milorad Dodik, Snježana Dodik, Maja Dodik, a za drugi sto piše da će tu sede, Ivica Dačić, Jovan Krkobabić, Vuk Jeremić, akademik Bećković...

Reporter u to čitanje uđe u Lotika bar uzme vode 'ladne, od kapije se začuše trubači, kad tamo, eto ti Emir Kusturice i Milorad Dodika, baš prisno odaju tom izgrađenom i popločanom ulicom. Kusturica u bijelu košulju, kosa duža, u prirodnom padu, dok li je Dodik sav po PS-u, odelo, crvena sa sitne tufne kravata. Izbiše na u mermer popločan trg, dođoše do Andrić spomenika, obojici se nađe izdavački bard i brend Vukotić Manojlo, kako dođoše tako uđoše u Lotika bar, gde Dodik, po svoj scenario, opriča jedan hahaha vic o Srbinu i Bosancu koji nije Srbin...

Glavna kapija je, kan'o joj je sledovalo, dalje radila. Kusturica uz trubače svetski prvak Dejan Petrović dočeka porodicu, helikopter ode po još gostiju, domaćin se vrati do Dodika da mu pokaže dokle stigli objekti, čega tu sve ima. Pa mu stručno objasni, a Dodik iz prve sve shvati, da je za sve potreban stari kamen, zato ti nesporazumi, sa novim kamenom bilo bi ružno, jer novi kamen ne pravi razliku između objekata, nema brate te patine.

Ko treba da javlja, javi da stiže Novi mandatar, Kusturica ode do kapije, dade znak muzici, dunuše trubači, eto ti Dačić Ivice, Krkobabić Jovana i Jeremić Vuka. Bez da ga Domaćin pita, Mandataru, mandataru, a gde vam je gospodin Palma, mandatar Ivica, koji samo što imentovan od istorijskog Nikolić Tomislava, izljubi i muziku, primi se sa Dodikom, svi krenuše pravo i dalje. Izajdoše na široki trg, Mandatar nastavi da pozdravlja i ljubi, u ti poslovi nađe mu se i bard i brend Vukotić Manojlo, Kusturica pred Spomenikom informisa šta

JUBILEJ: Gradska kuća; Emir Kusturica i Milorad Dodik; ulica Andrićgrada

fotografije: Dragan Todorović

je Gradska skupština, gde Andrićev institut, pozorište, studentski dom, šta sve urađeno za godinu dana...

Novi mandatar ode za svoj sto, akademik Matija, sa pesničku leptir kravatu, ne učini stolu čast, osta stoji, Dodik stavi Kusturicu do sebe, pristiže i visoki Jusufspahić, bi himna Republike Srpske. Javi se voditeljka, Dragi gosti, dobro došli u Andrićev grad, grad posvećen našem nobelovcu Ivi Andriću, koga smo po ideji našeg Kusturice, i uz nezaobilaznu podršku predsednika Milorada Dodika, počeli da gradimo upravo na današnji dan prije godinu dana.

MANDATAR BEZ KLJUČA: Pa voditeljka najavi Najzaslužnijeg za sve lijepo što vidite, izađe Kusturica Emir, bi muzika, bi tekst, Želim da kažem da je velika sreća biti vaš domaćin. Velika je stvar kada čovek zna da laž nikada ne može postati istina. Elaborira na svoj način, Istina je da Andrićgrad nastaje kao grad stvaralaštva, umjetnosti i pomirenja... Ovo što vidite nije fatamorgana, niti lažna slika života, koju često stvara savremena arhitektura... Bez velikih rasprava Milorad Dodik je prihvatio akciju Andrićgrad... Samo velika ljubav može preko noći da stvori ovo što vidite. Svi koji bi hteli da ova stvar bude drugačija, pripadaju grupi onih koji vjeruju da laž može da postane istina...

Nastavi se voditeljka, Da nije bilo predsednika Milorada Dodika, pitanje je da li bi za samo godinu dana postigli sve ovo što danas sjaji punim sjajem. Javi se lično Dodik, Ovo je rezultat saradnje sa Emirom, s kojim dijelim dugogodišnje prijateljstvo. Kada mi je saopštio da želi da napravi ovo što sada vidimo, nisam imao nikakvu dilemu da tu treba da učestvujem... Kusturica od srca čestita predsedniku Dodiku, pa mu svečano i pred svi predade ključ Grada. Voditeljka objavi da je sa nama izaslanik predsednika Srbije Tome Nikolića, savjetnik gospodin Oliver Antić. Muzika, tekst, Poštovani domaćini, g predsedniče Dodik, imam čast u ime predsednika Srbije, g. Tomislava Nikolića, da vas pozdravim i čestitam na otvaranju ove faze veličanstvenog poduhvata koji se zove Andrićgrad... Predsednik Nikolić deli sa svima nama neizmernu radost koju može da podari samo stvaralaštvo...

Dok je savjetnik Oliver prenosio neizmernu radost, Kusturica ode do Novog mandatara, lepo ga pita, 'Oće li on nešto kaže, kako se ovaj nešto prenemag'o, ovaj samo reče, 'Oćeš, 'oćeš, i ode to prenese voditeljki, da Novi mandatar 'oće, 'oće. Javi se voditeljka, Posebna je čast da pozovem da nam se obrati novoizabrani mandatar vlade Srbije, g. Ivica Dačić. Stade Ivica pred Andrić spomenik, Dragi Emire... Želim da se ovaj projekat što pre završi, a ne može biti završen bez naše podrške, koju obećavam. Novi mandatar dobi sve i sviju čestitke. Reč dobi onaj koji je sa posebnim zanimanjem pratio rađanje ovog grada. Novi predsedatelj Generalne skupštine UN otvori fasciklu, pa reče, Poštovani g. Predsedniče, dragi Profesore, uvaženi duhovnici, ekselencije, dragi prijatelji, dame o gospodo, velika mi je čast što sam dobio priliku da vam se obratim... Gospodin Jeremić, koji je pokazao kako se to radi, zasluženo dobi ključ Grada od g. Kusturice.

Pa se još jedared javi voditeljka, Posebna nam je čast da danas na ovom mjestu pozdravimo najvećeg živog srpskog pjesnika, g. Matiju Bećkovića. Pred mikrofon, sa svoju pjesnički crnu sa bijele linije i izlomljenu leptir kravatu,stade Matija, Visoki sabore... Kao što u Andrićevom delu nema ni jedne zapete koju on nije povukao, tako u Andrićgradu nema ni jedne čivije koju Emir Kusturica nije zakucao, ili rekao gde da se zakuca... Vera u umetnost i večnost su stoja i ostoja na kojima se Andrićgrad drži, nije prvi put da se kamenovi sa naših planina sami sjate na jednom mestu, i uzidaju u neko zdanje podignuto u slavu rodu, majstoru i majstorstvu. Andrićgrad je još jedan dokaz da je Rade Neimar, koji je ozidao sve srpske gradove, još uvek živ... I Matiji, od Kusturice, bi Grada ključ.

Onda bi taj program umetnički. Bi *U lijepom starom gradu Višegradu/ gde duboka Drina vjekovima teče,* pa Novosadska filharmonija izvede delo Drvoržaka, da bi tačku na umetnost stavio folklor. Dodik tek na ćirilicu, *Aoj Jelo, Jelena, jel' si skoro ljubljena,* pokaza šta znade i umede, po trgu se, na trubače, u'vati veliko kolo, kamere se sjatiše oko Dodika, on još jednom pozva Kusturicu da dođe 'vamo, prizvaše i Matiju, ko da ko jedan rekoše da je sve posvećeno kultu stvaralaštva. ◂

Dragan Todorović

Žene u javnom govoru (2)

Hleb i ruže sa trnjem

Za razliku od načina na koji se u javnosti percipiraju političari, čini se da je za političarke uvek bitno kako izgledaju, te da će javnost, ako im se ne sviđa šta političarka govori ili radi, uvek prvo komentarisati njihov izgled. Paradoks je što žena na javnoj sceni teško može da nađe pravu meru. Nagrabusila je ako, po nekakvim nejasnim merilima, nije dovoljno privlačna, a slučaj Nevene Adžemović pokazuje da je nagrabusila i ako je "preterano" privlačna

Foto: Goran Srdanov /Blic

STO DVE GODINE otkako je, zahvaljujući Klari Cetkin, u Kopenhagenu ustanovljen Međunarodni dan žena i okruglo sto godina otkad su tekstilne radnice u Lorensu, Masačusets, protestovale tražeći "hleb i ruže", odnosno, ekonomsku sigurnost i uvažavanje, čini se kao da neke bitke nisu dobijene do kraja. U senci pregovora o postizbornim koalicijama i sastavu buduće vlade, odvija se nešto što bi se moglo opisati kao mali rat, rat protiv žena u politici. Prva, ali ne i jedina meta ovog rata, jeste Nevena Adžemović, poslanica Nove Srbije, izbrana na listi Srpske napredne stranke. Njen ulazak u parlament ovih dana služi za opštu zabavu, intrigiranje i zgražavanje pojedinih medija i javnosti. "Greh" Nevene Adžemović, ujedno i razlog zašto se o njoj priča, jeste to što je krajem devedesetih bila članica grupe "Models", petočlanog sastava oskudnih muzičkih, ali raskošnih fizičkih atributa. Bliski susreti svake vrste između politike i estrade nužno intrigiraju javnost, ni zbog čega drugog, nego zbog tabloidnosti koja je uvek u prirodi takvih veza. Naslovi u domaćoj štampi koji senzacionalistički poručuju da je "Modelsica u skupštini" ili da će "Nevena krasiti parlament" zato ne treba da čude. Međutim, odnos medija prema Adžemovići i način na koji se o njoj piše, u najmanju je ruku nepravedan, a u svakom slučaju značajno različit od tretmana koji u medijima imaju druge njene kolege, narodni poslanici.

POSLANIČKO POPRSJE: Otkad su političke partije izašle sa listama svojih kandidata koji će sedeti u poslaničkim klupama, u medijima se nije pojavila nijedna jedina reč o njihovim tobožnjim kvalifikacijama za to mesto. Osim u jednom slučaju, u slučaju Nevene Adžemović. "Kvalifikacije poslanice Nevene Adžemović: 'Modelsice' i knjiga 'Kako sačuvati srpski rod'", naslov je u dnevnom listu koji se besplatno distribuira u čitavoj Srbiji. Tekst je intoniran kao i većina onih o Adžemovićki koji se pojavljuju

ovih dana: posebno se naglašava da je nastupala polugola, te da je pažnju javnosti privukla kao šesnaestogodišnjakinja, zahvaljujući bujnom poprsju. Da iza tekstova o Adžemovićki stoji nekakav javni interes, makar, recimo onaj koji bi, analizom biografija narodnih poslanika pokrenuo pitanje strukture predstavnika građana u parlamentu, čitava larma bi možda i imala nekakvog smisla. Ovako, Adžemovićkino prisustvo u parlamentu služi kao jeftina atrakcija za povećan broj ulazaka na sajtove koji o njoj pišu i izlivanje opštenarodnog gneva u internet-komentarima, počev od onih koji još od drugog kruga predsedničkih izbora pakuju kofere (kao da su u prethodnom skupštinskom sazivu sedeli sve sami doktoranti i vizuelno neupadljive pojave), preko onih koji se majčinski zabrinuto pitaju zna li Adžemovićeva šta je amandman, do degutantnih da neće umeti da glasa dizanjem ruke jer je navikla da diže noge.

POGREŠAN I NEPRAVEDAN TRETMAN ŽENA U POLITICI: Nevena Adžemović (levo); **Nada Kolundžija i Jelena Trivan** (dole); **Slavica Đukić Dejanović i Gordana Čomić** (skroz dole)

Foto: Rade Prelic /Tanjug

Foto: Milovan Milenkovic

Neosporno je da je Adžemovićeva estradnu karijeru (pritom, vrlo skromnih dometa), napravila igrajući na kartu svog fizičkog izgleda, ali je u najmanju ruku neukusno da zbog toga u javnom diskursu bude diskvalifikovana kao narodna poslanica. Tim pre što funkcija narodnog poslanika ne zahteva nikakve posebne stručne kvalifikacije, srećom po demokratiju, koja ne bi imala mnogo smisla da je drugačije. Zakon o izboru narodnih poslanika vrlo jasno kaže: "Pravo da bira poslanika i da bude biran za poslanika ima punoletan poslovno sposoban državljanin Republike Srbije sa prebivalištem u Republici Srbiji." I to je sve. Drugim rečima, za narodnog poslanika može da se kandiduje ama baš svako, uključujući i zgodne žene sa iskustvom na estradi. Teško da je baš svako od 249 poslanika koji će sedeti u parlamentu u naredne četiri godine pametniji i sposobniji od Adžemovićke, pa je sad baš ona, zbog manjka nekakvih kvalifikacija problem. Problem je samo u tome što je atraktivna žena koja je prekršila nekakav prećutni društveni sporazum po kom joj pripada samo da pokazuje noge, zadnjicu i grudi. Pokuša li još nešto, biće surovo diskvalifikovana upravo time da je ona žena koja javno pokazuje noge, zadnjicu i grudi.

MERA LEPOTE: Nevena Adžemović našla se na udaru zato što je atraktivna. Iako još nismo videli ništa od njenih političkih aktivnosti, njen slučaj je više nego ilustrativan za to sa kakvim pritiscima moraju da se suoče žene u politici. Za razliku od načina na koji se u javnosti percipiraju političari, čini se da je za političarke uvek bitno kako izgledaju, te da će javnost, ako im se ne sviđa šta političarka govori ili radi, uvek prvo komentarisati njihov izgled. U prethodnoj deceniji, načitali smo se i naslušali zluradih komentara o odevnim kombinacijama, frizurama i, uopšte, fizičkim pojavama političarki poput Slavice Đukić-Dejanović, Jelene Trivan ili Nade Kolundžije, ili gnusnih opaski na račun Gordane Čomić ili Nataše Jovanović. Pritom, nikakve razlike nema u tome da li takve komentare daju žene ili muškarci. Jednostavno, nekako, a da nismo primetili kako se to dogodilo, dve stvari su postale ►

opšteprihvatljive: podsmevanje fizičkom izgledu i podrazumevajuće očekivanje da žena bude seksualno privlačna. Ako ona to kojim slučajem nije, normalno je da u javnom govoru bude diskvalifikovana, bez obzira na to da li je sudija, profesorka univerziteta, političarka ili nešto drugo. Paradoks je što žena na javnoj sceni teško može da nađe pravu meru. Nagrabusila je ako, po nekakvim nejasnim merilima nije dovoljno privlačna, a slučaj Nevene Adžemović pokazuje da je nagrabusila i ako je "preterano" privlačna. Činjenica da se ljudi obaziru na tuđ fizički izgled, sama po sebi nije problematična, ali žestina sa kojom se na "previše" lepe ili "nedovoljno" lepe izliva komentatorska sila, zapanjujuća je i pomalo zastrašujuća.

GLOBALNA POJAVA: "Faca joj je toliko gadna da bih je smrskao i napravio testo." "Odvratna je, okrećem glavu kad je vidim." "Čak je i Meduza lepa u poređenju sa njom." "Ova je toliko ružna, da mi ne pada na pamet da verujem u nešto što "to" izgovori." Ako je za utehu, a ne bi trebalo da bude, ovi komentari ne odnose se ni na jednu političarku iz Srbije. Upućeni su sa jednog sajta na kom se okupljaju pristalice američke Republikanske partije, na račun Elene Kagan, sudije Vrhovnog suda SAD, kada je prošlog leta izabrana na tu funkciju. Kaganova je, inače, tek četvrta žena u istoriji SAD kojoj je uspelo da postane sudija Vrhovnog suda. O zlobnim komentarima na račun izgleda, imala bi mnogo da kaže i Nensi Pelosi, političarka koja je do januara 2011. bila predsednica Predstavničkog doma SAD, odnosno žena sa najvišom političkom funkcijom u istoriji Amerike. Zbog kontroverznih političkih stavova u vezi sa kontracepcijom, abortusima, ekonomskom politikom i međunarodnim vojnim intervencijama, Pelosijeva se zamerala i republikancima i svojim stranačkim kolegama, demokratama. Od 1987. kada je ušla u Predstavnički dom, do danas, ne prestaje da bude izložena primedbama neistomišljenjika da joj je "mozak nafilovan botoksom", da je "raspadnuta baba" (nedavno je prešla 70), a internet obiluje karikaturama i fotomontažama koje ismevaju njene fejs-liftinge i druge estetske intervencije. Komentari na račun izgleda Nensi Pelosi prelili su čašu kada se povukla sa mesta predsednice Predstavničkog doma, pa je najstariji onlajn magazin u svetu *Salon.com* objavio dugačak tekst u kom su samo pobrojana njena dostignuća i pozitivni rezultati njene politike, uz kratak komentar da je, što se tretmana u javnosti tiče, zaslužila mnogo bolje od onoga što je dobila. Koliko je klizav teren o kom je ovde reč, svedoči vest od prošle nedelje, da se favoritkinja na predsedničkim izborima na Islandu porodila u finišu kampanje. Bivša novinarka Tora Arnorsdotir kandidovala se u sedmom mesecu trudnoće i svakako će poslužiti kao inspirativan primer za mnoge žene u politici, ali objašnjavajući kako je tako brzo postala favorit među šest protivkandidata, njen muž je izjavio: "Mlada je i plava, znali smo da će dobro proći."

Sa druge strane, iz Francuske stiže ohrabrujuća vest da će polovinu nove vlade činiti žene. Za to vreme, u Srbiji, dosadašnja potpredsednica skupštine, Gordana Čomić i dalje apeluje na one koji o tome budu odlučivali, da podrže inicijativu grupe nevladinih organizacija da u novoj Vladi Srbije bude bar trećina žena. Komentari u javnosti, opet su nepravedni: najčešće se pojavljuje zahtev da u vladi bude 100 procenata stručnih, poštenih i sposobnih. To je lepa želja, ali se retko čuje u načelnim raspravama o sastavu vlade, dok se pojavljuje svaki put kad je na stolu tema o broju žena u vladi. Za to vreme, iz Vojvodine stiže obeshrabrujući podatak da će u pokrajinskom parlamentu biti svega 22 poslanice.

Razlog za ovako malu zastupljenost žena, prema tumačenju Centra modernih veština (CMV), nalazi se u specifičnosti izbornog sistema u Vojvodini. Polovina poslanika (60) je birana po proporcionalnom sistemu sa zatvorenim izbornim listama, a polovina (60) po većinskom sistemu. "Kod proporcionalnog sistema, zahvaljujući aktivizmu civilnog sektora i kampanji 'Stvarnih 30 odsto'", stranke su bile obavezne da svako treće mesto na listi povere ženi", navodi se u saopštenju CMV-a, u kom se ističe da su 19 od 22 poslanice kojima je verifikovan mandat izabrane upravo po proporcionalnom sistemu, dok su po većinskom sistemu izabrane samo tri poslanice. Kada se odvojeno izračunaju procenti po proporcionalnom i većinskom sistemu, po proporcionalnom 31,7 odsto poslanika čine žene, dok je taj procenat po većinskom sistemu svega pet odsto.

Uprkos očiglednoj globalnoj pojavi nečega što bismo mogli nazvati neomizoginijom, ne bi bilo loše zapitati se kako to da neke već dobijene bitke treba voditi ponovo, jer, na primer, nema zabeleženih svedočanstava da je iko ikada komentarisao izgled Milke Planinc na način kako to današnje političarke doživljavaju svakodnevno. Još jedna pojava zbog koje bi trebalo staviti prst na čelo jeste što se kroz svaku temu o rodnoj ravnopravnosti i položaju žena reč "feminizam" provlači u negativnoj konotaciji i što je nekako, u srpskom jeziku, poprimila prizvuk psovke. Žene u Srbiji imaju onoliko hleba koliko i ostali. Na ružama još mora da se radi, a put je, očigledno, trnovit. ◂

Jovana Gligorijević

Pa, šteta

Da reklamna kampanja može da uspostavi određenu hijerarhiju životnih vrednosti, ovih dana saznajemo sa bilborda koji reklamiraju Argeta paštete sa 30 odsto manje masti. Ironijom sudbine, kampanja 40 nevladinih organizacija iz Srbije, za veći broj poslanica u parlamentu, zvala se "Stvarnih 30 odsto". Na vrhu piramide vrednosti koju sugeriše Argetina kampanja, nalazi se muškarac, sledi fudbal, ispod kog je rangirana žena, a na samom dnu je – svekrva. Bilbordi koji reklamiraju paštetu bez viška soli i masti prikazuju oblačić u kom se nalazi spisak: "Ja, more, meduze", gde su meduze precrtane, dok je na drugom spisak drugačiji: "Ja, fudbal, žena", gde je reč "žena" precrtana, a potom sledi poruka: "Bez nepotrebnog, užitak je savršen." Da su autori kampanje vodili računa o rodnoj ravnopravnosti, svedoči drugi bilbord, koji se, valjda, obraća ženama. Tamo su na spisku nabrojani: "Ja, muž, svekrva", a svekrvi je zapalo da u ovoj podeli bude višak. Argetina kampanja je regionalna, a bilbordi su polovinom jula postavljeni širom Srbije i Bosne i Hercegovine.

Intervju: Miloš Andrović, predsedavajući Odbora za zdravstvo u Američkoj privrednoj komori

Kvadratura začaranog kruga

Postepena liberalizacija celog zdravstvenog sektora i to od lekara kao pružalaca usluga, korišćenje usluga privatnih zdravstvenih ustanova i privatno zdravstveno osiguranje jesu neophodni koraci koji bi jedino i mogli obezbediti dodatni kapital neophodan za funkcionisanje zdravstvenog sistema

U APOTEKAMA I dalje nema sirupa za decu "brufen" i, između ostalih, lekova "madopar", "lorazepam" i "lasiks". Kao jedan od razloga za nestašicu lekova u proteklih mesec dana navedeno je "nezadovoljstvo" stranih farmaceutskih kompanija koje su udružene reagovale pismom Vladi Srbije u kom traže korekciju cena lekova u skladu sa promenama kursa. U pismu se, između ostalog, navodi da ministarstva zdravlja i trgovine u Srbiji već godinu dana nisu obnovila redovnu Odluku o maksimalnim veleprodajnim cenama novih lekova i da zbog tog kašnjenja, više od 400 lekova nije dostupno pacijentima. U međuvremenu su Ministarstvo zdravlja, pojedine farmaceutske kompanije i Republički fond za zdravstveno osiguranje (RFZO) "prebacivali lopticu" odgovornosti za nestašicu lekova i svi se složili u jednom – da su svi na gubitku.

"Tržište lekova je u značajnom problemu već duži vremenski period, što je svakako posledica i neusklađene pravno-normativne regulative kao i odlaganja sprovođenja značajnijih organizaciono-tehničkih mera i aktivnosti od strane Ministarstva i sektorskih regulatornih tela. Problem se, pre svega, ogleda u značajnom vremenskom periodu koji je potreban za procenu dokumentacije za registraciju leka za promet na teritoriji Republike Srbije, a koji lekovi prethodno već imaju izdatu registraciju i nalaze se u prometu na teritoriji zemalja EU i na drugim razvijenim tržištima", kaže u intervjuu za "Vreme" Miloš Andrović, predsedavajući Odbora za zdravstvo u Američkoj privrednoj komori i menadžer za javne poslove u MSD-u za Srbiju, Crnu Goru, Makedoniju, BiH, Albaniju i Kosovo. U daljem toku, da bi neophodan lek bio dostupan pacijentima, potrebno je još proći, kako se u poslednje vreme čini, "lavovski iskorak" – da bi leku bila određena cena i da bi se u skladu sa zakonom nalazio u prometu na tržištu. Ipak, dostupnost inovativnih i skupljih lekova, koji su standard lečenja u drugim zemljama uključujući i zemlje u okruženju, jeste predmet procene RFZO-a.

"VREME": Da li ovakva situacija ukazuje na potrebu liberalizacije tržišta lekova u Srbiji?

MILOŠ ANDROVIĆ: U Srbiji su danas liberalizovani jedino proizvodnja i promet lekova na veliko. Svako zainteresovano pravno ili fizičko lice može da osnuje društvo koje bi obavljalo delatnost proizvodnje i distribucije/prometa lekova. S druge strane, postupak izdavanja recepta za lekove sa Liste lekova koji se izdaju o trošku RFZO-a nije liberalizovan budući da jedino lekari koji su u tzv. državnoj službi mogu izdati recept čiji trošak izdavanja leka snosi RFZO. Istovremeno, lek izdat na recept se može iskoristiti isključivo u apotekarskim ustanovama koje su u javnom vlasništvu, što u značajnoj meri utiče na uslove konkurencije na tržištu maloprodaje lekova do krajnjeg pacijenta. Liberalizacija je stoga neophodna i u segmentu izdavanja recepta i za lekove koji se nalaze na Listi – jer osiguranik RFZO-a (a to su, na posredan ili neposredan način, gotovo svi građani Srbije) koji je odlučio da samostalno snosi trošak zdravstvenog pregleda i na taj način obezbedi uštedu za RFZO (najčešće ►

U postupku liberalizacije tržišta farmaceutske kompanije ne mogu preuzeti mnogo osim da ponude Vladi sve sopstvene resurse u cilju pronalaženja metoda za funkcionalniji sistem

usled nemogućnosti pristupa lekaru specijalisti u državnoj službi) ne bi morao biti i "kažnjavan" time da mora i lek nabavljati iz sopstvenih sredstava. Sa druge strane, to što je, po ugovoru sa RFZO-o, isključivo apotekarskim ustanovama u javnom vlasništvu ostavljena mogućnost da administriraju recepte, stavlja u nezavidan položaj samostalne/privatne vlasnike apoteka koji ne mogu konkurisati po istim parametrima. Budući da su isključeni iz prometa app. 300 miliona evra godišnje, oni su isključivo usmereni na lekove koji se ne nalaze na Listi lekova, OTC i lekovita sredstva.

Pored liberalizacije, zdravstvenom sektoru je svakako neophodna i deregulacija. Rešenja su do sada preuzimana iz zemalja članica EU i sistema koji su u potpunosti izgrađeni i izvršena je prosta transpozicija u sistem RS gde je uređenje, funkcionisanje i upravljanje samim sistemom u potpunosti drugačije postavljeno. Stoga i najbolja rešenja u drugim sistemima nisu ostvarila ni deo koristi i svrsishodnosti u postojećem sistemu RS.

Koje korake bi, u tom slučaju, trebalo da preduzme Vlada, tačnije nadležna ministarstva (trgovine i zdravlja), a koje farmaceutske kompanije?

U postupku liberalizacije tržišta farmaceutske kompanije ne mogu preuzeti mnogo osim da ponude Vladi sve sopstvene resurse u cilju pronalaženja metoda za funkcionalniji sistem. Potpuna i ubrzana liberalizacija tržišta svakako nije najprihvatljivi model za Srbiju, što se pokazalo u mnogim ranijim slučajevima i u drugim sektorima gde je postojeća kontrola tržišta od strane države prosto preusmerena u privatno upravljanje sistemom, pod nadzorom države. Ipak, postepena liberalizacija celog zdravstvenog sektora i to od lekara kao pružalaca usluga, korišćenje usluga privatnih zdravstvenih ustanova, privatno zdravstveno osiguranje jesu neophodni koraci koji bi jedino i mogli obezbediti dodatni kapital neophodan za funkcionisanje zdravstvenog sistema.

Farmaceutske kompanije su već u najvećoj meri u protekle dve godine doprinele mogućnosti države da restrukturira zdravstveni sistem ili barem sektor proizvodnje i trgovine lekovima i to pre svega partnerskom podrškom RFZO-a i obezbeđivanjem dodatnih deset odsto niže cene na iznos cene koji je sam RFZO regulisao, u skladu sa pozitivnim propisima. Istovremeno, farmaceutske kompanije dodatno na indirektan način subvencionišu RFZO i sa trenutno dodatnih 15 odsto, koliko iznosi razlika između realne cene leka u evrima i vrednosti evra, koji još uvek primenjuje država. Ipak i pored predmetnih 25 odsto dodatnog realnog sniženja cene koštanja lekova, sistem i dalje nije stabilan – plaćanja u lancu prometa i prodaje su i dalje u značajnoj meri odložena što u pojedinim slučajevima nelikvidnosti pojedinačnih zdravstvenih ustanova i/ili veledrogerija može značiti i prekid isporuke lekova u kraćem ili dužem periodu.

Stoga, očigledno je da same farmaceutske kompanije ne mogu u značajnijoj meri uticati na rashodnu stranu budžeta RFZO-a, utoliko pre što su ukupna godišnja sredstva budžeta opredeljena za lekove svega 11-12 odsto.

Početkom juna iz Ministarstva zdravlja su objasnili da se cene lekova u Srbiji formiraju tako što se uzimaju u obzir cene iz Italije, Slovenije i Hrvatske, koje se pritom usklađuju sa kursom. Da li to znači da su modeli formiranja cena lekova u tim zemljama dobri, ili ima i boljih koji bi bili izvodljivi za primenu u Srbiji?

Ovo je svakako značajno pitanje koje je u velikoj meri nerazjašnjeno. Ako me pitate da li su modeli formiranja cena lekova u tim zemljama dobri, odgovor je svakako da ako je metod formiranja u Srbiji dobar, onda jeste i u ovim zemljama i to iz prostog razloga jer i ove zemlje imaju svoje tzv. referentne zemlje koje koriste prilikom utvrđivanja cena svojih lekova. Lično mislim da predmetni sistem upućivanja na cenu u drugim zemljama nije u potpunosti adekvatan, jer da jeste i cene u drugim sektorima sa regulisanim cenama bi se utvrđivale na sličan ili jednak način, što nije praksa. Stoga i prosto uzimanje prosečne cene iz tri, po svim ekonomskim parametrima razvijene države ne doprinosi utvrđivanju stvarnih potreba Srbije za određenim lekom ili cenom istog. U slučaju da je sistem utvrđivanja cena i potreba za lekovima u ovim zemljama o trošku države zaista dobar, onda bi Srbija svakako morala od njih preuzeti i druga rešenja, koja se pre svega odnose na primenjenu metodologiju u oceni ispunjenosti uslova za stavljanje leka na pozitivnu listu lekova o trošku državnog fonda. Na taj način bi svakako mogli imati uporedivost dostupnosti svih grupa lekova u "referentnim" zemljama sa onima koji su dostupni pacijentima u Srbiji. Razlika u dostupnosti savremenih inovativnih lekova pacijentima je svakako značajna, u odnosu Srbije prema tri "referentne" države.

Realan problem kako vi kažete "usklađivanja sa kursom" jeste u činjenici da nadležni organi u Srbiji nisu bili u mogućnosti da objave nove maksimalne referentne cene, kao prosek cene iz tri države, u prethodnom periodu od 12 meseci. To za osiguranike i pacijente u Srbiji praktično znači da u slobodnoj prodaji nisu mogli ni da kupe određene inovativne lekove koji su dostupni pacijentima u okruženju, ali isto tako i da nisu mogli da ostvare korist od povećanja konkurencije među proizvođačima generičkih lekova koji se već nalaze u prometu i svih onih koji su u prethodnih godinu dana iskazali potrebu i volju da uđu na tržište Srbije i prometuju svoje lekove. U odsustvu Odluke o cenama lekova u značajnoj meri se narušava i princip slobodnog prometa robe između Srbije i zemalja članica EU, budući da se bez predmetne odluke lek ne može ni naći u slobodnom prometu. Odlaganje donošenja predmetne odluke u mesecima iza nas je svakako nanelo štetu slobodnom razvoju ovog tržišta (bar u delu u kojem je to moguće u uslovima regulisanja maksimalne cene), dok trenutni pozitivni cenovni

efekat za državu i održavanje inflacionih tokova ne može nadomestiti već nanetu štetu. Čini se da je ovakvim nepostupanjem nadležnih organa ponovo naneta dugoročna šteta, zarad kratkoročne dobiti, što nije retko u ovdašnjem privrednom i političkom ambijentu. Svako dalje odlaganje donošenja predmetne odluke, u slučaju i daljeg opterećanja proizvođača sa ukupno 25 odsto niže cene u odnosu na najnižu u tri "referentne zemlje" svakako može dovesti u opasnost i povećati nelikvidnost samog tržišta te potencijalno dovesti do nestašice lekova iz najmanje dva razloga: celokupan finansijski teret od 25 odsto trenutno snose proizvođači lekova; većina proizvođača lekova, koji svoje lekove plasiraju preko veledrogerija, ne mogu ni na koji način uticati na obavezu isporuke svakoj pojedinačnoj apotekarskoj ili drugoj zdravstvenoj ustanovi ukoliko isti imaju već značajna dugovanja prema veledrogerijama. Tako se napravio "začarani" krug u kojem su dugovanja pojedinih subjekata već značajna i gde već postoji neredovnost isporuka.

Omogućavanje veće konkurencije na tržištu i dostupnost inovativnih lekova ne zahteva veliki napor države; dovoljno je uvesti sistem notifikacije cene od strane proizvođača (jer cene u "referentnim" zemljama su javne i lako utvrdive) i proizvođač jeste u stanju da samostalno izračuna prosek tri cene o čemu bi pružio obaveštenje nadležnim organima i postupio drugačije u slučaju primedbe nadležnog organa. Takođe, usklađivanje sa realnom vrednošću kursa se može vršiti na kvartalnom nivou ili u slučaju promene od +/-3 odsto, što bi obezbedilo zaštitu državi i građanima od pozitivnog kretanja kursa dinara i kompanijama od negativnog kretanja kursa.

U postojećem sistemu nema mnogo prostora za priliv kapitala koji se prvenstveno oslanja na raspoloživa budžetska sredstva, što ne bi smeo biti direktan izvor finansiranja zdravstvenog fonda

RFZO već mesecima unazad tvrdi da ima problema sa dužnicima. To je otvorilo temu finansiranja zdravstvene zaštite u Srbiji i problema koji se tu javljaju. Svako ima svoj predlog rešavanja tog problema i taj predlog je obično najbolniji po korisnike zdravstvenog osiguranja. Na koji način bi dugovanja mogla da se reše, ili makar ublaže, a da se istovremeno obezbedi funkcionalniji zdravstveni sistem?

U postojećem sistemu nema mnogo prostora za priliv kapitala koji se prvenstveno oslanja na raspoloživa budžetska sredstva, što ne bi smeo biti direktan izvor finansiranja zdravstvenog fonda. U situaciji gde je stopa nezaposlenosti već preko 24 odsto, gde je budžetski deficit značajan i sa pomeranjem starosne strukture stanovništva zaista je u postojećem sistemu nerealno očekivati više. Očekivanja mogu biti samo manja u obimu ili kvalitetu.

U tom smislu i smatram da je neophodno otvoriti tržište za ulazak privatnog osiguranja gde bi se i dalje zadržala obaveza doprinosa za zdravstveno osiguranje u manjem procentu od postojećih 12,3 odsto, koji bi pokrivao socijalno ugrožene kategorije stanovništva, dok bi preostalih 4, 5 ili već po odluci samog građanina procenat njegove realne zarade bio plasiran u privatno zdravstveno osiguranje koje bi moglo realno da finansira zdravstvene troškove, unapredi zdravstveni sistem i ostvari realnu dobit iz plasmana sredstava na finansijskim tržištima. Na taj način bi zaposleni sa realnim primanjima finansirali socijalno ugrožene kategorije, uz podršku države, dok bi se deo sredstava plasirao preko privatnog zdravstvenog osiguranja. Predmetno bi istovremeno omogućilo liberalizaciju i ugovaranje usluga sa privatnim pružaocima zdravstvenih usluga, iz kojih bi se takođe mogao ostvariti realan priliv novca.

Kako u Srbiji primeniti direktivu o transparentnosti? Mislite li da za to ima objektivnih mogućnosti i dobre volje?

Direktiva o transparentnosti je u velikoj meri već usvojena u izmenema i dopunama zakona pri čemu su predviđeni rokovi i značajno bolji od utvrđenih u direktivi EU. Novim zakonom je predviđen rok od svega 90 dana za postupanje po zahtevu za stavljanje lekova na Listu dok je EU direktivom taj rok utvrđen na 90+90 dana. Problem u postojećem rešenju može predstavljati i odsustvo žalbe u upravnom postupku te kao jedini pravni lek ostaje mogućnost vođenja sudskog postupka.

Realan problem u postupku jeste što je rok od 90 dana isuviše kratak pa ponovo, kao i po mnogim drugim zakonskim rešenjima, imamo propis, ali ne i njegovu potpunu primenu. Dakle, objektivne mogućnosti su stvorene, a pored dobre volje neophodan je i adekvatan administrativni kapacitet. U tom smislu i mislim da je Srbiji potrebno stručno nezavisno telo koje bi analiziralo predmetne zahteve za nove zdravstvene tehnologije, uključujući i lekove, te da bi taj input mogao ubrzati postupanje fonda po podnetim zahtevima. ◂

Jasmina Lazić

Glas pacijenata

"VREME": Koliko je bitan glas pacijenata i da li je jedno od dobrih rešenja njihovo uključivanje u rad zdravstvenih tela? Šta o tome govore iskustva drugih?

MILOŠ ANDROVIĆ: Svakako da je glas pacijenata bitan u postupku restrukturiranja sistema i fokusiranja na određene bolesti ili grupe pacijenata. Nije za očekivati da će se pacijenti sa lakšim oboljenjima grupisati u zaštitu svojih interesa, ali svakako jesu neophodni organizovanje i zaštita prava pacijenata sa hroničnim i teškim bolestima, koji su često stigmatizovani od strane šire društvene zajednice i koji su u velikoj meri zavisni od dostupnosti novih terapijskih opcija. RFZO je predmetno jasno prepoznao i u nekim slučajevima omogućio aktivno učestvovanje predstavnika pacijenata u radu organa RFZO-a, što u velikoj meri doprinosi transparentnosti u radu samog RFZO-a, ali i omogućava spregu između nosioca sredstava i onih kojima je pomoć neophodna da zajednički nastoje da obezbede podršku u lečenju najvećem broju pacijenata.

Grupacije pacijenata svakako utiču na formiranje politike Fonda iskazujući svoje potrebe i očekivanja, a koja su u najvećoj meri i legitimna jer svi mi koji jesmo osiguranici Fonda pristajemo da se sredstva kao obavezno osiguranje uplaćuju sa ciljem obezbeđivanja zdravstvene zaštite u najtežim trenucima, a ne u slučaju lakših oboljenja kada većina osiguranika može i sama obezbediti lek ili drugo medicinsko sredstvo i gde pomoć Fonda i nije neophodna. Mislim da grupacije pacijenata mogu pozitivno uticati na preusmeravanja sredstava Fonda na pokrivanje troškova lečenja onih pacijenata koji jesu životno ugroženi, te efikasnije trošenje sredstava u odnosu na angažovanje sredstava za lečenje prehlada, gripa i sličnih oboljenja.

piše: Teofil Pančić

Vozovlačna politika

Pretnja "ekonomskim" ukidanjem ili redukovanjem vozova između Beograda i Zagreba liči na vežbu iz sado-mazo neoliberalizma za male, sjebane periferijske nacije

Kad sam prvi put posle ratova išao u Zagreb, putovao sam vozom. Bila je godina 2001, prošlo je tačno onih Krležinih "deset krvavih godina" od mog prethodnog prolaska tom trasom čiju sam svaku etapu znao napamet, i znao bih je do dan-danas sve i da više nikada nisam prošao tuda, zagledan u sremsku i slavonsku ravnicu sa prozora kloparave šklopocije. Od tada je, eto, prošla još jedna decenija, pa i nešto više, mada meni to izgleda "kao juče"; godine u miru i kakvoj-takvoj normalnosti prolaze drukčije, lakše i lepše, dok su se one devedesete vukle lepljivo i sporo, kao neka robija koja nikada neće isteći. Ili, uostalom, kao sam taj voz i vlak koji povezuje dva najveća centra "jugocivilizacije": ponegde možeš i hodati pored njega a da ti ne pobegne, toliko je to sporo, to jest, toliko je razvaljena i ta pruga (pre svega kroz Srbiju) i sve što ona povezuje i simbolizuje.

Zato su, kanda, mnogi postepeno odustajali od vozovlaka i prelazili u autobuse: jeste skuplje ali je, brate mili, znatno brže. Nemaš utisak da je neko rešio da te vremeplovom vrati u tehnološku i svaku drugu prošlost. Hm, prošlost? Ta, pre samo dvadeset i koju godinu, tom se prugom putovalo mnogo brže nego sada! I to nikako ne samo zbog nepostojanja graničnog prelaza. Uostalom, nisu slučajno Sava express i Matoš express nešto kao opšta mesta "jugonostalgičnog" diskursa, to jest njegove kičmene BG-ZG podvarijante.

Ipak, kako god okreneš, ta železnička veza SHS transverzalom bila je važan kamenčić u građenju mozaika iznova stečene normalnosti u našim životima. Pruge i putevi svugde, pa tako i među južnim Slovenima, valjda postoje zato da bi se njima putovalo, a ne da negde tamo, na nekoj tački u prostoru, stoji mrgodni uniformisani baja i pokazuje ti rukom da Dalje Nećeš Moći i da se izvoliš vratiti onamo odakle si nadobudno krenuo.

Sada je, kako novine pišu, taj *pružni post-YU romantizam* ozbiljno ugrožen. Razlozi nisu političke (fuj to, to smo ostavili u mračnoj prošlosti...) nego "striktno ekonomske" naravi. Ovo, naravno, samo ukoliko ste i dalje toliko naivni da pokorno verujete da svaka ekonomska stvarca nije ujedno i politička (makar i po svojim kolateralnim posledicama), kao i obrnuto. Neću vas zamarati detaljima, suština je u ovome: Hrvatske železnice traže od srpskih (ali i bosanskohercegovačkih) izvesnu, ne baš naivnu, sumu novca za održavanje tih tranzitnih linija kroz Hrvatsku ubuduće, to jest od decembra 2012. Ove odvraćaju da je to kodža novca, i da nemaju oklen to da plate. Ako tih para ne bude, linije će biti ukinute ili znatno redukovane. BiH bi mogla sasvim ostati bez železničke veze sa srednjom i zapadnom Evropom (o tome piše Muharem Bazdulj u Oslobođenju), a od sadašnjih pet kompozicija dnevno koje iz Beograda preko Zagreba voze ka Sloveniji, Austriji, Nemačkoj i Švajcarskoj, ostale bi u najboljem slučaju dve. Dakle – tek toliko da nije baš *likvidirano*.

Ne čini li vam se da je ovo prilično bizarno zatvaranje jednog dvadesetogodišnjeg kruga? Godine 1991. normalan protok ljudi i prirodnu slobodu kretanja (a za koju su, k vragu, potrebna i *sredstva kretanja*, ne?!) zaustavila je "politika", nacionalizam, rat... nazovimo to kako želimo, u osnovi je to bila revija razloga iz fundusa "balkanističkog diskursa" o tribalnim potkontinentalnim divljacima koji, je li, samo umeju da se mrze i ubijaju, i da na svakih par desetina kilometara nadžedže neku novu kočopernu državicu, krajnje neraspoloženu prema bilo kakvom *vršljanju* kroz njenu teritoriju. Danas, tako evo ispada, vozove i vlakove između naših Ovde i naših Tamo ukida "ekonomska logika", dakle, nešto što u simboličkom poretku stvari zvuči kao nešto krajnje racionalno, kao samo oličenje Čistog Računa, i utoliko vrednosno posve suprotno mitologizovanim "balkanskim strastima". Nisam od onih koji ljube, cene i upražnjavaju pomodni levičarstvujući žargon, onaj koji kad hoće da nešto najstrašnije opljune i zapljune kaže da je to "neoliberalizam", ali ovo pomalo otužno i vrlo deprimirajuće pružarenje s kalkulatorom koje bi moglo da nas vrati gotovo na stanje iz ratne 1993, fakat liči na vežbu iz sado-mazo neoliberalizma za male, sjebane periferijske nacije, za netalentovane, ali uporne štrebere loše provarenih ideja iz Velikog Sveta.

Pa dobro, Pančiću, ali šta predlažeš i ko će to da plati? I nisi li, uostalom, i ti sam (uglavnom) napustio taj vozovlak nad kojim sad cmizdriš? Da, naravno, ali posao onih koji su plaćeni za to jeste da me u taj voz vrate, a ne da ukidaju samu mogućnost da do toga dođe... Može li se to uraditi na "čisto ekonomskim osnovama"? Daleko sam od stručnjaka za ekonomiju, ali nešto čisto sumnjam. Železnica je, manje-više svugde u Evropi, ne samo stvar neposrednog ekonomskog računa (direktne "isplativosti" svakog vida transporta) nego je stvar *bazične infrastrukture*, isto kao i, recimo, javni gradski prevoz, vodovod i kanalizacija. Zato su cene prevoza subvencionisane (u neku ruku "neekonomske"), a same železnice u javnom ili državnom vlasništvu. Britanci su, recimo, privatizovali železnicu, i nisu se baš usrećili, milo rečeno. Kad vam to kaže neko koga naporni neolevičaroidi rutinski optužuju za "neoliberalizam", možda mu vredi verovati...

Veze među državama, narodima i gradovima nikada nisu *samo ekonomsko* pitanje; kako one "simboličke" veze, poput recimo kulturnih, tako i one doslovne, fizičke, saobraćajne. One su uvek i stvar politike, i to ne u nekom otuđujućem, nego u najboljem mogućem smislu: politike kao opredmećenja volje da se učini nešto od opšte koristi. Jeste, to uvek i nešto košta i žulja Računovodstvene Umove, ali pre ili kasnije se pokaže da je svaka druga varijanta življenja mnogo, mnogo skuplja. ◂

VREME USPEHA!
Klub dobrih poslovnih ideja
REDOVNI PODLISTAK NEDELJNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU

IVANA MIŠKOVIĆ-KARIĆ, DELTA FONDACIJA

Obnavljanje tradicije zadužbinarstva

SLOBODAN ĐINOVIĆ, ORION TELEKOM

Nagrada u pravim rukama

RIK GOINGS, TAPERVER

Kvalitet za ceo život

Intervju: Rik Goings, predsednik i izvršni direktor Taperver Brends korporacije

Kvalitet za ceo život

"Zašto prodajemo na ovaj način? Zato što uspeva. Tipične kompanije troše ogroman novac na rentu i reklamu, a u 80 odsto slučajeva ljudi ne veruju reklamama. Međutim, ako smo svi mi prijatelji, i ti kažeš, 'Rik, trebalo bi ovo da probaš', zašto bi obmanuo prijatelja?"

Ako biste "iz glave" morali da ocenite stanje neke kompanije koja uglavnom pravi plastične posude za čuvanje hrane, uopšte ne troši novac na reklame i promocije, a svoju robu u osnovi prodaje na isti način kao i tokom '50-ih godina prošlog veka – ne u maloprodaji, već isključivo direktno, licem u lice – verovatno biste pomislili da je firma već odavno završila svoj poslovni život, i da ju je konkurencija progutala. I debelo biste pogrešili. Kompanija Taperver (Tupperware) predstavlja svetski brend, ime poznato u milionima domova, a njeni prihodi se mere u milijardama dolara. I sve to, kao što je rečeno, radi se na "starinski" način: u stanu nekog od vaših prijatelja organizuje se prezentacija Taperverovih proizvoda – čuvena Taperver žurka – ne plaća se zakup prostora, a kupci, zadovoljni kvalitetom, dizajnom i doživotnom garancijom proizvoda, šire dobar glas o kompaniji dajući joj tako besplatnu reklamu.

U proteklih dvadeset godina na čelu kompanije Taperver nalazi se Rik Goings. Za svoju dugotrajnu posvećenost ulozi žena u zemljama u razvoju 2010. dobio je francusku Legiju časti, a Republika Kina mu je dodelila "Marko Polo" nagradu za značajnu ulogu u ekonomskom razvoju Kine. U razgovoru za "Vreme", Rik Goings priča o poslovnoj logici Tapervera, širenju na druge proizvodne kategorije i potrebi za neprestanim inovacijama.

"VREME": U jednom od ranijih intervjua ste rekli da je 1992. godine, kada ste došli u kompaniju Taperver, vladala kriza. Danas imamo globalnu krizu. Možete li da uporedite ova dva perioda?

RIK GOINGS: Ovo je veoma važno pitanje, jer ponekad imate kompanijsku krizu, a ponekad ekonomsku krizu. Kada sam dolazio u kompaniju, kada sam rekao "da", nisam se dovoljno bavio istraživanjem gde to dolazim. Bio sam 20 godina mlađi i nisam znao u kolikim je zapravo problemima kompanija. Proizvodna linija je postala takva da se proizvodi nisu razlikovali od drugih na tržištu, nije bilo dovoljno investicija u nove proizvodne programe, u dizajn... Tada sam rekao sebi: "Rik, na šta si mislio?" Međutim, to se pokazalo kao najbolja poslovna odluka mog života. Jer, saznali smo da kompanija mnogo vredi, ukoliko uspemo da je osavremenimo. Bilo nam je potrebno četiri godine da promenimo proizvodnu liniju i doneli smo važnu odluku – da iskoristimo snagu brenda. Počeli smo da pravimo proizvode višeg kvaliteta, originalnije, i potrošači su zaista bili spremni za to. Bilo je, dakle, potrebno da se promene pojedinosti u kompaniji, i za to je bilo potrebno vreme. Ali, bilo bi znatno teže da smo u isto vreme prolazili kroz svetsku ekonomsku krizu.

Vidimo da multinacionalne kompanije troše prava bogatstva na marketing. A vaša kompanija, međutim, još vrši direktnu prodaju, licem u lice, kao u pedesetim, kada je počinjala svoj rast. Zbog čega?

Metoda direktne prodaje je bila prvobitna društvena mreža. Ljudi zaista vole društvene interakcije, pa zbog toga neki kažu da su današnje društvene mreže postale, na neki način, nedruštvene. Zašto prodajemo na ovaj način? Zato što uspeva. Tipične kompanije, najveće maloprodaje u Evropi su u problemima. Kada pogledate njihov lanac vrednosti, oni troše ogroman novac na rentu. Mi ne moramo da iznajmljujemo prostor – kada god organizujemo Taperver žurku, nikada ne plaćamo kiriju. U svakom proizvodu koji kupujete u regionu, ugrađeni su troškovi iznajmljivanja prostora. Oni se reklamiraju, a interesantno je da u čak 80 odsto slučajeva ljudi ne veruju reklamama. Međutim, ako smo svi mi prijatelji, i ti kažeš, "Rik, trebalo bi ovo da probaš", zašto bi obmanuo prijatelja? Tako da je ovaj način efikasan u pogledu lanca vrednosti, ali i sa stanovišta kako ljudi komuniciraju. U svetu 2,7 miliona ljudi održava Taperver žurke – po jedna počne svakih 1,5 sekundi.

Vaš stav je da su za biznis ključne tri stvari: inovacije proizvoda, inovacije u načinu prodaje, i inovacija u regrutovanju, obuci i motivisanju ljudi. Možete li reći nešto više o tome?

Četvrtina naše prodaje svake godine dolazi od novih proizvoda. Ako želite da nas uporedite sa nekom drugom kompanijom, predložio bih vam da razmišljate o Eplu (Apple). U jezgru Epla je bio Mek kompjuter. Počeli su sa kompjuterima, mi smo počeli sa proizvodima za skladištenje hrane. Koristeći svoj operativni sistem sa Meka, najpre su otišli u muzičku industriju, sa ajpodom i ajtjunsom. Potom su otišli u telekomunikacije sa ajfonom, pa sa ajpedom, pa je sada tu aj-TV. Kako su oni prodavali svoje proizvode i podučavali ljude o njima? Tu se vraćamo na sistem prodaje: na Epl radnje, u kojoj su zaposleni kupcima pokazivali i objašnjavali Eplove proizvode. Tako su iz tih prodavnica izlazili ljudi koji bi postali zagovornici Eplovih proizvoda. Ja sam naučio kako se koristi ajpod pre deset godina, na nekom skupu menadžera u Austriji, gde mi je naš predsednik za Evropu pokazao kako da ga koristim. On nije radio za Epl, ali je to naučio u njihovoj radnji. Dakle, kada je reč o inovaciji proizvoda, mi smo počeli sa skladištenjem hrane; potom smo krenuli u pravljenje kuhinjskog pribora, posuđa, kuvara – mi smo najveći prodavci knjiga o kuvanju u Francuskoj. Ulazimo u druge proizvodne kategorije, kao što je to Epl radio. A kada je reč o prezentaciji, prodajnom metodu, zaista smo morali da ga osavremenimo. U stara vremena, to su uglavnom bile mame-domaćice, ali danas, sa toliko mnogo žena koje su zaposlene, naša žurka više izgleda kao ženski večernji izlazak. A to nas vodi ka trećoj stvari, što je struktura. Sve više i više žena traži mogućnost za zaradu. Žena može da počne sa skraćenim, *part-time* radnim vremenom kod nas, ali postoji mogućnost daljeg napredovanja – može da postane menadžer, vođa tima, ili distributer.

Rik Goings, predsednik i izvršni direktor Taperver Brends korporacije

Foto: Ivan Šepić

I odjednom, to je ozbiljan posao, vredan više miliona dolara, a ona je počela sa skraćenim vremenom i bez ikakvih veština. Tako da su te tri stvari – proizvodi, način prodaje i struktura – tri ključna sastojka.

U svojim počecima, Taperver gotovo da nije imao konkurenciju. Danas, osim konkurencije, postoje i mnogi plagijatori vaših proizvoda. Kako rešavate ove probleme?

Vratiću se ponovo na Epl: radimo to kao i oni – inovacijom. Nikada nije bilo toliko proizvođača PC računara na tržištu kao danas, ali pogledajte: Del je u problemima, HP je sada pretežno u štampačima, IBM je prodao svoj PC biznis... Ono što smo mi uradili je da odemo tamo gde konkurencija ne može – napravili smo nove i jedinstvene, raznovrsne proizvode. I taj prodavac, ili proizvođač je mogao da ih kopira, ali, ukoliko je to jedinstven i komplikovan proizvod, niko nije znao kako radi. A kvalitet naših proizvoda je doživotno zagarantovan, i sve više ljudi želi da kupi proizvode koji su visokog kvaliteta. To je zanimljivo: moj prijatelj je bio predsednik Gučija, i pričao mi je da je njihova prodaja u Kini porasla za 20 odsto. A ja sam pitao: "Kina, gde imate toliko problema sa proizvodnjom lažnog Gučija?" On je rekao: "Ne razumeš. Osoba iz Kine nikada ne bi kupila lažni Guči. Ona hoće original, zato što to njenim prijateljima govori 'Više nisam siromašna'." Tako da je reč o pravom brendu. Na našem tržištu postoje jeftini, plastični proizvodi, ali kada ljudi imaju Taperver, oni to žele i da pokažu.

Pomenuli ste Kinu. Kompanija Taperver se širi na rastuća tržišta, poput Indije ili Brazila. Mogu li se uopšte porediti ova tržišta sa regionom jugoistočne Evrope i Srbije? Šta je to što je kompanija našla u Srbiji?

Najpre, rastuća tržišta Azije su neverovatna mogućnost, kao i tržišta u razvoju Latinske Amerike, istočne i jugoistočne Evrope. Razlog za ovo je pokretačka snaga koja leži u sve većem broju ljudi srednjeg sloja. Danas samo u Aziji 500 miliona ljudi pripada srednjoj klasi. Za osam godina, projekcije kažu, taj broj će iznositi 1,7 milijardi ljudi. A oni, zahvaljujući komunikacijama, internetu, znaju kako ostatak sveta živi i ono što oni žele su bolji proizvodi, bolji način života. E sada, ono što je interesantno u vezi sa Srbijom – postoje elementi u Srbiji, poput njene lokacije, kulture, nivoa obrazovanja, sofisticiranosti, radne etike, koji govore da je ona već razvijeno tržište. Ali, zbog velikih istorijskih teškoća, ometajućih faktora, zemlja je više od 90 godina u veoma teškom spoljnom okruženju. Pozitivne stvari su bile odlično obrazovanje, obuka i veoma visok nivo znanja, a preživeo je i preduzetnički duh. Tako da Srbija zapravo ima elemente oba tržišta – i onog uspostavljenog, razvijenog, i tržišta u razvoju, i to je dobra stvar.

Na koji način se Taperver prilagođava određenom tržištu, u smislu da postoje proizvodi koji postoje samo na jednoj geografskoj lokaciji?

U osnovi, mislite o nama kao o Mekdonaldsu. Formula Mekdonaldsa je ista širom sveta. Ipak, u zemljama poput Indije, gde oni imaju jedan od najvećih lanaca restorana, ne prodaju govedinu, već piletinu. U Francuskoj fokus nije na čokoladnom milkšejku, nego na vinu, espresu, čak i pivu. Ne možete naći pivo u Mekdonaldsu u SAD. Tako da je oko 75 odsto naših proizvoda isto svuda u svetu; ali stvar je u tih magičnih preostalih 25 odsto. Daću vam primer: u Meksiku postoje proizvodi za čuvanje tortilja; naša linija u Kini i Japanu je umnogome povezana sa obradom pirinča. Veliki fokus u Australiji je na roštilju i pivu; Italija je zemlja špageta, a mi smo napravili neverovatan proizvod pomoću kojeg možete napraviti špagete u mikrotalasnoj pećnici.

U ovih 20 godina, dobili ste francusku Legiju časti i kinesku nagradu "Marko Polo". Šta ova priznanja znače za vas?

U ovom trenutku moje karijere zasigurno ne radim sve ovo zbog novca, mada dolazim iz porodice gde je najviše što je moj otac zaradio za godinu dana bilo osam hiljada dolara. Ranije je, dakle, to bilo veoma važno. Dirnut sam ovim nagradama i zadovoljan, jer je to priznanje za naš dobar rad kao kompanije. Zato što sam CEO, izvršni direktor, ja sam dobio nagradu i priznanje za to, ali ja zapravo predstavljam mnogo drugih ljudi, koji odlično rade.

Obnavljanje tradicije zadužbinarstva

Fondacija kompanije Delta holding je gradu Beogradu na Vidovdan zvanično dodelila Centar za smeštaj i dnevni boravak dece sa invaliditetom. Ovo je prva zadužbina koja je donirana u Srbiji u proteklih sedamdeset godina

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece sa invaliditetom

Beogradu je 28. juna ove godine, nakon čitavih sedam decenija, dodeljena jedna zadužbina. Donacija kompanije Delta holding obezbedila je centar "Sunce", koji će biti namenjen za dnevni boravak i smeštaj dece sa invaliditetom. Direktorka Delta fondacije Ivana Mišković-Karić, uručila je ključeve Centra gradonačelniku Beograda Draganu Đilasu, i time je objekat zvanično prepušten Gradu na dalje korišćenje. Kako je rečeno, trajno će se i isključivo koristiti za potrebe smeštaja i aktivnosti dece sa invaliditetom i nikada ne može imati komercijalnu osnovu i služiti za sticanje finansijske dobiti. Delta holding je svojim sredstvima izgradio, a zatim poklonio Gradu i deci Beograda ovaj centar, koji se nalazi na Bežanijskoj kosi, na uglu ulica Ismeta Mujezinovića i Dr Huga Klajna. Centar je projektovan na dva nivoa, ukupne površine 2500 metara kvadratnih, a moći će da primi oko osamdesetoro dece.

Direktorka Delta fondacije Ivana Mišković-Karić je za "Vreme" objasnila kako je nastao ovaj projekat i kakvi su dalji planovi kompanije Delta holding. "Još 2007. godine Delta holding je osnovao korporativnu fondaciju – Delta fondaciju, sa osnovnim ciljem da pokrene zadužbinarske projekte, kako bismo i na taj način doprineli razvoju i unapređenju zajednice u kojoj poslujemo. Poznato je da zadužbine i zadužbinarstvo imaju dugu tradiciju u srpskom narodu i zahvaljujući poklonima znamenitih Srba i danas imamo zgrade i projekte po kojima se prepoznaju Beograd i Srbija. Želeli smo da tu divnu tradiciju obnovimo, jer smatramo da i naša generacija, bez obzira na to što realna situacija nije laka, ima obavezu prema precima i budućim generacijama da je nastavi. Tako je, posle pauze od punih 70 godina, nastao prvi zadužbinarski projekat u Srbiji."

Postoji plan da se i u narednom periodu na ovaj način trajno rešavaju određeni društveni problemi, naglasila je Ivana Mišković-Karić. To će se činiti izgradnjom institucija koje brinu o najranjivijim članovima naše zajednice. Međutim, o detaljima i konkretnim planovima još je rano da se govori.

Ivana Mišković-Karić, direktorka Delta fondacije

Odluka da se ovaj objekat donira baš u ovu svrhu je doneta na osnovu obimnog istraživanja i detaljne analize stanja institucija socijalne zaštite u Srbiji. “Iako sigurno ima mnogo društvenih grupa kojima je pomoć potrebna, u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalne politike došlo se do zaključka da je primarno dnevno zbrinjavanje osoba sa invaliditetom. Grad Beograd je nakon preporuka Ministarstva odredio lokaciju na Novom Beogradu kao prioritet u izgradnji ovakvog tipa objekta”, objasnila je Ivana Mišković-Karić. U okviru grada Beograda Centar za dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju raspolaže sa devet objekata u kojima je smešteno 350 korisnika, dok je na listi čekanja njih 40. Ne postoje dnevni boravci u najvećim beogradskim opštinama, kao što su Novi Beograd, Zvezdara, Zemun, Voždovac, Stari grad, dok su postojeći prepuni. Prvi namenski objekat izgrađen je u Mladenovcu 2004. godine kapaciteta za 40 korisnika, a u toku su završni radovi na objektu u Šekspirovoj ulici na Senjaku, u kome će boraviti sto osoba. Ova zadužbina je korak ka tome da se kapaciteti prilagode potrebama.

“Radovi na Zadužbini trajali su manje od osam meseci i završeni su 26. juna, da bi centar simboličnog naziva ‘Sunce’ tačno na Vidovdan – opet značajan datum u srpskoj istoriji – bio predat na upravljanje gradu Beogradu”, rekla je Ivana Mišković Karić. “Od brzine gradnje važnija je činjenica da su u ovom projektu primenjeni novi standardi i savremena inostrana iskustava, jer za objekte ovog tipa Srbija nema do kraja razrađenu regulativu. Celokupan projektantski tim i Fondacija, u saradnji sa predstavnicima centara za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine sa invaliditetom, razvili su optimalnu šemu objekta koja je zadovoljila sve potrebe budućih korisnika poštujući evropske standarde projektovanja i gradnje. Beograd i njegov gradonačelnik bili su pravi partner u ovom poslu i sada očekujemo da Grad opremi dnevni boravak u skladu sa potrebama korisnika”, istakla je direktorka Delta fondacije.

Iako ovaj objekat ima dovoljno veliku površinu, zbog specifičnosti rada sa decom sa invaliditetom i komfora predviđeno je da objekat koristi 70 do 80 korisnika. Centar “Sunce” poseduje sve neophodne sadržaje, ali i edukaciju i razvoj njegovih korisnika. Osim šest soba za dnevni boravak, tu je i devet terapeutskih radionica opremljenih za rad sa glinom, sapunom, drvetom, kartonom. Postojaće i senzorna soba koja služi za relaksaciju dece, a kabinet domaćinstva predstavlja trosoban stan sa mogućnošću višednevnog boravka korisnika sa noćenjem. U prostorijama za pružanje zdravstvene nege na raspolaganju će biti pomoć lekara, psihologa, defektologa, logopeda i zubara. Deci su na usluzi i fiskulturna sala, trpezarija i distributivna kuhinja. Objekat je prilagođen svim oblicima invaliditeta, klimatizovan, obezbeđen video nadzorom i centralnim ozvučenjem. U okviru kompleksa, Delta agrar je zasadio voćnjak sa jabukama i trešnjama i leju sa lekovitim biljem, a u skladu sa potrebama dece uređen je i park i postavljene su sprave za vežbanje.

Delta holding je uložio 2,3 miliona evra u izgradnju ove zadužbine. Ukupna vrednost investicije preći će 2,6 miliona evra. “U izgradnji prve zadužbine, kao i u ostalim društveno odgovornim aktivnostima, vodili smo se pre svega osećajem sopstvene korporativne odgovornosti. Verujemo da smo izgradnjom ‘Sunca’ postavili novi obrazac ponašanja i delovanja koji će slediti druge kompanije”, nada se Ivana Mišković-Karić.

Sanja Zrnić

SAVETI IZ OSIGURANJA

Da li postoji mogućnost ugovaranja kratkoročnog kasko osiguranja?

Wiener Städtische osiguranje pripremilo je specijalan paket osiguranja za sve one koji planiraju da na letnji odmor putuju sopstvenim vozilom. Paket – *Letovanje bez brige*, obuhvata kasko osiguranje, osiguranje pomoć na putu i putno osiguranje. Zaključivanje paketa sa ove tri vrste osiguranja klijentu donosi jedinstvenu mogućnost da za mali iznos zaključi kratkoročno kasko osiguranje koje pokriva rizik saobraćajne nezgode (prevrnuće, sudar, udar i sl.), što je najčešći rizik koji se dešava tokom putovanja na godišnji odmor. Takođe, polisa osiguranja pomoć na putu, koja obezbeđuje asistenciju na putu ukoliko vozilo dospe u nevozno stanje, zaključuje se prema povoljnijoj tarifi, a na polisu putnog osiguranja, koje pokriva lečenje u inostranstvu usled nezgode i iznenadne bolesti odobrava se dodatnih deset odsto popusta. Paket se može zaključiti na najviše 15 dana i važi na području čitave Evrope. Akcija traje do 10. septembra 2012. godine. Za četvoročlanu porodicu, koja na odmor putuje automobilom “fijat punto”, starosti pet godina, cena paketa “Letovanje bez brige” iznosi 6673,41 dinara (kasko osiguranje – 2022,96 din., osiguranje pomoć na putu – 1.673,70 din. i putno osiguranje 2976,75 din.).

Nela Bojović
PR Manager
Wiener Städtische osiguranje

Potpisivanje ugovora o kreditu

MK GRUPA

Kredit od 45 miliona evra

Međunarodna finansijska korporacija (IFC), članica grupacije Svetske banke, odobrila je kredit u iznosu od 45 miliona evra MK Grupi. Ugovor o kreditu su 14. juna u Media Centru potpisali Miodrag Kostić, predsednik MK Grupe i Gi Elena, direktor IFC-a za proizvodnju, poljoprivredni sektor i usluge za region Evrope, Bliskog istoka i Severne Afrike. Kako je najavljeno, oko deset miliona evra će ići za modernizovanje Carnexa, koji je 2011. kupila MK Grupa, a ostalih 35 miliona za razvoj i ekspanziju MK Grupe. "Ovaj kredit pokazuje poverenje jedne od najvećih međunarodnih finansijskih institucija u našu poslovnu strategiju", rekao je Miodrag Kostić, predsednik MK Grupe. "Pomoći će nam da integrišemo Carnex, unapredimo naše aktivnosti u poljoprivredi i proširimo mrežu lokalnih dobavljača", dodao je Kostić. S druge strane, Gi Elena je istakao da "IFC radi sa MK Grupom da bi povećao proizvodnju i izvoz hrane iz Srbije", a da će kredit "podržati ravnomeran ekonomski razvoj tako što će pomoći MK Grupi da proširi mrežu lokalnih dobavljača, manjih farmera". Međunarodna finansijska korporacija je najveća globalna razvojna institucija fokusirana na privatni sektor, a od 2001, kada je Srbija postala članica, IFC je do danas u zemlju investiralo oko 760 miliona dolara (611 miliona evra).

BANCA INTESA

Proglašeni pobednici konkursa

Četvoro studenata sa FON-a i Ekonomskog fakulteta u Beogradu proglašeni su za pobednike drugog po redu godišnjeg studentskog konkursa Banca Intesa pod nazivom "Dokaži se 100%". Najuspešniji takmičari su pobedili u izradi projekata iz oblasti upravljanja zadovoljstvom klijenata, a stručna komisija, u sastavu predstavnika menadžmenta Banca Intesa, Divizije internacionalnih banaka članica Intesa Sanpaolo Grupe i univerziteta, proglasila je najbolja rešenja među 12 finalista. Osim novčane stipendije od 1000 evra, pobednici će dobiti priliku i da predstavljaju Srbiju na internacionalnom takmičenju u Italiji, na kome će se nadmetati pobednici lokalnih konkursa koji se sprovode u Diviziji internacionalnih banaka članica grupacije Intesa Sanpaolo Grupe.

VIP

Pet godina postojanja

"Za samo 5 godina postojanja više od 1,6 miliona korisnika nam je ukazalo poverenje, a najviše ljudi prenosi svoj broj u Vip mrežu. Vip je najbrže rastući mobilni operater u regionu i dobitnik prestižne nagrade Connect magazina za najbolju mobilnu mrežu u 2011. i 2012. godini", izjavio je Tanasis Kacirumpas, predsednik UO Vip mobilea, povodom pet godina poslovanja Vipa. Iz Vipa najavljuju i testiranje 4G mreže: Vip je u saradnji sa kompanijom ZTE započeo tromesečno testiranje LTE (Long Term Evolution) tehnologije na postojećoj mreži na Novom Beogradu. Tehnologija 4G će korisnicima pružati do 150 Mbit/s u daunloudu i 50 Mbit/s u aploudu, što je skoro četvorostruko brže u odnosu na postojeću HSPA+ tehnologiju od 42 Mbit/s.

TELENOR

Bolja pokrivenost

Telenor je počeo da uvodi HSPA+ 42Mbps tehnologiju u šest gradova Srbije (Beograd, Novi Sad, Niš, Kragujevac, Subotica i Pančevo), a do septembra će ovom tehnologijom biti pokrivene sve lokacije na kojima već postoji 3G signal. Reč je o unapređenju Pametne mreže, kojim će se omogućiti realna brzina preuzimanja podataka od 10 do 20 megabita u sekundi, dok je Telenor jedini operater sa komercijalnom ponudom modema i tarifnog paketa koji podržavaju ovu tehnologiju. "Sve je veća potražnja za pametnim uređajima i potreba korisnika da iskoriste sve njihove prednosti u pogledu brzine. Kod nas još nema uređaja koji podržavaju ovu tehnologiju, osim ovog modema koji nudimo", rekao je Marek Slačik, izvršni direktor marketinga u Telenoru.

AMCHAM

Prioriteti nove vlade

Predstavnici Američke privredne komore sastavili su listu ekonomskih prioriteta za koje smatraju da bi trebalo da budu visoko na agendi Vlade kako bi ekonomija izašla iz recesije. Osam ključnih preporuka uključuje: striktnu kontrolu budžetskog deficita, ograničenje i sprečavanje umnožavanja parafiskalnih

nameta, sistemske reforme (reforma državne administracije, završetak procesa restrukturiranja i privatizacije javnih preduzeća), te modernizaciju regulative iz oblasti radnih odnosa. U sektoru građevinarstva i nekretnina, kažu u AmChamu, neophodno je efikasno skraćenje procesa dobijanja građevinskih dozvola; potrebno je i unaprediti sistem javnih nabavki kroz povećanje transparentnosti i efikasnosti tenderskog postupka, povećati transparentnost prilikom donošenja ekonomskih zakona i rešiti pitanje visokog učešća loših kredita u bankarskom sektoru.

USAID

Zakon o faktoringu

Nakon javne rasprave koju su organizovali Ministarstvo finansija i USAID Projekat za bolje uslove poslovanja, usvojen je Nacrt zakona o faktoringu. Faktoring omogućava preduzećima da uz popust prodaju svoja potraživanja (fakture) trećem licu – faktoru, čime bi došli do izvora finansiranja. Očekuje se da će ovaj zakon pomoći malim i srednjim preduzećima, koja ne mogu da dođu do bankarskih kredita, kao i da će dovesti do olakšanja poslovanja, bržeg protoka novca i jačanja privrede i finansijskog tržišta Srbije. Nacrt zakona o faktoringu bi trebalo da se nađe u Skupštini tokom 2012. godine.

RAIFFEISEN BANK

Godišnji izveštaj

U najnovijem izdanju godišnjeg izveštaja o bankarskom sektoru u Srednjoj i Istočnoj Evropi, pod naslovom "Poslovanje u izazovnim vremenima", analitičari Raiffeisen Bank International AG (RBI) i Raiffeisen Centrobank AG (RCB) pokazuju da je u 2011. godini u Srbiji profitabilnost bankarskog sektora ostala dosta ispod nivoa pre krize. Za razliku od stope od 12 odsto povraćaja uloženog kapitala, što je bila maksimalna vrednost pre krize. U periodu januar–septembar ta stopa je dostigla 6,5 odsto, kaže se u analizi. Zbog rasta problematičnih kredita, banke su se, umesto ka privredi, usmerile na kreditiranje fizičkih lica. Ipak, adekvatnost kapitala od 19,7 odsto u trećem kvartalu 2011. je značajno iznad propisanog minimuma od 12 odsto, navodi se u analizi.

NIS

B+ za održivi razvoj

U Izveštaju o održivom razvoju za 2011. godinu Naftna industrija Srbije je ocenjena sa B+, što je viša ocena u odnosu na prethodnu godinu. Izveštaj je urađen prema najvišim standardima i kvalitetu u korporativnom izveštavanju, propisanim od međunarodne organizacije Global Reporting Initiative, a verifikaciju je uradila nezavisna revizorska kuća KPMG. "Veoma smo zadovoljni što smo ove godine zabeležili bolje rezultate u oblasti održivog razvoja", izjavio je Kiril Kravčenko, generalni direktor NIS-a. "Ponosni smo što smo u godini krize bili najveći investitor u Srbiji sa 34,4 milijarde dinara ulaganja, a u protekle tri godine smo zajedno sa Gaspromnjeftom investirali oko 1,5 milijardi evra u razvoj NIS-a, koliko ćemo uložiti i u naredne tri godine", rekao je Kravčenko.

KAMPANJA

Dan Dunava

Centralna proslava Međunarodnog Dana Dunava održana je 30. juna u Supernatural parku na Adi Huji. Kampanju Dan Dunava, koja se obeležava u 28 gradova Srbije i koja je posvećena očuvanju reka dunavskog sliva, organizovali su Coca-Cola Sistem, Ministarstvo poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede – Republička direkcija za vode, i više od tri stotine partnera. Cilj kampanje je da se istakne značaju zaštite Dunava, u čijem slivu se nalazi 92 odsto teritorije Srbije. Proslava je označila početak revitalizacije Ade Huje kao prirodne gradske oaze, ali je poslužila i za podizanje svesti o očuvanju reka, uz konkretne rezultate: čišćenje obala i prikupljanje ambalažnog otpada.

PR INDUSTRIJA

Integrisani pristup

Piše: Darko Matijašević,
generalni direktor
Executive Group

Globalna ekonomska kriza čiji se kraj, nažalost, još ne nazire, uticala je na celokupno tržište u Srbiji, na sve poslovne aktere, pa i na PR industriju. Međutim, i u ovako otežanim uslovima moguće je pronaći načine za poslovni uspeh.

Srbija, kao zemlja u tranziciji, i pre pojave globalne ekonomske krize 2008. godine suočavala se sa brojnim ekonomskim problemima i izazovima, čije je posledice kriza samo pojačala. U ovako kompleksnim uslovima i kompanije su znatno obazrivije u pogledu donošenja odluka i kreiranju poslovnih strategija, a budžeti se planiraju veoma pažljivo, odnosno drastično se smanjuju i u nekim slučajevima su dostigli najniži nivo u poslednjih deset godina. S druge strane, mediji kao jedan od osnovnih kanala komunikacije usmereni su uglavnom na teme koje se bave krizom i postizbornim previranjima, pa se prostor za plasiranje informacija u medijima znatno smanjuje.

Sve ove okolnosti značajno utiču na razvoj industrije komunikacija, te je neophodno uočiti prednosti i pronaći načine za ostvarenje dobrog poslovnog rezultata. Kompanije polako shvataju da se u izmenjenim okolnostima moraju osloniti na inovativne strategije komunikacije kako bi povratile poverenje svih prisutnih na tržištu, i upravo tu naša profesija može da ima ključnu ulogu.

Stoga je neophodno obezbediti integrisani, strateški pristup komunikacijama i kreirati sinergiju između PR-a, advertajzinga i digitalnih komunikacija.

Verujem da je ovo formula uspeha u modernoj industriji komunikacija i jedini način da u današnje vreme kompanija dopre do svojih ciljnih javnosti.

Mi, kao agencija Executive Group, postojimo već deset godina, i u poslednje četiri godine, dakle baš u vreme krize, beležimo prosečan godišnji rast od 20 odsto, prvenstveno zahvaljujući kvalitetu usluga, strateškom i integrisanom pristupu komunikacijama, razumevanju tržišta, te konstantnom istraživanju novih kanala komunikacije. Strateški i integrisani pristup komunikacijama je ono po čemu smo postali prepoznatljivi i to je nedavno potvrđeno četvrtom nagradom za Agenciju godine, koju dodeljuje Društvo Srbije za odnose s javnošću. Od ukupno petnaest projekata koji su ušli u finale ovogodišnjeg konkursa PRIZNANJE, nagrađeno je sedam projekata koje je Executive Group realizovao sa svojim klijentima u 2011. godini.

Intervju: Slobodan Đinović, direktor kompanije Orion telekom

Nagrada u pravim rukama

Na drugi rođendan kompanije Orion telekom, prvog alternativnog operatera fiksne telefonije, njen generalni direktor Slobodan Đinović je od Privredne komore Beograda dobio prestižnu nagradu "Kapetan Miša Anastasijević". Nagrada je dodeljena u kategoriji Najbolji menadžment Beograda u 2011. godini

"VREME": Šta nagrada "Kapetan Miša Anastasijević" znači za vas lično, a šta za kompaniju?

SLOBODAN ĐINOVIĆ: S obzirom na to da je nagrada za najbolji menadžment, mislim da je to priznanje za sve ono što se dešavalo u poslednje vreme. Mi smo jedina telekomunikaciona kompanija koja se tu našla i mislim da Orion donekle predstavlja sliku tržišta, jer smo bili zaista inovativni i agresivni u odnosu na svoje konkurente.

Za privredu je 2011. bila krizna, a za Orion uspešna poslovna godina. Kako to objašnjavate?

Mi smo veoma diversifikovani u smislu tehnologija koje koristimo i u smislu tržišta na kojem nastupamo – velika je retkost da postoji telekom operater koji ima 300, 400 zaposlenih, a ujedno da ima operacije na tolikom broju tehnologija. Sa druge strane, ako pogledate, naši prihodi su takođe veoma diversifikovani po ciljnim grupama – što u zavisnosti od onih koji koriste različite tehnologije, što po samom svom suštinskom značenju, da li su biznis ili ritejl korisnici – mi smo sa 50-50 odsto prihoda i od jednih i od drugih. Prošla godina jeste godina krize, ali i godina u kojoj su najviše pale cene telekom usluga za kućne korisnike. Tokom većeg dela prošle godine postojale su kampanje svih operatera koji su nudili razne vrste usluga, a koje su po šest meseci bile besplatne. Zbog toga mislim da je tržište u tom delu prošle godine raslo, i da će se ove godine osetiti posledica prošlogodišnjih kampanja.

Te kampanje su otežale rad vaše kompanije?

Orion se okrenuo nekoj drugoj filozofiji – mi znamo za posledice tih kampanja u kojima vi nudite sve i svašta za malo para: one dovode do velikog broja korisnika koji dođu na vašu mrežu, ali to stvara i ogroman pritisak, kada

Slobodan Đinović, direktor kompanije Orion telekom

više ne možete da regulišete toliki broj ljudi u smislu tehničke podrške. Mi smo se fokusirali na servise za koje smo procenili da su potrebni: npr. vi danas kada kupujete fiksni telefon, morate da platite pretplatu od 500 dinara; mi smo ponudili praktično pripejd fiksni telefon, a to je nešto što ne postoji na tržištu. U drugom delu, a to je Internet za poneti, CDMA – naš mobilni *broadband* – mi smo ponudili jedinstvenu cenu za neograničen saobraćaj. Jedino u Orion telekomu danas možete da kupite mobilni *broadband* za 7000 dinara na godišnjem nivou, za neograničen saobraćaj.

Koje su nove usluge u planu Orion telekoma?

Takozvani TVIT paket – televizija, internet, telefon – funkcioniše bolje nego što smo mi mislili da hoće. Pratimo svetske trendove, ovakva usluga polako dolazi na 7 do 12 odsto učešća u tržištu, a mi smo tu odmah skočili do nivoa od 12 do 15 odsto. Probaćemo da objedinimo televizijsku uslugu – ponudićemo ljudima da biraju besplatno samo domaće kanale ili da kupe neke dodatne usluge, poput "video on demand". Kao što znate, mi smo i veliki *wireless* operater i došli smo do regiona gde ničega od infrastrukture nije bilo, što je dobra vest za korisnike u tim zabačenijim krajevima. Što se tiče fiksne telefonije, upravo pokrećemo uslugu SMS servisa preko fiksnog telefona, a naši korisnici odavno mogu da šalju SMS preko našeg veb-sajta. Mislim da ćemo, u saradnji sa Telekom, doći u situaciju da ponovo počnemo da postavljamo javne govornice. One su potpuno nestale, ali mislim da postoji značajan deo tržišta koji bi mogao da se targetira na takav način.

Kako komentarišete ujednačavanje cena ADSL portova od strane Telekoma?

Mi operateri smo tražili da se cene portova snize, jer ta tehnologija postoji već neko vreme – ako imate korisnika koji sedi već dve-tri godine na tom portu, mora da postoji neka računica po kojoj je amortizacija za taj port otplaćena. Naravno, tu je i činjenica da je minimalni protok povećan i na osnovu toga je povećan i zakup porta. Ali, to je ipak jedna anomalija: ne može cena da bude ista ako kupujete kilogram i ako kupujete 50 tona jabuka. Slično, ne može cena za 50.000 portova, koliko kupuje Orion, da bude identična onoj kada ga neko kupi na komad. U tom smislu, naši korisnici neće da plate, mi im nećemo povećavati cene, i Orion to nije radio ni kada je poskupela pretplata fiksne telefonije, ali to svakako pravi pritisak na rast operatera – smatramo da je zaista nekorektno da mi, kao najveći ADSL operater posle Telekoma, trpimo, umesto da budemo najviše motivisani.

VREME USPEHA je redovni podlistak nedeljnika "Vreme", izlazi svakog prvog četvrtka u mesecu, uređuje: Radmilo Marković

piše: Ljubomir Živkov

Izdavački plan

U planu je katalog "Sto najdosadnijih Srba", mada je možda bolje da mi to delo iziđe posthumno

Isuse blagi, šta sve neću stići da uradim, šta sve dosad već nisam stigao da uradim, možda je tako pravilnije reći, suočio sam se nedavno sa haosom na mojim policama, prazne notne hartije za tri opere, pet simfonija, dve liturgije i za sto pedeset solo pesama: sa različitim proredima, svetlosmeđi papiri, iz Austrije, Čehoslovačke (koja još ne zna da će se načinom kulturnim i miroljubivim podeliti na glavne sastojke), tja, nije baš da nisam napisao nijedan aranžman, nije da nisam snimio baš ništa, nego radim stvari elementarne, pet ili šest linija držim u glavi...

A, evo drvenog, kolonijalnog, kič-sanduka od belih, neobrađenih daščica, to je u transportu čuvalo bočicu javorovog sirupa, unutra su, gle, trzalice za tamburu, a od roga madžarskijeh krava, koje ne pamtim kad sam poslednji put uživo video – visoka stvorenja, šlang i jednobojna... Sad su krave sve po uzoru na "Milka" čokoladu: odnos belih i braon površina je likovno i politički korektan, čiji ja to epitel čuvam, gde su vam posečeni ti savršeni rogovi, u kojim socijalističkim kombinatima SFRJ? Ili ste dopale klanice u prapostojbini?

Jedno se vreme smatralo da su svetske zalihe trzalica na izmaku i nisam propuštao priliku da kupim iole pristojan primerak: hajde, škrče, škrtče, istrzao si ljudima iz džepa stotine maraka, pa i hiljade, sad ti daj deset maraka! Trzalica se i sama krza, u početku ima oblik i veličinu žvak. gume, ali vremenom postane bezmalo kao nokat na palcu: njeno tkivo uloženo je u proizvodnju tonova kojih ko bi se sada još sećao; voleo bih vsetaki da vidim mapu sviju mesta po kojima sam sejao nevidljive čestice u borbi za tzv. opstanak...

Sedamdeset i mislim sedme godine merkao sam merkao nož za sečenje hartije i ubedio vlasnika da bi taj njegov suvenir iz Indije, a beše to slonova kost, bio mnogo korisniji kao trzalica, pa imate još uspomena odonud, zar ne, vlasnik se složio, moj drug Voja napravio mi je trzalicu po meri, već sam bio kupio basprim od čika Milana iz Perleza, štaviše, od g. Janoša Čabradija iz Bačke Topole poručio sam bio futrolu koja i danas radi, falilo mi je još samo specijalno gudalo od slonovače tj. trzalica – moj zaštitni znak i moj takoreći perpetuum mobile! tvrđa je i lepša nego rog koji nosi u sebi klicu prolaznosti, propadljivosti; slonovača je kao mermerni spomenik nad kosturnicom u čiju nutrinu i želiš i ne želiš da pogledaš, avaj, ne mogah putem slonovače da proizvedem lep tremolo (ne možeš ti ni sa kravljim rogom! kazaće neki muzičar ako od duga vremena na moru bude čitao ovo "Vreme"), pa ni lep ton: iako besprekorno glatka, nije nova trzalica klizila po strunama, zapinjala je i davala staklast zvuk, uh, biću uporan dok čelič. žice "Tigar" (majstor Stevan Beli prodavao mi ih je tek u drugom poluvremenu našeg petnaestogodišnjeg poznanstva i saradnje) ne načnu tu mamutsku glazuru, ali moradoh da dignem ruke – naučno sam ustanovio, verujem prvi u Jugoslaviji, i to mogu preneti novim naraštajima, da je kravlji rog zakon.

Zahvalio sam darodavcu – čuvaću ovu trzalicu kao spomen na vas, na Voju, i na ovaj eksperiment koji dade rezultat kakav dade.

Ali nisu svi moji neostvareni planovi iz sveta muzike, sećate se Fonda za netalentovanu decu: izvolite, izvolite, vaše dete nije primljeno u muzičku školu, upis je kod nas besplatan, momentalan i bez prijemnog, dobijaće časove ako bude to smatralo neophodnim, neće morati da polaže nikakav ispit, moći će da snima to što svira, sviraće na instrumentu koji bude odabralo, moći će da digne ruke od njega, a da mu niko ne spočitne koliko je instrument koštao, jedan štićenik je prodao violinu Fonda preko I-beja i prešao na solo pevanje, potom na jahanje, konja smo naravno odmah osigurali, niko ne mora da svira "Bumbarov let" niti da nastupa na javnim časovima ukoliko ne želi, eto, ako vaše dete ne bude napravilo muzičku karijeru, biće u Fondu instruktor i imaće platu u visini nacionalne penzije, kako kod vas stoje stvari, vaš sin je najslabiji u školi tenisa i niko osim učitelja koga debelo plaćate ne bi s njim da igra, imamo mi terene, i opremu, trenere, sve je fraj, kod nas može dete da igra do punoletstva a da ne nauči pravilno ni forhend ni bekend, ako mu ne ide...

Fond bi ponavljačima i slabim đacima davao poklone: dete drago, nećemo da te zbog nekoliko semestara tvoje što lenjosti, što prirodne osrednjosti, što možda i baksuzluka na kraju školske godine još kažnjavamo i da ti uskraćujemo stvari, evo ti bicikl kad već nemaš nijednu peticu, evo ti patike, odaberi marku i broj, šta, ti bi i ajped, dobićeš ga, niko ne treba u raspust da zakorači poražen, uh, vi ste punoletni i svešteno ste lice, Fond je prvobitno bio za decu, ali ima i toliko odraslih koji zalutaju, skrenu ili zaostanu, vas je lično Sinod najurio i nemate gde da obavljate službu, evo vam naša sala, ako imate ikonopisca neka prione na posao, Fond će mu platiti, imate i hor, odlično, korepetirajte u ma koje doba dana ili noći, bogoslužite ovde dokle vas je volja, ili dok vaša braća u Hristu i Sinodu ne shvate koliki su greh uzela isteravši vas iz okrilja Sv. matere...

Zasad imam samo naslove, "Ko je ko u svetu dosade", "Enciklopedija dosadnih", a rad sam da prvi objavim "Sto najdosadnijih Srba", mada je možda bolje da mi to delo iziđe posthumno: kad pročitaju "Sto najpametnijih Srba", ili "Najlepše Srpkinje XX i XXI veka" neki u potaji možda i negoduju što su izostavljeni, sa ovim mojim delom bilo bi obrnuto, moji bi me rođeni junaci zamrzeli: bi li mi uopšte ustupili fotografije i arhivu svih javno izrečenih i ponavljanih mudrolija?! Neko bi me zacelo i tužio, naše pravosuđe koje veruje u Apokalipsu ustanovilo bi da sam ljude oklevetao i da sam ja dosadan. Ovo poslednje i sam mislim, ali se nadam da nisam u prvoj stotini.

”Nikad se neću odreći Arkana. Kuma se ne odričem, bez obzira na funkciju. Njegova slika će uvek biti u mojoj kući, brvnari, kabinetu, koji god da bude.”

BORISLAV PELEVIĆ, Funkcioner Srpske napredne stranke i “pretendent” na mesto ministra odbrane u budućoj Vladi Srbije (“Kurir”)

Aleksandra Kovač,

muzičarka i studentkinja na FMU-u, doživela je stres tokom polaganja pismenog ispita za troglasnu kompoziciju, kada joj asistent nije dozvolio da ode u toalet: “Shvatila sam da ću se upiškiti, a da mi je ostalo još pola rada da napišem! Asistent je verno poštovao pravila i rekao mi je da ako odem do toaleta, moram da predam rad. E, tad mi je stvarno prekipelo! Upala sam u raspravu sa dotičnim i na njegovu ponudu da pozove prodekana fakulteta telefonom, sa oduševljenjem sam pristala. Razgovor je, međutim, tekao tako što mi je prodekan na moju molbu da odem do toaleta poručio: ‘Trebalo je o tome ranije da razmišljate?!’ Da nemam skoro 40 godina, verovatno bih ćutala i upiškila se, ali se završilo tako što sam pretrpela neverovatno poniženje, stres i moja kompozicija nije ispala onako kako sam je zamislila! Ali sam ipak piškila i zato, veliko im hvala! Sram da bude FMU što tako tretira studente.” (“Press”)

Aca Belonić,

poslednji vodeničar na Kolubari, “bivši šaner, Zemunac, dugogodišnji stanovnik Zabele, kaže da svoj vodeničarski sobičak od desetak kvadrata, stari slamnati krevet i slobodu koju mu pruža reka ne bi danas menjao za sve blago ovoga sveta”: “Ovde se osećam slobodno, a danas je to u Srbiji postala privilegija.”

A demokratija: “Kakva crna demokratija. Slušaj, nekada su zatvorenici u Zabeli živeli bezbrižnije nego što danas živi bar polovina Srba. Ja to najbolje znam jer sam tamo proveo punih 17 godina. Krao sam jer sam hteo da se lepo obučem, da imam najbolje ženske u gradu, da izlazim u elitne kafane. Nisam mogao sve to da priuštim s platom, samo vozeći barže po Dunavu. Ali se u moje vreme burazeru znao red, ko je lopov, a ko vlast. Kad te uhvati u krađi, policija ti izlomi koske. Danas se sve izmešalo. Kradu svi, a najviše oni na vlasti, pa najgore živi običan svet.”

Možda će nam sa novom Dačićevom vladom krenuti nabolje: “Možda, ali čisto sumnjam. Nama nema pomoći. Pa, da li si čitao u novinama da su u Brazilu na nekakav sastanak koji je verujem mogao da prođe i bez nas otišli sa tri aviona...”

O budućnosti: “Biće svašta, kad ti kažem. Siguran sam da će se na Kosovu situacija zaoštriti, još kad počnu da se prepucavaju ovi nikolićevci s tadićevcima, a sad je tu i mali Sloba, da začini stvar. Još kad nam se vrate Mira i njen sinčić Marko. Siguran sam da će ih njihov bucko uskoro da abolira!” (“Alo”)

Slavica Đukić-Dejanović,

funkcionerka SPS-a, u pauzi između dve odgovorne funkcije našla je malo vremena da govori o automobilima koje voli i vozi: “Roditeljski ‘fića’ je u to vreme bio veliko bogatstvo. Naš odnos prema tom automobilu bio je kao prema kućnom ljubimcu. Higijena tog auta, koju je održavao moj otac, bila je besprekorna, i svi smo u porodici davali svoj doprinos tome. Vrsta fetiša, kako bih to danas rekla. Kad kažem automobil, prvo pomislim na tog ‘fiću’ mojih roditelja i to mi je ubedljivo najdraži auto.

Svi automobili koje sam posle toga vozila, uključujući i BMV, koji je bio poseban zbog ‘startnosti’, a koji sam vozila kao zrela, ali još mlada žena, iako je bio prestižan, nije u meni pobuđivao tu pravu emociju kao roditeljski ‘fijat 750’.”

Zaprošena je tako što je potencijalni mladoženja dovezao “BMV 325 tds” pred zgradu u kojoj je radila. Da li je znala za njegove namere: “Ne, nisam znala. Prosio me je i pre toga i ja sam to odbila. Kada je poslao ključeve i buket cveća, pomislila sam koliko nema ukusa. Sećam se da mi je poslao jedan notes u kojem su bili vozačka dozvola i dokumenta da je automobil preveden na moje ime. U tom momentu sam pomislila kako je to velika drskost, pa sam mu sve to odmah vratila i više od godinu dana automobil je stajao u garaži. Kasnije, kad su se promenile naše relacije, BMV je konačno postao moj. Taj auto, kad bolje razmislim, zapravo je prolongirao naš ulazak u brak.”

Poslednje četiri godine ne vozi, ima vozača, ali: “Automobil je u ovom mandatnom periodu bio moja pokretna kuća. Tu se šminkam, presvlačim, pripremam nastupe, predavanja za studente... Sve što obični ljudi rade u svojoj kući, ja to radim u autu, sve što vam padne na pamet.” (“Večernje novosti”)

Rasim Ljajić,

lider SDPS-a, jedan je od političara koji je prognozirao rezultat finala Evropskog prvenstva u fudbalu, rečima da se "mnogo razočarao Špancima, pa će u finalu navijati za Italijane": "Italijani igraju bolji fudbal, tako da ću navijati za njih. Nikad se ne kladim, tako da neću ni sad. Na pitanje koliko bi uložio i kako bi odigrao kad bi se ipak kladio, – igrao bih 0, a uložio bih nešto simbolično, možda 200 dinara."

Nemanja Šarović,

funkcioner SRS-a: "Navijaću za Špance. Da se kladim, uložio bih maksimalno 1000 dinara, a odigrao bih iz keca u kec."

Zoran Stanković,

ministar zdravlja, takođe je najavio da će navijati za Špance: "Navijam za Španiju, ali neću da se kladim na njih. Stalno igram loto, svake sedmice uplatim po jedan listić i imam svoju kombinaciju koju uvek uplaćujem i najviše što sam dobio bila je 'petica'."

Velja Ilić,

lider Nove Srbije, kaže da "obožava španski fudbal, tako da će ove godine navijati za Španiju": "Španci mi nekako igraju najsličnije nama, tako da na Evropskom prvenstvu navijam za njih." ("Kurir")

Radoš Bajić,

reditelj i producent projekta "Ravna gora", najavljuje ovu produkcijski najveću igranu seriju RTS-a, koja će premijerno početi da se emituje u novembru sledeće godine, rečima: "Dosta smo žmurili. Pre sedamdeset godina u Srbiji je brat na brata povukao oroz od puške i potegao nož. Stradali smo kao narod. Moramo da otvorimo oči, skinemo kataraktu i vidimo jasno šta nam se to tada desilo. Jer, još sluđeni tumaramo i ne pronalazimo put. Nismo izvukli pouke te velike tragedije."

Šta je suštinska ideja njegove nove misije: "Ovo je projekat koji ima ogromnu društvenu odgovornost, a nastaje po ideji RTS-a i na predlog Aleksandra Tijanića, koji mi je poverio pretešku ulogu da budem autor. Uveren sam da Srbija više neće biti ista posle serije 'Ravna gora'. Progovorićemo o užasnom vremenu na jedan potpuno drugačiji način. Ovo nije ideološki pamflet niti nam je pretenzija da presuđujemo. Biće to priča o Srbima kao stradalničkom narodu i jezivom bratoubilačkom ratu čije posledice i danas osećamo. Užasne podele i duboke ideološke razlike traju do današnjih dana i razaraju nam društvo. Korene sadašnjih nedaća moramo naći i u zlu koje nam se desilo za vreme Drugog svetskog rata."

Na pitanje "da li strahuje da će grebanje po bolnoj prošlosti samo probuditi nove podele i dublje iskopati srpske ideološke rovove", Radoš Bajić kaže: "Moj posao nije da skrnavim revolucionarne tekovine NOB-a i krv koju su komunisti prolili protiv fašista. Istovremeno sam veoma uzbuđen što mi je pripala čast da kroz igranu seriju u mediju filma i televizije prvi progovorim o najvećoj nacionalnoj nepravdi koja je učinjena patriotskom pokretu srpskog naroda na čijem čelu je bio đeneral Mihailović. Neka mi bude dozvoljeno da citiram Bibliju – i da kažem: mir braćo!"

Na pitanje "da li je i to paradigma srpskih preokreta i ideoloških akrobacija koje vidimo na političkoj sceni, da vi koji ste se proslavili kao partizan na filmu sada snimate o Draži Mihailoviću", odgovara: "Proslavio sam se kao Dalibor iz *Partizanske eskadrile*, nosilac sam zlatne značke RVO PVO-a, rukovao sam se sa drugom Titom u Puli 1975. godine, ali mi je istina najvažnija."

Da li je posao ugrožen promenom vlasti: "'Ravna gora' nije nikakav privatluk Radoša Bajića. Po temi koju obrađuje ona ima sve nacionalne atribute i mora imati podršku države. Pre nego što sam krenuo u sve ovo u svojstvu autora, razgovarao sam sa svim relevantnim pojedincima, intelektualcima, kao i političarima vlasti i opozicije: sa Tadićem, Nikolićem, Gačićem... Od svih sam dobio punu moralnu i verbalnu podršku, na čemu sam im zahvalan. Iza ove ideje stali su velikodostojnici Srpske pravoslavne crkve, kao i visoki zvaničnici SANU-a." ("Večernje novosti")

Suzana Mančić,

"'loto devojka' za sva vremena, u emisiji 'Letnjikovac' na provokacije Jovana Marića, psihijatra i seksologa, da ove vrućine i nisu pogodne za seks, posebno ako dvoje nemaju klimu u svom domu", kaže: "Ja sam severniji tip, pa volim da je malo hladnije, dok moj dragi, koji je iz Grčke, voli, malo južnjački. Njemu toplota odgovara. Nekako se nalazimo. Gde zaškripi seks, tu je moja pogača, koju spremim i odnesem dole, kod njega. On obožava naše specijalitete!" ("Press")

Intervju: Peter Esterhazi, pisac

Tajno lice knjige

"Hajne je rekao: loši pisci pišu to što im se kaže; mi, dobri pisci, pišemo ono što znamo, a Gete piše šta hoće. Ja nisam Gete i zato pišem ono što znam"

Prvi gost prvog Beogradskog festivala evropske književnosti bio je ugledni mađarski pisac Peter Esterhazi. Našim čitaocima je dostupan zahvaljujući romanu *Pomoćni glagoli srca* (prevod Arpad Vicko) nedavno objavljenom u Arhipelagu, i nešto ranije objavljenim knjigama u prevodu Save Babića *Harmonia caelestis*, *Ispravljeno izdanje* (Prometej), *Knjiga o Hrabalu* (Dereta), *Ribica, labud, slon, nosorog...* (Stylos art) i *Jedan događaj* (Prosveta), pisan s Imreom Kertesom, kao i naslovima *Pogled grofice Han-Han* (Vega Media) i *Jedna žena* (Stubovi kulture) u prevodu Arpada Vicka.

Peter je prvi Esterhazi bez grofovske titule. Osmovekovnu porodičnu istoriju Esterhazija opisao je u romanu *Harmonia caelestis* (2000). Komunistička Mađarska je njegovim roditeljima konfiskovala celokupnu imovinu, i deportovala ih u unutrašnjost zemlje. U izgnanstvu su proveli pet godina, gde je njegov otac, inače doktor prava, okopavao kukuruz na državnom imanju. Nekoliko decenija kasnije Peter Esterhazi je iz policijskog dosijea saznao da mu je otac po povratku u Budimpeštu postao agent mađarske komunističke policije. Taj nov podatak o istoriji Esterhazija opisao je

Foto: Milovan Milenković

u romanu *Ispravljeno izdanje* (2002). O majci, nakon i zbog njene smrti, 1985. napisao je kod upravo objavljeni roman *Pomoćni glagoli srca*.

Peter Esterhazi za sebe kaže da je pisac sa diplomom matematičara. U mladosti je igrao fudbal na poziciji desnog halfa. Nije dao nijedan gol. Živi u Budimpešti, oženjen je Gitom kojoj prvoj pokaže ono što napiše. Imaju četvoro dece.

"VREME": Poslednja rečenica knjige *Pomoćni glagoli srca* glasi: "Sve ću to još jednom tačnije napisati." Šta to znači, da ovaj svoj roman smatrate nepreciznim?

PETER ESTERHAZI: Mislim da je ta rečenica jedina prava rečenica svakog romana. Prirodno je da čovek teži da svaku svoju napisanu knjigu napiše još bolje, još tačnije. Dvadeset pet godina nakon romana *Pomoćni glagoli srca* napisao sam roman *Ništa od umetnosti*, i njega smatram svojim najtačnije napisanim romanom. U njemu sam objasnio da nije istina da je moja majka umrla zato što znam da se u poslednje vreme šeta po mojoj sobi. Znate, ja sam čuo da je u književnosti sve moguće, pa zašto onda ja ne bih smeo da napišem da mi je majka živa iako nije. Uostalom, ona bi sad imala 90 godina.

"Kad pišem, pišem neizbežno o prošlosti" napisali ste u predgovoru *Pomoćnih glagola srca*. Da li to znači da vam savremenost nije dovoljno inspirativna?

Smatra se da je književnost spor žanr, a i neophodna vam je distanca za pisanje, zato su možda retki romani o sadašnjosti. Ja ne mislim da je novost neka posebna vrednost, pa se izgleda zato i ne trudim da pišem o novim događajima. Hajne je rekao: loši pisci pišu to što im se kaže, mi, dobri pisci, pišemo ono što znamo, a Gete je taj koji piše šta hoće. Ja nisam Gete i zato pišem ono što znam. I, iz toga se onda rodi nešto novo: pojavi se nešto što bih želeo da napišem, ali se ne uklapa ni u jednu postojeću formu, pa zato ja izmislim novu, formu u kojoj je moja priča moguća. Forma je postala bitna u XX veku. Da nije, ne bismo toliko diskutovali o njoj. Tolstoj i Balzak nisu bili opterećeni formom.

Novost prošlog veka je i postmodernizam. Po književnim teoretičarima, vi ste predstavnik tog pravca...

Ali bez obzira na to ja ne znam šta tačno znači postmodernizam. Međutim, s obzirom na to da nijedan postmodernistički pisac neće za sebe reći da je postmodernista, tako da kad ja kažem da nisam postmodernista – to ništa ne znači. Upotreba citata je rezultat činjenice da sve rečenice, bez obzira na poreklo, imaju isti status. Jedna Danteova rečenica ima isti status u nekom kontekstu kao i rečenica koju čujete u razgovoru prolaznika na ulici. Ja naglašavam poreklo citata baš zato što se sada, naročito na internetu, citati uklapaju u osnovni tekst i ne možete da prepoznate odakle potiču.

Kako biste definisali odrednicu "srednjoevropska književnost"?

Kao nešto što je izuzetno blizu srednjoevropskoj istoriji. Istorija veoma snažno utiče na svakodnevnicu ovog dela Evrope. Svako ima barem jednog poznanika kome je istorija promenila život. Tako nešto ne postoji u Parizu, Rimu ili Cirihu. Mislim da je vaš Danilo Kiš najbolji primer srednjoevropskog pisca: u njegovoj umetnosti je izrazito jak spoj istorije i forme. Znači to nisu ni Milan Kundera, ni Česlav Miloš, ni Đerđ Konrad, već je to Danilo Kiš. I ne govorim vam ovako zato što sam sad u Srbiji.

Podnaslov nekoliko vaših knjiga glasi "Uvod u lepu književnost". Tako isto glasi i naslov jednog od vaših romana. Zašto – uvod, zašto ne samo – lepa književnost?

I najvažnija knjiga tokom mojih studija matematike je bila – uvod. Zvala se *Uvod u geometriju*, a bila je o geometriji. Razumete?

Deset godina ste pisali jednu knjigu, roman *Harmonia caelestis*. Istina, u međuvremenu ste objavili i nekoliko drugih romana, ali, ipak, dali ste deset svojih godina toj jednoj jedinoj knjizi.

Raditi istu knjigu toliko dugo je vrlo dobar osećaj, a i vrlo loš. Dobar je osećaj kada čovek ujutro ustane i zna šta treba i može da radi tog dana, ali se istovremeno oseća užasno što mora opet da radi ono isto što je radio i juče. Potrebna je velika snaga za tako nešto. Između ostalog i zato što je taj posao deprimirajući. Zašto, pa zato što vas pritiska saznanje da u svakom trenutku možete da pokvarite sve to što ste do tada uradili. A to nije nimalo prijatno. Zamislite kako biste se osećali da u jednom momentu pokvarite sve što ste radili prethodnih devet godina? Nisam ja unapred znao da ću toliko dugo pisati tu knjigu, znao sam samo da ću raditi dok ne završim. I ta vrsta slobode, mogućnost da sebi date vremena koliko vam treba, a ne koliko vam ga odredi izdavač to, je fantastičan osećaj.

Opisali ste u svojim romanima i život oca i život majke. Da li ste vodili računa kako ćete ih predstaviti? Da li bi se njima dopale te vaše knjige?

Nisam ja napisao roman od hiljadu stranica o ocu da bih rešio neki komplikovani detalj s njim. O odnosu između mene i mog oca ►

mogao bih eventualno da napišem kratku priču na četiri stranice. I život moje porodice i onih koje poznajem tretiram kao materijal, kao izvor za pisanje. I nikako drugačije. Znam da to ne zvuči simpatično, jedan gospodin čovek to ne radi, ali ja nisam gospodin, ja sam pisac. Moje knjige se mom ocu nisu dopadale, ali za to je on sam kriv. On je bio jedan od čitalaca koji ne vole moje knjige. A *Pomoćne glagole srca* bih rado pokazao majci. Knjiga joj se, mislim, ne bi dopala, ali bi joj se dopao njen uspeh. I verovatno bi bila vrlo zadovoljna što novinare u Beogradu veoma interesuje njen sin. Zato književnu nagradu vredi dobiti – da bi joj se mama obradovala.

Vaše knjige su prevedene na mnoge jezike, i rado su čitane. Tome su, složićete se, doprineli i prevodioci.

Veliko uzbuđenje izazove u meni svako objavljivanje moje knjige na nekom stranom jeziku. Čovek nikada ne može da zna šta njegova knjiga stranom čitaocu može da znači. Evo, ovde na naslovnoj strani knjige *Pomoćni glagoli srca* piše moje, i to je logično zato što ovo jeste moj roman, ali u njemu nije ni jedna rečenica koju sam ja napisao! Sve ih je napisao Arpad Vicko! Kad napišem rečenicu na mađarskom jeziku, tačno znam kakav je njen položaj u odnosu na neku baroknu mađarsku rečenicu ili na rečenicu Đerđa Konrada. Ali ne znam kakav je položaj i jedne moje rečenice prevedene na srpski u odnosu na rečenicu Danila Kiša! Tako se nađem iznenada u nekoj velikoj tuđinštini. Kad se piše o prevođenju, najčešće se raspravlja šta se sve gubi tokom prevoda. I, budući da je meni izuzetno važan jezik, da mi je jezik važan efekat i sredstvo u pisanju, ja se slažem da je mnogo toga iz mojih knjiga neprevodivo. Ali, postoji i druga strana medalje: prevedena knjiga ima jedno lice koje mađarski čitalac ne vidi, koje vidi samo strani čitalac. Zato, srpsko izdanje daje mojoj knjizi novo lice. Ja ne znam kakvo je to lice, ali znam da ono postoji. Zato, da bismo zaista razumeli jednu knjigu, trebalo bi je prevesti na sve jezike sveta – tek bi sva ta lica zajedno dala pravo lice te knjige. To znači da je pravo lice knjige tajno lice.

Da li se osećate kao grof?

Kad sam se ja rodio, 1950. godine, titule su bile ukinute. Meni je otac bio grof, i njegov otac je bio grof, i otac njegovog oca je bio grof... A ja? Ja sam samo jedan običan republikanac. I pisac. ◂

Sonja Ćirić

Još jedan festival: 'Belgrade Calling', Beograd, jun 2012.

Alo, Požega! Ko zove?!

Mediji poslovno umreženi (ne samo) s ovim festivalom bulaznili su čak da je publika kriva zbog slabog odziva, kukali zašto Beograd nema svoj tradicionalni rokerski festival, i pitali se zašto takav događaj nikako ne pušta koren u prestonici Srbije. A zašto bi, sudeći po dosad propuštenim prilikama? Vreme je i priznati da smo drugorazredno tržište pa takve postavke i dobijamo

POČELO JE SASVIM lepo, krajem prošle godine: s razlogom među najprezrenijim čvrstorokerskim bendovima '70-ih, Black Sabbath objavio je da u originalnoj postavi (razišloj '78) kreće na svetsku turneju, a Beograd u tom spisku postao je drečava čioda za jugoistočnu Evropu. Ulaznice su kroz dobru regionalnu mrežu širegBalkana već bile u prodaji (ovdašnje, najjeftinije u lancu, 2990-4500d.), kad je početkom 2012. stigla tužna vest da se čuveni gitarista 'kratki prst' Toni Ajomi bori s kancerom pa od turneje nekadašnjih radničkih heroja iz Birmingema (V. Britanija) ostaje samo preobražaj u nastupe njihovog demoliranog pevača Ozija Ozburna (dalje: OO) s kojekakvom 'zvezdanom' ekipom.

Onda je organizator (regionalno poznati Avalon iz Skoplja, u međuvremenu naturalizovan u Beogradu gde je imao niz uspešnih gostovanja) krenuo da taj koncert pretenciozno 'podiže' u jednodnevni festival, pošteno zadržavši istu cenu ulaznica i čak nudeći povraćaj novca predomišljenima. Logično su dodati bajkerski Black Label Society (SAD), čiji gitarista-davitelj Zak Vajld već godinama svira kod Ozija, još par gotik/blek/treš/det metalskih atrakcija (za svaku, najsitniju razliku u svojim neoriginalnostima imaju poseban 'žanr'), i ovdašnji 'ponovci', Cult. Zatim je, neobjašnjivo, počelo širenje u još dva dana, sa šarenijim programom. Kad nisu 'sve boje crnog', onda u istoj vreći budu američke hip-hop-rep perjanice Public Enemy, aktuelna pop zvezda Džesi Džej (najnovija engleska ružica), već tehno-prevaziđeni Orbital i jadni hit-mejker Example za 3490d. prve večeri; odnosno povratnici jednog hita Ugly Kid Joe, imitacija arhive Darkness, stvarne zvezde Public Image Limited (dalje: PIL) i Faith No More (dalje: FNM), britanske nade Horrors, opet mračni 'ponovci' Sisters of Mercy, sve za 3990d. Organizator je razigrao finansijsku ponudu, pa je dvodnevna ulaznica koštala 5990, a trodnevna 7990. Naoko, ne naročito visoke cene (malo li je na ovu skupoću?) pa je retko ko unapred postavio problem opšte besparice, kraja meseca, započetog raspusta, dolazećih letovanja i EXIT-a.

Jer, '...Calling' ispade previše blizak EXIT-u, ne samo datumski nego i programski – jer je i nekad elitni, predvodnički EXIT umnogome postao svaštarski. Pristup 'štagod se može dobiti za manje novca' vodi 'kupovini' čitavih paketa izvođača i/ili trgovini na veliko s koncertnim agencijama, a i bez toga sleduju vam isluženа, oživljena i tavoreća imena – poput političke ponude u Srbiji poslednjih godina, zar ne? Takođe, zapada se u 'pouzdanost' starijih, 'živih legendi', čestih gostiju... što rezultira ogromnim udelom hard-roka i hevi-metala, koji tradicionalno imaju najveće i najdisciplinovanije biračko telo. Pardon, najverniju publiku. Stilski su nam se, međutim, ponovo namnožili tzv. darkeri, pogledajte samo nedavni festival (?) IQ – 1 dan, prvi put – u Beogradskoj areni: Merilin Menson, oveštali Laibach, i u nevreme Mizar iz Skoplja; samo još udruženje građana Crna ruža da se vrati... C, c, c, vidi se da nema Koštunice na vlasti.

METALSKI I DRUGI RADNICI: Elem, 'metalski radnici' su srednje večeri okupili otprilike koliko je zajedno bilo svih ostalih u prvoj i trećoj noći, i to je sumorna istina 'na ovim prostorima', još uvek. Takođe, samo je drugi dan festivala prošao bez većih kašnjenja, a višečasovna odlaganja najavljene satnice na početku su se lomila na ovdašnjim bendovima, pa su 'domaćini' prve večeri S.A.R.S. skraćeni na samo tri pesme, a 'iznenađenje' – i ovde baš popularni Dubioza kolektiv (BiH), koji gradi i zapadnu karijeru, s basistom FNM kao izdavačem – zapao je u gluvo doba noći.

Ozi Ozburn

Svega par hiljada posetilaca skupilo se za nastup kompletnih Public Enemy, i dalje jakih, ali nekako vanvremenski – bezveznih? Kao ogromni satovi s kazaljkama (čitaj: analogni) koje još vuku oko vrata, mada je Obama u međuvremenu postao (neočekivani) *Black President*. Opet su bolji od većine masivnih crnaca u prekobrojnoj garderobi koji naokolo maderfakuju, zaprašio je tu i 'Les Paul', i gramofondžija je demonstrirao šta znači kad DJ 'gostuje' *live*, ali kad se samo setim kako smo '90-ih njihov bunt doživljavali podudarno našem... Posebno to besmislom gorči u ovim danima SloboDačića. Kao poručeno, kad su Enemy neki svoj antira(n)tni pasaž pokušali da patentiraju ponavljanjem uzvika 'Fak Nej-To' (eng. Fuck NATO), malo je ko od njihove (?) publike pokazao da uopšte prepoznaje o čemu je reč. Pominjanje bombardovanja ostalo je bez pridruživanja, u skladu s renoviranim neboderom koji nadgleda Ušće, a gde su nekad bili CK SK, pa TV Pink, koju je sa vrha te zgrade isterao baš NATO-projektil. Već godinama sve to ko novo, elitni noćni klub i reklamni toranj banke.

Novokomponovani pobornik zdravog životarenja, sa svojom sve Adams-porodicom zvezda jednog od najranijih rijaliti-programa, OO izgleda kao da ga čeka unosnija karijera u ntim nastavcima *Noći veštica* i *Petka 13*. A i ne zvuči bolje: njegov glas, uvek skučenog raspona i siromašnih boja, sada neretko i 'puca', pa su solaže pratećeg benda tim duže (klavijaturista Adam Vejkmen sin je – ne Ozijevog! – klavijaturiste Rika), dok se baba-Ozi odmori. Uz staračku fiskulturu i rokizme žari-me-palime (bezbrojni *Ne čujem vas! Da vidim ruke!*..), teško je poverovati da je OO '80-ih glatko prešao u tada novi talas heavy-metala i napravio solo-proboj ko Ivica sa Maricom (čitaj: MUPom). Ostali su crnomagijsko-samoubilački pesmuljci, od spektakla na tragu Zorana Mišćevića tek vežba s protivpožarnom penom, dok agresivno zapomaganje sve više liči na naše turbo-folk pevače.

Istinska zvezda večeri stiže tiho, među gostima: Teri 'Gizer' Batler (Terry 'Geezer' Butler) počupao je i šaketao starinsku bas-gitaru, kojom je doprinosio da siromašne melodije i prosti aranžmani Black Sabbatha zvuče kako valja, i opet posle toliko godina u *Iron Man* i *War Pigs*. Zakuvavši svirku Gizer je pokazao šta znači praviti muziku, za razliku od bar dvostruko mlađeg kolege R.B. Nikolsona, koji je dotle svirao bar trostruko brže i oštrije i istovremeno izvodio piruete. Sleš (Slash, ex Guns'n'Roses) je ovde uknjižio još jednu tezgu, a za bis, naravno, svi zajedno u *Paranoid*, s jednim od najpoznatijih rifova na svetu.

DERIVATI: Popunjavajući rupe u live-iskustvima, opet uz samo par hiljada posetilaca, uživao sam i u kvalitetnom nastupu PIL-a. Gitarom predvođen trio je odličan primer posletalasne svirke '80ih, da se npr. U2 nisu polakomili za stadionima. Kao Yellow Kid, Džon(i) Lajdon (ex Rotten/Sex Pistols) zarad svojih vokalnih ograničenja zvuči kako naši turbo-folk pevači nikad neće ni nalik, i sve je to komercijalnije no ikad, ali avaj, čak i uz očekivani vrhunac *Rise*. A ukoliko u ovom veku postoji bend koji otelotvoruje nepohvalni pridev 'derivativan' (čitaj: nema 2 note/sekunde originalnosti), onda su to Darkness, do daske. Ali, krajnje efektni, nekako su obradovali ovaj festival, predvođeni krakatim i brzim, ponekad čak akrobatskim Džastinom Hokinsom. Čak i ako niste propustili hard-rok sredine '70ih, posebno glam, pošteni i povremeno zaista duhoviti zabavljači kao Darkness nisu naporni, bez pretenzija da budu npr. Mott The Hoople ili Ted Njudžent. Još kad bi imali koju zapamtljivu pesmu, komedijaš Hokins daleko bi ih odveo glasom razmrdanim kao i noge mu, sa dijaloškim, pomalo šizoidnim falsetima.

Posle toga, elegantan ali pompezan nastup FNM sve u belom, započet grandioznom obradom *Delilah*, zapitao me je da l' su se ponovo sastavili tek da krenu u kempovanje (čitaj: kemp, eng. camp)? Efektno, poput simfo-grungea, ali ubrzo i dosadno, posebno jer su obrade daleko upečatljivije od njihovih numera. Basista Bili Guld je u Beograd inkognito dolazio još '90-ih, pevač je sad pomenuo našeg novog predsednika...

Češće nego što volim da priznam, posle petnaestak godina karijere, i/ili po nepotrebnom obnavljanju, i bolji sastavi od FNM postaju suprotnost onome kakvi su počeli, pretvore se baš u ono protiv čega su najžešće bili. Sa ogromnim fan-pitom (čitaj: leglo obožavalaca) za metalce, s buljucima promoterki (najbrojnije zanimanje mladog srpskog ženskinja), i 'Belgrade Calling' najviše liči na tržni centar polovnog roka. Taj utisak bitno ne popravlja ni četvrti dan s besplatnim ulazom, kada je priključen paket domaćih bendova raznih veličina i starosti, samo pod drugim sponzorstvom.

Mediji, poslovno umreženi (ne samo) s ovim festivalom, bulaznili su čak da je publika kriva zbog slabog odziva (birači?), kukali zašto Beograd nema svoj tradicionalni rokerski festival, i pitali se zašto takav događaj nikako ne pušta koren u prestonici Srbije. A zašto bi, sudeći po dosad propuštenim prilikama? Dosta naklapanja o 'vraćanju Beograda/Srbije na mapu...' velikim koncertima, vreme je i priznati da smo drugorazredno tržište pa takve postavke i dobijamo, npr. produkcija za nedavno gostovanje Metallice, a kad sami organizujemo... pa još nekog hvalimo kao 'Simple Minds XXI veka'! Ima li šta gore?! Ide nam još festivala ovog leta... ◂

Dragan Kremer

Strip: *Dnevnik Ane Tank* Iztoka Sitara

Tamna strana duge

Grafički roman Iztoka Sitara bavi se heroinskom zavisnošću. On je kombinacija društvene ironije, sirovih činjenica i groteskног realizma, *hardcore* bajka za odrasle koji imaju decu. Njegov sinopsis bi bio: prvi poljubac, prva simpatija, prva ljubav, prva menstruacija, prvo pijanstvo, prvi seks, prvi džoint, prvi trip, prvi ekstazi, i na kraju – prvi heroin

"Prvo što sam ugledala bilo je užasno lice, ko ne bi zaurlao? Moja majka je bila ogromna žena. Bojala sam se nje još dok me je dojila... a inače sam bila prepuštena očevoj brizi." Otuđenost u ovoj pripovesti je sveopšta. Njen ironični ton savršeno pogađa nelagodnost jednog odrastanja. Kod Ane nelagodnost odrastanja rađa osećaj nepripadanja. Nepripadanje će kasnije poroditi buntovnost. Sasvim drugo pitanje je kvalitet te buntovnosti. Sitarova junakinja živi jedno relativno obično detinjstvo, iako ono za junakinju samu kao da nejasno dopire iz daljine. No, za sada, na početku pripovesti, Sitar se bavi naivnošću odrastanja koje je – ipak znatiželja. Kad rastemo svi smo znatiželjni, zar ne? Anina znatiželja će kopati svoje puteve, tražiti prečice koje bi trebalo da premoste osećanje *tuđosti* spram života i sebe.

Prve table *Dnevnika Ane Tank* ne sasvim razgovetnim znacima, ali neumitno i smišljeno uspostavljaju "mizanscen" jedne disfunkcionalne porodice, način na koji će se odvijati psihofizičko učešće aktera u nastaloj dramskoj situaciji. Odnosi u porodici, ekonomska situacija, nepostojanje komunikacije, "usput doživljene" laži... Prve neadekvatne reakcije na frustracije jesu Anin pokušaj manipulisanja drugima, pokušaj ovladavanja malim, ali rastućim čudovištem koje se zove život. Čitava prva polovina ovog grafičkog romana jeste polagano tempiranje eksplozivnog mehanizma koji će se u drugom delu osloboditi rušilačkom snagom.

Ovo je hrabra i, što je posebno važno, nepatetična priča o patologiji zavisnosti. Smatram je autentičnim presedanom u stripskom medijskom pejzažu. A pronalaženje odgovarajućeg tona ovde je sve, jer pričati o jednoj od najtežih oblika zavisnosti, heroinskoj, koju često izjednačavaju s putem ka smrti, hodanje je po ivici noža. Za tren se autor priče o heroinu može poklizati u medicinsko-propagandni plakat ili, pak, u romantizovanje heroinske priče. Sitar bira *ich* formu pripovedanja, dakle: pripovedam ja, Ana. Osamnaest godina je stara. Već dve godine je na metadonu.

U KNJIZI KAO U OGLEDALU: Iztok Sitar se prvi put albumski predstavlja čitaocima van Slovenije. Rođen 1962. u Ljubljani. Prvi strip objavio je 1984. Prvi album erotsko-metafizičkog sadržaja *Sperma i krv* samostalno je objavio 1990. Tri godine ga je radio i s njim gotovo bankrotirao, prodavši kola da bi platio troškove štampe. Od tada Sitar radi uporedo komercijalnije i naglašeno autorske stripove. Druga zbirka erotskih priča, *Žena koja se voli s mačkom* (1998) u prodaji je prošla drugačije: u kratkom roku bila je rasprodata. Pored stripa, Sitar crta političke karikature, ilustruje dečje knjige i udžbenike i bavi se istorijom i kritikom stripa. Objavio je 2007. godine *Istoriju slovenačkog stripa 1927–2007*.

Do danas je objavio dvanaest albuma koje grupiše u cikluse: za dečiji uzrast, za tinejdžere, zbirku izrazito društveno-kritičkog sadržaja *Slobodna Slovenija* (četiri albuma), te zbirku *Erotika* (dva albuma) i, konačno, *Dnevnik Ane Tank*. Bilo da pripoveda o odrastanju, a uvek je to i priča o ljubavi, spolnosti i intimnosti, bilo o dubokom poniranju u seks ili zavisnost, Sitarov osećaj za priču, za autentični trenutak, njegov "grubi" potez četkicom, neuobičajen spoj karikaturalnog i egzistencijalnog, eksplicitna ili prigušena ironija, kao i osećaj za apsurd i glupost – nikada nas ne napuštaju.

Sitar je poznati balkanofil, energični je jugonostalgičar (nepopravljiv, kako kaže za sebe i dodaje: "najviše od svega mrzim nacionalizam – zbog nacionalista svih nacionalnosti raspala se najbolja zemlja na svetu"), levih je političkih uverenja i duboko emotivno vezan za partizanske ideale.

O ciklusu *Slobodna Slovenija* Sitar kaže: "Slovenački pisac i kritičar iz prošlog veka Fran Levstik je mlađim kolegama savetovao da pišu 'tako da se Slovenac vidi u knjizi kao u ogledalu'. Ja se striktno držim njegovog saveta pa sam stoga u prvom albumu *Crni ljudi, bele kosti* pisao o putevima i stranputicama slovenačke katoličke crkve, u *4000* (s podnaslovom *Politička melodrama*), secirao sam slovenačku desničarsko-nacionalističku politiku, u trećem sam albumu nacrtao biografiju Boga (*Priča o Bogu: neautorizovana biografija*), dok sam u *Glavama* držao ogledalo slovenačkom društvu

u celini." Na jednom drugom mestu Sitar je rekao: "Pre sto deset godina slovenački pisac i liberalni političar Ivan Tavčar objavio je roman *4000* u kojem govori o Sloveniji kao potpuno klerikalnoj državi. Moj strip, koji nosi isti naslov, pre svega je kritika slovenačkog nacionalizma, kojeg otelovljuje Janez Janša. Svi nacionalizmi su mi odvratni, pa isto mislim i o srpskom, hrvatskom i slovenačkom."

O *Dnevniku Ane Tank*, Sitar je jednom ironično primetio: "Eto, dosadilo mi je raditi tmurne stripove s crkvenom i političkom tematikom kakve sam radio dosad, pa sam se prvi put okrenuo malo veselijoj temi i napravio strip o narkomanima."

PUTOVANJE U SIVO: Formiranje negativnog identiteta kod zavisnika je istinski magično. Osećaj je potpuno isti kao kad postajemo zreliji od svoje okoline, što povlači za sobom osećaj različitosti i izostanka tema za identifikaciju. U tome je možda jedna od tajni zavisnosti – što ju je lako pomešati s individuacijom, i onda je braniti kao najličniju sopstvenost. Zavisnost se nastanjuje u nama kao najintimnije, najkrhkije ja. Kažu psiholozi da dobar deo života provodimo pod vlašću psiholoških mehanizama koji od nas preuzimaju autonomiju. Ipak, među svim mehanizmima, heroinska zavisnost je jedan od najperverznijih gospodara.

Junakinja stripa Ana preuzima ton grubosti koja postaje štit pred vlastitom krhkošću. Kada počinju da joj se razvijaju grudi, kao većinu pubertetlija i nju to potpuno opseda. "Svako veče, pre nego što odem na spavanje, divila sam im se ispred ogledala." No, stvari su, ipak, skliskije no što izgledaju. "Hodala sam ponosito kao paun. A u stvari sve moje promene nisu zanimale nikog." Anu šamara ravnodušnost života koji je okružuje, pa mu ona uzvraća dvostruko jačom merom.

Sitarovo hvatanje nespretnosti gestova razmene među junacima je savršeno. Neznanje kako "to" treba uraditi, kako živeti prvi poljubac. A koliko se život sastoji iz oponašanja života? Od naše nemoći da se opustimo upuštamo se u izveštačeno gestikuliranje još nedoživljenog.

"Nos mi smeta."

"Koliko moram da otvorim usta?"

"Gde da stavim jezik?"

Dnevnik Ane Tank jeste pravolinijski narativ s nešto meandara. Treba, međutim, obratiti pažnju na strukturu, osluškivati promicanja u toj strukturi, pratiti ritam razvoja ove pravolinijske priče koja u sebi nosi tragičnu transformaciju sumorne larve u odajama vlastite individuacije. Transformacije u – šta? U zastrašujuće ravnodušnog leptira heroinske zavisnosti koji će zameniti punoću raspona krila ličnosti. To što Sitar pripoveda upravo jeste heroinska putanja. Putovanje u doboko sivo ili, ako baš hoćete, u smeđe. Tamna strana duge. *Dnevnik Ane Tank* se, međutim, bavi muklom pričom o jednom nedorečenom životu. Da bi se ispričala pripovest o jednom liku koji gubi kontrolu nad svojim životom potrebna je veća disciplina i majstorstvo nego za ispričati jedan život zanimljiv po sebi. On priča jednu važnu priču o unutrašnjoj nemogućnosti.

Šta je Sitar učinio? Zauzeo je žensku psihološku poziciju, ušao u polnost vlastitog lika. Ženski karakteri daju snažan pečat Sitarovim stripovima, oni su lajtmotiv i crvena nit koja povezuje različite žanrove u kojima se izražavao, kroz čitav period adolescencije i potonjeg odrastanja.

Da teren bude skliskiji, varljivost Sitarove stilizacije, koja je u dosluhu s tinejdžerskim idiomom, ostvaruje varljivost prelaza iz jednog detinjstva u tesnoj koži u noćnu moru narkomanske zavisnosti, dakle svet u kome nismo zaštićeni detinjstvom, a osećamo se izgubljeniji od deteta. Bili smo dete, a sada smo narkoman.

Ljubavna priča s okusom heroina? U njoj ima veoma malo ljubavi. Ponajviše nasumičnog traganja za ispunjenjem nedostajućeg osećaja života i sebe.

NEMA KRAJA: Oni koji su *Dnevnik Ane Tank* bolje razumeli, nazvali su ga kombinacijom društvene ironije, sirovih činjenica i grotesknog realizma, *hardcore* bajkom za odrasle koji imaju decu. Koji bi sinopsis ovog grafičkog romana bio? Prvi poljubac, prva simpatija, prva ljubav, prva menstruacija, prvo pijanstvo, prvi seks (bila je, međutim, suviše pijana da sledećeg dana nije mogla da ga dozove u sećanje), prvi džoint, prvi trip, prvi ekstazi, i na kraju prvi heroin. A kraja nema, hoću reći Ani i nama kraj nije poznat, i to je jedina izvesnost. Crno-beli epilog ne obećava ništa vedro na vidiku. Ana je prilično daleko od bilo čega što bi je ponukalo da prebrodi svoj cinizam i ravnodušnost prema životu. Da li će Ana ikada prevladati svoju infantilno narcisoidnu fazu u suočenju sa svetom?

Talentovana ležernost Sitarovih konturnih linija je bluz poteza četkicom umočenom u tuš Njegov majstorski, emocionalni pristup stvaranju stripskih priča, korišćenje suve četke koja prizoru daje teksturu, grubi, slobodno improvizovani potezi, malo pozadine u prozorima. Senzualna, iskrzana debela linija u direktnom je kontrastu s frankofonskom tradicijom koja teži prečišćenosti, ustoličenoj stilizaciji *čiste linije*.

Jedna dominantna struja stripskog stvaralaštva iz Slovenije znatno je drugačija od onoga što poznajemo kao strip u susednim zemljama. Slovenačka strip scena je mala, ali naseljena snažnim autorskim ličnostima. Tomaž Lavrič, Zoran Smiljanić i Iztok Sitar izborili su se za svoje opuse vlastitom hrabrošću, beskompromisnošću i istrajnošću. ◂

Zoran Đukanović

Sto godina od rođenja Vudija Gatrija (14. jul 1912 – 3. oktobar 1967)

Miran glas u besteżinskoj noći

Vudi Gatri je u vremenu između prva dva svetska rata pevao, pisao, beležio i reinterpretirao zaostavštinu američke folk muzike dajući joj gradske teme i novi život. Mnogo godina kasnije teme i junaci koji su se putem folka dovukli kao duhovi do modernih vremena, postali su, uz bluz, druga polovina mitološke osnove rokenrola i dobrog dela savremene popularne kulture

Okemah u Oklahomi je danas jedna od boljih ilustracija odrednice "bogu iza nogu": mesto daleko od puteva, u kome ima nekoga, ali kao i da nema nikoga. Sa druge strane, u njegovoj je blizini jednom bila otkrivena nafta, pa je i ovaj kutak Srednjeg Zapada imao svoj istorijski svetli trenutak. Zahvaljujući očevom poslovnom umeću, porodica Gatri imala je solidnu finansijsku osnovu da se u ovom gradiću (danas 3000 stanovnika) ostvari kao značajna lokalna familija, ali je požar koji je zbrisao kuću doveo u pitanje njenu budućnost. Ovaj strmoglav pad iz višegsrednjeklasnog raja u siromaštvo, prva je stvar koja je obeležila mladog Vudija – natprosečno obrazovan u odnosu na druge uličare, svestan sveta oko sebe i samouveren u svojim različitim kreativnim istupima, naoružan apsolutnim sluhom koji mu je omogućio da na jedno slušanje nauči tuđu pesmu, on je od svoje 14 godine lutao i pevao pokušavajući da preživi od onog što ižicka, ali i dalje uporno i radoznalo pozajmljujući knjige iz lokalne biblioteke. Druga porodična drama koja je obeležila njegovo odrastanje bila je tajnovite prirode – sve vreme sumnjalo se da je Vudijeva majka psihički bolesna osoba, koja je sama podmetnula požar u svojoj kući, i to ne jednom; njeno kasnije hospitalizovanje zbog Hantingtonove bolesti, koja je dosta kasnije sustigla i Vudija Gatrija, oborivši ga u krevet poslednjih godina, govori o opasnosti koja se čitavog života nadvijala nad njim i koju je verovatno sve vreme slutio.

DUŽIM PUTEM DO DNA: Bilo je dovoljno da se na propast američke berze, nadoveže jedna prirodna katastrofa kojoj je doprineo čovek (*Dust Bowl*), pa da se u sred Amerike 400.000 ljudi pokrene bežeći od bede i sigurne smrti od gladi, i da ceo svet dođe lagano u opasnost rasula. Čuveni Gatrijev prelazak u Kaliforniju 1936, sa mnogim sličnim ekonomskim izbeglicama, doneo mu je mogućnost da za svoje stvaralaštvo prvi put dobije publiku koja nije sa dna društvene lestvice ili blizu njega. Priliku da na liberalnom radiju KFVD peva uglavnom stare folk pesme iskoristio je da probije i nove teme, pa je sve širi krug ljudi uveče sedeo okupljen oko Vudijevog prostodušnog pevanja iz srca o stvarima koje su svakog zabrinjavale. Potom je u poznatoj dnevnoj novini komunističkog usmerenja, "The Daily Worker", skoro godinu dana pisao prilično popularnu kolumnu "Woody Sez" ("Vudi kaže"), koja je podarila svom autoru novi, ozbiljan profil među intelektualcima tog doba.

"Bilo je dosta tema o kojima sam mogao da pišem – nalazio sam se u teksaškoj ravnici, u

sred Dust Bowla, izvori nafte su presušili, žito je upravo oduvao vetar, ljudi su se okolo teturali zabrinuti zbog kredita, hipoteka, računa, bolesti, problema svih vrsta. Nikad nisam pravio pesme o kravama i mesecu – na početku su to bile smešne pesme, ili pesme o stvarima koje se dešavaju ljudima, u kojima sam opisivao šta se do kraja desilo, da li su se završile dobro ili loše. Onda sam se malo ohrabrio, pa sam počeo da pišem pesme o onome što sam mislio da je pogrešno i kako bih ja to ispravio, pesme koje su govorile ono što su svi u zemlji mislili. I to me drži od tad."

Fotografije: Time Life Pictures

Potpisivanje pakta između Staljina i Hitlera 1939 imalo je nepredviđene posledice na karijeru mladog Vudi Gatrija, u tom smislu što je preventivno šutnut sa radija, zajedno sa drugima za koje se mislilo da su simpatizeri komunističkog pokreta i u poziciji koja omogućava korišćenje medija za propagandu ovog nenadanog međudržavnog prijateljstva. Na pitanje da li je ikad bio član Komunističke partije SAD, odgovoriće kasnije na način koji je bio preteča pravog rokenrol odgovora: "Ne, nisam – ali sam uvek živeo u crvenom." Bilo kako bilo, Vudiju se nije sedelo u opet Teksasu, te se na poziv prijatelja zaputio u Njujork gde je 1940. snimio svoje debitantske studijske snimke – *Dust Bowl Ballads*; ciklus pesama posvećen siromasima koji su pobegli pred propašću Srednjeg Zapada bio je objavljen kao paket od 3 vinila na 78 obrtaja (sasvim sigurno prvi konceptualni album ikad).

U isto vreme, februara 1940, napisao je i svoju najpoznatiju pesmu – *This Land Is Your Land* – kao odgovor na tada novu i često puštanu, opštepoznatu Irving Berlinovu *God Bless America*, čiji patriotski patos je smatrao zarazno lažnim. *This Land*... je nastala na predlošku starijeg gospela *Oh My Loving Brother* (u to vreme izvodili su je slavni Carter Family), ali je tekst rečito govorio u ime svih onih koji su bili zaboravljeni u *God Bless America* i koji više nisu očekivali ni hrišćansko milosrđe. Objavljena tek 1944, ova pesma je često isticana kao jedna od najsnažnijih patriotskim pesama ikada – verovatno i jeste, ali samo ako imate Vudijev zdravo ironičan odmak od nacionalne ideologije bilo koje vrste. Njena humanistička snaga koja prevazilazi vreme i okvir u kome je nastala postaje jasna tek kad saslušate često izostavljanu četvrtu i šestu strofu, u kojoj se govori o privatnoj svojini na koju ne možete da kročite nogom i gladnima koji se pitaju da li je ova zemlja zaista njihova, da bi se pesma opet vratila u svoj uobičajeni tok u kome se opisuju široka prostranstva "naše zemlje"...

PRAVDA I ISTINA: Vudi Gatri je vrlo brzo postao heroj intelektualnog Njujorka upravo zato što se uspešno predstavljao kao neko ko nije intelektualac, ko zaista potiče iz radničkog dela sveta, i ko je najobičniji mogući Amerikanac – za razliku od mnogih tamošnjih levičara često jevrejskog i srednjeklasnog porekla. Kad je 1943. na široko odobravanje objavio svoju autobiografsku knjigu, duhovitu marktvenovsku prozu o odrastanju na Srednjem Zapadu pod nazivom *Bound For Glory*, bilo je jasno da je njegovo pretvaranje u opšte-američko javno dobro postalo zaokruženo.

Preostalo je samo da se pojave sledbenici, i oni su došli u velikom broju – pre svega u vidu Remblin Džek Eliota, mladog odmetnutog Njujorčanina, fasciniranog životom sa one strane građanske predvidljivosti do te mere da je putovao sa rodeom i usput skidao folk pesme. Tokom pedesetih godina, dok se Gatrijevo zdravlje urušavalo, Eliot je direktno od njega učio način sviranja i stil pisanja pesama, postajući ona ključna, živa transmisija ka jednoj novoj mladalačkoj sceni, poznatoj kao "urban folk movement"; Arlo Gatrie, Vudijev sin, kaže da je mnogo više naučio o očevoj umetnosti od Eliota, nego od već bolesnog tate. Uključujući i čuveni savet kako se piše autentična poezija: "Ako hoćeš neku pesmu da naučiš, ti je ukradi – tako sam naučio od Ledbelija".

Grinič vilidž, gde se početkom šezdesetih okuplja njujorški "urban folk movement", nema nikakve veze sa Oklahomom, niti sa vremenima kad je ekonomska kriza brisala pred sobom planove i nade miliona širom sveta, a posebno u Americi, ali ima mnogo veze sa Pit Sigerom, Tom Pakstonom i mlađanim Bob Dilanom, koji su osećali neizrecivu obavezu da svuda ističu kako su u neku ruku naslednici ili čak deca Vudi Gatrija. Ova tri trubadura zapravo su tri različita lica "urban folk movementa", koji je pogodio gradsku mladež svojim poetskim probojem u trenutku kad je rokenrol još bio samo luda plesna zabava u pijanim tinejdžerskim noćima. Siger je bio uspešan politički aktivista kroz muziku, i njegova priča počinje ranije, još tokom Drugog svetskog rata, ali je bila zamalo prekinuta kad su cenzori u žaru makartizma počeli i u popularnoj kulturi da obraćaju pažnju na tzv. "crvenu opasnost" – neki tvrde da bi *folk revival* i njegova modernizacija odigrali veliku ulogu i pre pojave ranog rokenrola, da im je bilo dopušteno da se prirodno razviju u modernu američku *mainstream* muziku, na isti način na koji je kantri evoluirao. Ovako su zbog stalnog podsećanja na javno levičarsko angažovanje većine najtalentovanijih izvođača ovog žanra, mnogi ljudi jednostavno bili ometani ili onemogućeni da rade tokom pedesetih; mada Siger nije zabeležio hitove za koje je, činilo se, bio preodređen (vidi: The Weavers), on je karijeru kasnije vratio u svoj tok, ali tek početkom šezdesetih, kad je jedan novi, mladi boemski krug iz kafeterija njujorškog Grinič vilidža počeo da otkriva čari poezije uz gitaru i praktikuje oblačenje u crno. Ključni organizator ovog dešavanja bio je čovek mnogih kontakata, boemske duše i kolosalne mase, Dejv Van Ronk, ali najveći talenat svakako se zvao Tom Pakston. On je bukvalno učio na Gatrijevoj pesmarici i bio je spreman da to otvoreno kaže – međutim, postojala je i jedna velika razlika: njegov angažman nije bio toliko politički glasan i više je bio poetske prirode, najavljujući buduća *hippy* vremena. Potom se odnekud iz Duluta došunjao onaj unjkavi mršavko predstavljajući se kao Bob Dilan, dečko koji je uporno išao Vudiju u hodočašće u kojoj god bolnici da je ležao.

NASLEDNICI: Teško je reći šta bi se desilo da nekadašnji Robert Cimerman nije, umesto da i dalje skida Litl Ričarda, uzeo da prerađuje Vudija Gatrija uz akustičnu gitaru – a nje se prihvatio da bi bio bliže devojčicama kojima je pevao – usput skidajući i ime irskog pesnika Dilana Tomasa... U istoriji popularne muzike pojavljuje se 1961. kao Bob Dilan čije je prva poznata autorska pesma, *Talkin' New York*, odmah ocenjena kao "najbolja Vudi Gatrijeva pesma posle Vudija Gatrija". Međutim, to je bio tek početak priče – prava istina i tema neke druge istorije, jeste činjenica da je Bob Dilan počeo tako što je ►

prepoznao, razradio i produbio sve poetske potencijale i moguće slojeve muzike koju je Vudi Gatri doneo na svet – savremeni, gradskom životu prilagođeni folk.

Odatle, preko Fil Oksa do Brus Springstina u svom socijalno angažovanom izdanju, bio je potreban još samo jedan korak, posle koga je Vudi postao slavljen kao preteča i norma pravedničkog u rokenrolu. Kasnije su se priključili i mnogi drugi, danas rasuti na putevima moderne "Amerikane", od Džona Kugara Melenkampa i Stiva Earla do Mišel Šoked i grupe Wilco, kao i jedan Džo Stramer i posebno Bili Brag u Engleskoj, koji je devedesetih sa pomenutom grupom Wilco snimio dva nezaboravna albuma pod imenom *Mermaid Avenue*, sklapajući muziku na neobjavljene Vudijeve tekstove zaostale u mnogobrojnim sveskama sačuvanim po kartonskim kutijama na tavanu njegove poslednje kuće.

REPORTAŽNE PESME: Vudi Gatri je napisao 2500 pesama, od kojih je samo 300 snimljeno – za većinu drugih nije ostala nikakva muzika, jer nije umeo da piše note, ili je stigao samo da sastavi reči. Pesme mu nisu bile isključivo o siromasima na putu i socijalnim nepravdama viđenim iz prve ruke, on ih je pravio i o automobilima, letećim tanjirima, erotskoj ljubavi za Ingrid Bergman, košarci, atomima i svemu drugom što bi ga lično zabavilo ili zabrinulo.

Postoji nekoliko tematskih grupa pesama kroz koje je Vudi Gatri ocrtao svo svoje iskustvo sa svetom – pre svega to su *pesme kao novinske reportaže*. Treba ih pokazati današnjim novinarima, da bi se razmislilo šta se sve može uraditi sa rečima, a da ne budu *advertising*. Uglavnom koncentrisan na sudbine putnika iz Dust Bowl pakla, ali i na putovanja hobo skitnica, Gatri je stvorio žanr za sebe, žanr koji je tokom tridesetih godina imao snagu istinskog izveštaja iz duše, i time ostvario ideal folk pesme – da bude istovremeno stvarnost sama i mitologizacija iste te stvarnosti. Ovo su i njegove najpoznatije pesme, koje su ga pretvorile u narodnog heroja jednog doba bez heroja, u kome su ljudi umirali od gladi tiho, u najbogatijim zemljama sveta... Sledeći sloj pesama su one u kojima *preuzima stare motive i teme i transponuje ih u sadašnjost* – način na koji peva prastare folk pesme je revolucionaran i obično ima moć moderne metafore sa jasnom porukom i za njegovo doba. Ove pesme su ono zbog čega je Gatri istinski div, jer je transponovao jedno ogromno kulturno nasleđe u nešto živo, dajući mu savremeni govor i stavljajući iskonske likove u nove situacije. Neke od ovih tema vukle su poreklo još iz srednjeg veka, a do Amerike su došle sa doseljenicima koji su ih na zabačenim obroncima Apalačkih planina očuvali u izvornom obliku. U nastavku ovih, bile su kaubojske pesme, koje su za Gatrija iz Oklahome bile neka vrsta radničkih pesama nastalih u pravoj divljini – njihovo očuvanje u živom obliku, danas je još uvek vredan muzikološki poduhvat. Poslednje, i ne najmanje važne, jesu *aktivističke pesme*, uglavnom povezane sa sindikalnom politikom, hrabrenjem ljudi i pozivima na solidarnost, uvek uz ironične komentare na račun tadašnjih gulikoža.

Gulikoža je odlična reč koje se uvek setim kad pomislim na to kako neki ljudi smatraju da se pare smeju zarađivati na svaki način. U zemlji koja je izmislila liberalni kapitalizam, naime, uvek se jasno stepenovalo na skali moralnosti ko je i na koji način zarađivao pare (ovaj divni orijentir postojao je nekad i kod nas, ali danas tu tajnu čuvaju isključivo posvećeni). Velika Depresija tridesetih godina iznedrila je novu banditsku društvenu elitu u vidu klase prepredenih špekulanata i brutalnih zelenaša, korumpiranih političara fluktuirajućeg morala i dobro organizovanih kriminalaca, pa su i dotadašnja građanska merila bila poljuljana, jednako kao i egzistencija celog društva, ali je tamošnje društvo imalo snage da pogleda u sebe i shvati da su se stvari urušile i da tako ne treba da bude. Ruzveltov program *New Deal* zato je bio odgovor na vapaj da se poverenje u osnovne moralne vrednosti nekako restaurira zajedno sa ekonomijom i kroz obnovu zemlje.

NOVA TRADICIJA: Mesto Vudija Gatrija zato treba gledati u svetlu više tradicija, jer ih on u svojoj ličnosti objedinjava: on označava *konačnu tranziciju Amerike ka urbanom i pop-kulturnom*, u vreme kad su ruralni mitovi bili i te kako živi u sećanjima; ponovnu *društvenu solidarnost* i povezanost u traganju za modernom mitologijom Amerike i tamošnje radničke i srednje klase (*blue and white collar*), uhvaćene u trenutku smrtne opasnosti (elementi novog mita bili su putovanje i nestalnost, osećaj nužne socijalne pravde i solidarnosti, te veličanje individualnosti); *prihvatanje i zauzimanje masovnih medija* u ime i od strane dotadašnjih slušalaca,

NA PUTU, SA LJUDIMA, PROTIV BEZNAĐA: Vudi Gatri

u vreme kad je usmeno prenošenje još bila bitna tradicija.

Isti skok iz građanske podsvesti ka savremenim obrascima popularne kulture, u tom trenutku obavljali su filmski i prvi strip autori, od Volta Diznija i braće Flajšer do Hala Vilnera i Edgara Rajsa Berouza (malo je poznato da je Vudi i sam počeo da se izražava prvo kao crtač i karikaturista). U tom kontekstu postaje jasno da se Gatri verovatno pomalo svesno pretvarao da je arhačna pojava, putnik sa gitarom, jer je to delimično zaista i bio, a delimično i zato što mu je ta uloga davala snagu *pop pojave*, nekoga ko kao prepoznatljiva figura, kroz gitaru, ploče i radio, govori nešto što bi milioni želeli da čuju.

Elementi mita o Americi kako ih je poređao Vudi Gatri bili su slagalica od koje je kasnije sastavljena rok kultura – individualnost i oslanjanje na sebe kao pokretačke sile, svest o pripadanju zajednici drugačijih (ovde je to *hobo*, skitnica, kao simbol sudbinskog otpadništva), minimalistička svedenost izraza, ogoljenog samo na emociju i ritam okidanja žica akustične gitare, te antiautoritaran stav, humor i ironija upravljene na sve samozvane vlasnike naših života. Prebačen kroz vreme zahvaljujući "urban folk movementu", i posebno Bob Dilanu, ceo ovaj jezik kojim je Vudi sekao i ponovno proživljavao stvarnost, postao je temeljni obrazac rok kulture, koliko i iz bluza pristigli afroamerički svet čulnog samooslobođenja.

MAŠINA ZA NADANJE: Paradigma koju je Gatri nasledio i osavremenio – narodni trubadur na proputovanju – bila je ne samo jedini medij na raspolaganju u tom trenutku, nego i vrlo moćno sredstvo komentarisanja života oko sebe, sa svim svojim crnim, belim i naročito sivim tonovima. Služeći se mitološkim obrascima folka, Gatri je uzeo da pesmama objašnjava svet oko sebe, i začudo, mitološki obrasci funkcionisali su primenjeni i na moderna vremena, kao da se ništa nije promenilo. Dobro i zlo su još uvek bili jedini junaci vredni pomena.

Svet se naravno nepovratno promenio od ovih davno zaboravljenih dana u kojima je pesnik pešačio po kontinentu, ali koliko nas je spremno da kaže kako se promenio na bolje u onim stvarima koje ga zaista interesuju? Plašim se da je većina nespremna da shvati kako su sile represije ipak samo sile represije a ne čuvari reda i mira, te da uvek više čuvaju svojinu nego ljude; da su kapitalisti obično samo manje ili više fer eksploatatori tuđe radne snage i umeća, a ne dragi investitori; da je vlast klasa za sebe, koja nikad ne silazi sa društvenog vrha i uvek ostaje elita, odnosno nikad se ne vraća među nas. U vreme Vudija-na-putu ove stvari su bile kristalno jasne i mali ljudi izloženi nasilju policije, bogatih i onih na vlasti, solidarisali su se. Danas je svakom zarada preča od kičme, slobode govora i slobode izbora – u svetu slobodnog internet umrežavanja sve manje je slobode i sve manje prostora za bilo kakav alternativni društveni koncept. Paradoksalno, upravo zato je paradigma Vudija Gatrija važnija nego ikad, sad kad se više ništa ne podrazumeva.

Osnovna Gatrijeva poruka jeste solidarnost i saosećanje, kao suprotnost banalnoj potrošnosti ljudi, što je uvek bila osnova svake velike umetnosti. Slušajući ga, u svakom trenutku nam postaje dostupna jedna moguća istorija u kojoj se čuju jedino oni mali i nezabeleženi, koji nikad nemaju priliku da nešto kažu. Ispostavlja se da su u ovom plošnom vremenu koje voli neobaveznu poznatost na pet minuta – njihove poruke izuzetne, a ti likovi gromadne veličine. Ono što nam poručuju kroz Gatrija jeste da su patnja, ali i nada, jedina trajna obeležja ljudske egzistencije.

Vudi je bio najveći pesnik Velike depresije. Kao što je varvarizam Prvog svetskog rata bio prva velika propast modernog doba, tako je tadašnji ekonomski krah sveta pokazao da je konačni oporavak nemoguć (i tako sve do danas). Zahvaljujući pored ostalih i Gatriju, Amerika je u doba totalnog socijalnog rasula i raspada tadašnjeg špekulativnog kapitalizma smogla snage da – u ovom slučaju to nije fraza – pogleda duboko u svoje srce. Bio joj je potreban model običnog momka sa gitarom, koji nije neki pevač, niti muzičar, dakle ne umetnik u smislu isticanja svojom veštinom; i stvarno, jedna od glavnih karakteristika Gatrija je uvek bila da izgleda, peva i ponaša se kao prvi komšija, deo najobičnijeg sveta. Bio joj je potreban pozitivan duh koji nije prizivao apokalipsu, biblijske motive, i generalno nije bio fatalista, nego je verovao u snagu pojedinca da promeni tok svoje sudbine. No, ovaj umetnik je bio i umetnik novog doba – opisivao je šta se dešava običnim ljudima širom Amerike, kao da je neka vrsta pokretne radio stanice u vreme rasula. Druga strana mračnih i senzacionalističkih vesti za koje niko nije znao šta znače i kuda vode malog čoveka (kao ni sad), postala je prosto opipljiva kroz Vudijeve pesme, a njihova emotivna istinitost i moralna ispravnost i danas zbunjuju pokvarene.

Kako se velika depresija ponavlja širom sveta, tako postaje važnije da Amerika pogleda duboko u svoje srce – i ustanovi da li ga još uvek ima.

Vudi Gatri kaže: "Ljudsko biće je, ipak, samo mašina za nadanje." ◂

Dragan Ambrozić

ROMAN

Seks i druge opstrukcije

- Anton Balaž: *Logor posrnulih žena*
- Arhipelag 2011
- prevod sa slovačkog: Zdenka Valent-Belić

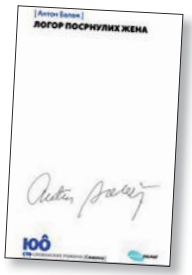

Erna se plašila pošto ju je prevaspitavanje u drugaricu zateklo bez gaćica

Za decu postsocijalizma, koja gutaju Žižeka, bistre Altisera, sa razumevanjem čitaju Badjua i dive se Čomskom, neustrašivo nasrću na *Wall Street*, gade se užasa (neo)liberalizma, pružaju nesebičnu podršku bizarnim tipovima poput Kastra, Čaveza ili Moralesa (sa bezbedne udaljenosti, doduše), kače po zidovima svojih soba postere sa likovima drugova Lenjina i Če Gevare i sanjare o komunizmu, roman Antona Balaža *Logor posrnulih žena* (Arhipelag 2011, prevod sa slovačkog Zdenka Valent-Belić) verovatno izgleda kao zezanje. Na jednoj svojoj ravni on to i jeste. Neposredno posle pobede nad nacizmom nova čehoslovačka vlast, sve u nastojanju da uspostavi novi vrli svet i izgradi novog vrlog čoveka, organizuje raciju u jednom bratislavskom kvartu razvrata, kojom prilikom pohapsi prostitutke i pošalje ih u logor za prevaspitavanje tela i duše. Među utamničenim ženama dominira nekoliko živopisnih likova: prostodušna i ne previše inteligentna Erna koja ima problema s profesionalnim pristupom svome poslu, naročito kada je o mornarima reč, pa umesto da im, kako je i red, uzme pare na ime seksualnih usluga, ona ih, slaba na njihova tela sa ukusom mora, besplatno časti sobom (što joj koleginice zameraju); Manda, Ernina prijateljica i mentorka, žena zamašnih telesnih atributa, istovremeno privlači i plaši muškarce koji, na njeno ne malo razočaranje, često samo odremaju na njenim velikim grudima, ne usuđujući se da se posvete i drugim delovima tog druslog tela, posle čega ona postaje nervozna i nezgodna; Udovica, zrela dama koja svojim držanjem budi radoznalost kako muškaraca tako i žena; Rija Amala koja, s razlogom, više voli konje nego ljude; Karmen, atraktivna striptizeta koja se, zarad erotskog neizdrža, upušta u krajnje opasne avanture u logoru. S druge ideološke, moralne i rodne strane (među muškinjem, to jest) takođe imamo živopisne likove počev od logorskog doktora Zigmunda, inteligentnog i vazda neispavanog kockara i cinika, koji ostaje suzdržan na sve izazove ženske logorske populacije, sve dok se, jednoga dana, u njegovoj ordinaciji ne pojavi...; Homiča, entuzijastičnog i zbunjenog referenta za kulturu bez ikakvog seksualnog iskustva, razapetog između polnog nagona i vernosti partiji i zadatku; komandanta logora koga, u profesionalnom smislu, dolazak prostitutki načisto izludi; partijskog ideologa i neopisivog idiota Blaženog, kao i opakog bezbednjaka Plažaka. Prostitutke, dakle, valja prevaspitati i od njih napraviti poštene drugarice koje će raditi na polzu socijalističke otadžbine. Taj će se preokret u njihovim životima, po mišljenju mudrog logorskog i partijskog rukovodstva, postići na taj način što će se, s jedne strane, ženama zabraniti svaki kontakt, a naročito seksualni, sa muškarcima, dok će ih, s druge strane, nova vlast pripremiti za Srećnu Budućnost tako što će ih obučiti nekom korisnom zanatu kakav je, recimo, šivenje. Sve to biće prožeto učenjem rodoljubivih pesama i obrazovno korisnim predavanjima u slobodno vreme. Problem sa socijalizmom je, međutim, u tome što je on, kako bi rekao Kolakovski, potpuno savršen sistem koji zanemaruje samo jednu sitnicu – ljude. Zasnovan na kretenskim premisama koje direktno protivreče zdravom razumu, iskustvu i pameti, što će pripadnice drevnog

55 ГОДИНА 1957-2012

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ
Кутна знања

Роберт С. Вистрих

АНТИСЕМИТИЗАМ НАЈДУЖА МРЖЊА

Надам се да ће ова књига подстаћи шири круг читалаца, било да су збуњени, запањени, заинтригирани или једноставно згрожени зато што антисемитизам опстаје, да се још више заинтересују за ту болну, често шокантну, а ипак вечно фасцинантну тему.

Роберт С. Вистрих
Лондон, јануар 1991.

БЕОГРАД
Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405
Краља Милана 19
тел. 011/3235-409

Косовска 45
тел. 011/3227-088
Палмотићева 1а
011/3224-706

Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835
BELVILLE, Јурија Гагарина 14к
тел. 011/630-22-27

НОВИ САД
Сремска 7
тел. 021/662-4433

Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ
Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
Владе Ћетковића 1
тел. 028/425-111

i teškog zanata odmah osetiti na sopstvenoj koži, socijalizam nije (bio) drugo do proizvođenje robova. Jednako je, naime, besmisleno učiti zanat ako se ukida privatna inicijativa, kao što je besmisleno prostitutke "lečiti" od seksa tako što će im se, u logoru punom muškaraca, zabranjivati dodir sa njima.

Anton Balaž je izdanak srednjoevropske književnosti i filma, a naročito onoga što je iznedrila disidentska čehoslovačka umetnost u vidu Kundere, Škvoreckog, Hrabala, Havela, Mencela ili Formana, dakle majstora koji su tmurnoj stvarnosti prilazili sa neuporedivom lucidnošću i rezigniranim humorom. Balaž posmatra socijalizam kroz naočare apsurda, bez komentara ili objašnjenja. Konstatacija, recimo, da se logorašu Vandelinu Kopčoku dodeljuje vanredno odsustvo zato što je samoinicijativno organizovao sakupljanje krompirove zlatice, iako, doduše, zlatica nije pronađena na poljima krompira, rečitije je od svakog komentara. Utoliko će utamničene seksualne radnice, smeštena u nemoguću situaciju i od duge apstinencije izrazito napaljene, Balažu da posluže kao savršen dekonstruktivni model. Balaž nije fanatik realizma, pa se ne opterećuje detaljima po kojima ženama koje opslužuju ko zna koliko mušterija dnevno najverovatnije nije do prekovremenog rada na istu temu – njemu je stalo do toga da ukaže na nasilnu prirodu autoritarnog sistema, na to da takav sistem i samu prirodu želi da potčini ideološkim perspektivama, da pokaže kako logor nije greška sistema, već njegova radosna posledica, nužnost, sastavni element. Da sloboda pojedinca nije pretpostavka autoritarnog sistemu, već izuzetak. Nemoguća situacija, dakle, u logoru proizvodi takvu napetost da se čitav sistem nezadrživo raspada. (U stvarnosti će, nažalost, da potraje.) Posebna i nipošto slučajna stavka su Cigani koji, dabome, svima smetaju i koje niko ne želi, pa ni komandant logora, ali oni uporno nastavljaju da žive, odbijaju da izvrše kolektivno samoutamanjenje, pa će dva epizodna lika, dvojica mladih "pastuva" koji mirišu na dim, a i sami umeju da namirišu priliku, u nepristojnim i sasvim sočnim scenama prilično dobro da se provedu sa nekoliko logorašica, a ni njima, logorašicama to jest, neće biti rđavo. Naprotiv.

Ono što se krije iza lepršavog tona ove knjige, jeste ono što deca postsocijalizma nikako ne bi smela da ne znaju: socijalizam nije bio plemenita tvorevina koja ukida kapitalističku eksploataciju čoveka nad čovekom (u socijalizmu je, rekao bi Radio Jerevan, potpuno obrnuto), već opaka i ubilačka praksa koja je, u ime Radosne Budućnosti, proizvodila ili robove ili leševe. Ostalo nije relevantno. ◂

Ivan Milenković

▸ tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Newsroom

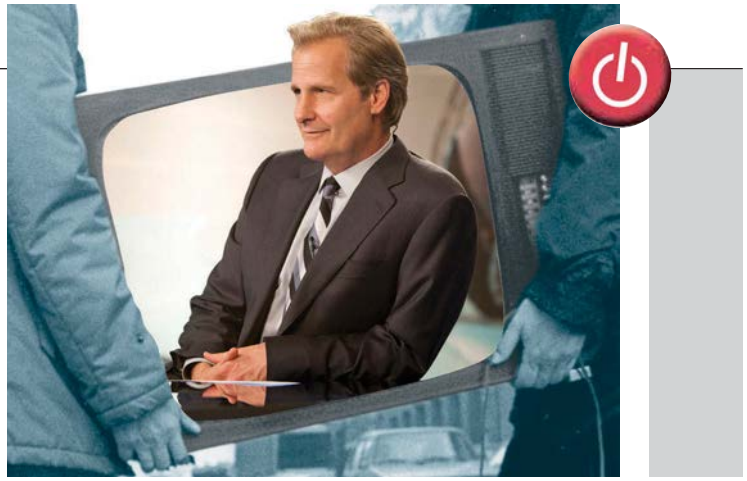

Sva istraživanja gledanosti pokazuju da je informativni program jedan od bastiona televizije, oblast u kojoj drži primat u svetu. Iz našeg gledateljskog iskustva, pokazalo se da je tranzicija delila ljude na gledaoce ovog ili onog Dnevnika ili Vesti, odnosno, devedesetih je manipulisanje informacijama bilo deo velike prevare. Ovih dana se pregovara o novoj vladi, razmenjuju se ponude među strankama, a kontrola nad medijima, naročito informativnim programima, ponovo dolazi u žižu pažnje. Istini za volju, od 2000. godine su kontrolu nad informacijama osim političara poželeli da imaju i finansijski centri moći, tajkuni i marketinške agencije. Mediji su postali uniformisani, ukalupljeni, prilično uštrojeni po pitanju kritike moćnika i preplavljeni lošim reklamama.

Šta je onda sa ljudima koji su svih ovih godina radili u njima. Da li su psi čuvari demokratije razočarani, umorni, korumpirani, prodati za male ili velike pare, ili su naprosto shvatili da televizija više ne može da menja svet. Da li gledaoci imaju pravo da budu objektivno informisani i koliko njih je uopšte zainteresovano da sagleda činjenice, racionalno donese odluku i poželi da menja svet. Svakako premalo da bi Vesti imale dobar rejting ili šer. Da li pametno i pošteno pripremljene vesti mogu da budu zabavne, da li će ih ljudi uopšte gledati?

Sve su ovo pitanja koja postavljamo svakoga dana sebi, mi koji nešto govorimo pred mikrofonom, ekranizujemo fizionomije, informišemo ili zabavljamo.

Zato vašoj pažnji preporučujem, ukoliko imate priliku i mogućnost, da pogledate nove epizode američke igrane serije "Newsroom" (Redakcija) u produkciji HBO. Prva epizoda je emitovana 24. juna, u ponedeljak 2. jula druga, i već se o njoj govori kao istorijskom osvrtu na stanje u američkim informativnim medijima. Zahvaljujući globalizaciji, sve sličnosti i paralele sa našim redakcijama su evidentne i poražavajuće istovetne.

Kreator serije je Aron Sorkin, autor filma *Društvena mreža* i serije *Zapadno krilo*, TV manijak koji je odavno shvatio da je savremena istorija našeg društva u suštini istorija naših medija. Da vas uvedem u radnju, lako ćete se uključiti, u "Redakciji" vidimo razočaranu zvezdu večernjih udarnih vesti (Džef Denijels), kojeg ispaljuje kolega, napušta producent i kojem je muka od režirane i lažirane stvarnosti američkih medija. Vraća mu se ljubav iz mladosti, ratna producentkinja (Emili Mortimer) i oni počinju da rade vesti posle godina razdvojenosti. Istorijska vest koja ih vraća u strast informative je curenje nafte iz bušotine BP u meksičkom zalivu. Naravno, tu su intrige, uticaj novca (gazdaricu Mreže glumi Džejn Fonda, koja je potkovana, jer je bila žena Teda Tarnera) i politike – na zidu je Obamina slika.

Dragi moji, lepo je kada domaćice imaju svoju seriju, policajci svoju, volim kada žene fudbalera probijaju svoj put kroz život, doktori isto, ali eto došla je i naša profesija na red. Štaviše, u uvodnom monologu koji predstavlja presek stanja u medijima i novinarskom poslu, glavni junak kao da citira delove izveštaja o medijima u Srbiji pokojne Verice Barać.

Logično je onda da se zapitamo o mogućem izlazu iz ovakve situacije. Tehnika je pristupačnija i jeftinija nego devedesetih, svet je još manji, informacije su neuporedivo dostupnije, nema ratova koji su nam gruvali deset godina, zašto su mediji ovakvi kakvi jesu? Na globalnom nivou vlada kriza, ali ako vam je svetska kriza jedini izvor problema i izgovor, nećete dobiti izbore čak ni u Srbiji, a kamoli Americi.

Izbor, koji je ujedno i rešenje, već u prvoj epizodi serije "Newsroom" ostavio me je bez reči. Gotovo svaka velika informativna redakcija (kažem gotovo svaka), ali u Srbiji barem dve glavne umeju da naprave profesionalne, objektivne vesti iza kojih nema jeftine manipulacije i etičkog relativizma. Da li ćete praviti dobre vesti ili zabavno đubre pod kontrolom tajkuna, političara i marketinga – stvar je isključivo vaše odluke! Ili hoćeš ili nećeš. Rejtinzi i market šerovi, fokus grupe gledalaca, planirani profit, ciljne i interesne grupe sve su to izgovori za kompromise koje urednici i novinari prave. Daleko od idealizma, verujem da je manipulacija imanentna televiziji i teško se može potpuno izbeći. Pitanje glasi da li želite da se obratite manjini, kojoj je stalo, manjini koja uvek započinje društvene promene. Potpuna istina! Ne znam kako će se priča razvijati, da li će ljubić prevladati, ali mislim da je važno da se i ovako pogledamo u oči. ◂

Krizni samit evrozone

Frau Nein, Super Mo i čovek u crnom na vrhu Pirineja

onti

Da li je Angela Merkel prošle nedelje izgubila u Briselu? Da li Mediteranski klub dužnika slavi Pirovu pobedu? Kako su se premijeri Italije i Španije i predsednik Francuske udružili protiv nemačke kancelarke, kako su ucenom obuzdali nemačku opsesiju štednjom, ali pristali da se upuste u igru prebacivanja dela suvereniteta na briselsku administraciju

JEDAN BAUK KRUŽI EVROPOM, BAUK BANKROTA: Protest protiv fiskalnog pakta u Berlinu
Foto: Reuters

Bio je to Mario Monti, koji je u četvrtak, 28. jula u sedam uveče, na samitu Evropske unije bacio bombu. Tako nemački nedeljnik "Špigel" opisuje finale 18. po redu kriznog samita EU, od trenutka kada je izbila kriza suverenog duga evrozone. List kaže da je italijanski premijer Mario Monti, bivši komesar EU za konkurenciju, koga su u Berlinu prozvali "Super Mario", a "Tajm" ga svojevremeno proglasio "čovekom koji može da spase Evropu", skršio otpor nemačke kancelarke Angele Merkel, slično kao što je italijanski napadač Mario Baloteli razbio nemačku odbranu u polufinalu Evropskog fudbalskog šampionata te iste večeri u Varšavi.

Monti je koristio oružje nemačke kancelarke – blokirao je 120 milijardi evra teški pakt o stabilnosti i rastu, sve dok nije postignut dogovor o hitnim merama koje bi uticale na smanjenje kamata na obveznice vlada u finansijskim poteškoćama. Znao je da kancelarka Merkel ne može da se vrati kući bez tog paketa, jer bez njega u Bundestagu ne bi dobila podršku Socijaldemokratske partije i Partije zelenih.

Moćnog saveznika Monti je dobio u francuskom predsedniku Fransoa Olandu, nakon čijeg dolaska u Jelisejsku palatu izgleda da se balans moći u Evropi promenio. Njegov prethodnik, Nikola Sarkozi, podržavao je nemačku poziciju do kraja, ali Oland je primorao Merkelovu na defanzivu svojim predlozima koji su igrali na savezništvo sa Španijom i Italijom.

Rasprava o antikriznom paketu intenzivno je vođena poslednjih mesec dana. U jednoj manjoj prostoriji kongresnog centra u Los Kabosu u Meksiku za vreme jedne pauze tokom samita G-20, koji je održan od 18. do 20. juna, evropski političari su se sreli sa predsednikom SAD Barakom Obamom. Na iznenađenje Angele Merkel, Monti i Obama su predočili dokument kojim se pledira da se obveznice dužničkih zemalja kupuju evropskim sredstvima, bez posebnih uslova. Francuski predsednik Fransoa Oland i španski premijer Marijano Rahoj podržali su tu italijansko-američku alijansu.

Angela Merkel jeste dala velike koncesije, ali ih je kompenzirala diplomatskom pobedom – primorala je francuskog predsednika Olanda da potpiše njen fiskalni pakt

Angela Merkel nije bila zadovoljna i sastanak je odložen. Predsednik Evropske komisije Hoze Manuel Barozo, predsednik Evropskog saveta Herman van Rompuj primetili su da ne bi bilo primereno da raspravljaju o domaćim problemima EU sa predsednikom SAD.

Četiri dana pre "briselskog vidovdana", Italijan Mario Monti, Francuz Fransoa Oland i Španac Marijano Rahoj pokušali su da se nagode s Nemicom Angelom Merkel iza zatvorenih vrata, na samitu lidera Velike četvorke u Rimu, ali se kancelarka čvrsto držala svoje pozicije – i rekla da žuri na utakmicu Nemačka–Grčka.

NAMESNIK LA MERKEL: Sudeći po agencijskim izveštajima, odnosi Angele Merkel s Mariom Montijem su sada hladni u poređenju sa srdačnošću u ranijem periodu kada je ona hvalila i njega lično i članove njegovog kabineta sastavljenog od izvanstranačkih tehnokrata, kao ljude koji ne beže od strukturalnih reformi u Italiji. U međuvremenu italijanski mediji su Montija nazivali namesničkim agentom politike "La Merkel". "Ona će nas ubiti!", pisao je list "Đornale", čiji je vlasnik brat Montijevog prethodnika Silvija Berluskonija.

Monti je vremenom postajao sve nepokolebljiviji u zahtevima da se fokus na štednju dopuni razvojnim merama. Na sastanku sa predstavnicima Asocijacije nemačkih poreskih obveznika u predstavništvu Bavarske u Briselu on je za sebe rekao da je "najveći Nemac među svim italijanskim premijerima do sada" i da zato kancelarka Merkel treba da mu olakša posao, da učini nešto na smanjenju visokih kamatnih stopa.

Kada je predsednik Evropskog saveta Herman van Rompoj u četvrtak 28. jula u 7 uveče pokušao da završi prvu radnu sesiju EU samita i da se obrati štampi, Monti ga je pitao kuda žuri i ponovio da on neće napustiti samit bez konkretnih mera za obuzdavanje visokih kamata na italijanske obveznice, a da takođe neće dati pristanak za usvajanje pakta za podsticanje privrednog rasta.

Angela Merkel je požurivala: "Moram da letim za Berlin sutra u podne, jer me čeka glasanje u Bundestagu." Monti je odgovorio: "Samo napred, letite za Berlin u petak, omogućite im da glasaju i vratite se, ja ću ovde čekati. Imam vremena do nedelje."

Danski premijer Hele Torning-Šmit na to je pitao da li su prisutni postali taoci.

Van Rompuj je ostao da sedi. Na novo požurivanje Angele Merkel oko deset uveče da se objavi usvajanje fiskalnog pakta ponovo je pokušao da se pojavi pred novinarima.

Posle ponoći, kada blokada još nije bila uklonjena, predstavnici deset članica EU koje ne pripadaju evrozoni vratili su se u svoje hotele, a lideri 17 zemalja evrozone ostali su na svojim mestima i počeli novu rundu pregovora. Atmosfera je bila ledena.

DANI NEMAČKIH PORAZA: Kancelarka Angela Merkel i šef italijanske vlade Mario Monti
Foto: Reuters

Španski premijer Rahoj podržao je Montija u zajedničkoj izjavi o tome da oni neće odobriti pakt za rast. Holandski premijer Mark Rute nije mogao da izdrži i rekao je da Holanđani, kao i Finci, žele da vide kolateralne garancije, ako Španija želi da joj severne evropske zemlje pomognu: "U suprotnom, neće biti osnove za pomoć od strane moje zemlje." Merkelova nije bila usamljena u svojoj poziciji – u važnim detaljima podržavali su je Austrija, Malta, Slovačka...

Uz Montija su bili i Portugal i Irska iz bojazni od strahovlade Trojke (Evropska komisija, Evropska centralna banka, Međunarodni monetarni fond). Francuski predsednik Fransoa Oland je još jednom stao na stranu Italijana i Španaca, rekavši da može da razume njihovo stanovište. Za njega je to bilo "novo pregovaranje" koje je obećavao u predizbornoj kampanji, posle koga bi francuski parlament mogao da ratifikuje fiskalni pakt, koji je jako nepopularan u Parizu.

FORCEPS: Sednica je trajala do 4.20 ujutru u petak. Deset minuta kasnije, Van Rompuj i Hoze Manuel Barozo objavili su da je prelomljeno. "U zoru, kompromis je izvučen forcepsom. Snage južne Evrope prinudile su Merkel da kapitulira", javlja u petak pariski "Mond".

Španija i Italija prinudile su Nemce da dozvole da se krizni fondovi EFSF i ESM "fleksibilnije upotrebljavaju" za kupovinu njihovih vladinih obveznica radi smanjenja kamata. Uslov je da poštuju evropske preporuke i pakt stabilnosti. Monti je izjavio da Italija za sada neće tražiti takvu pomoć, već da je samo želeo da pošalje signal finansijskim tržištima radi smanjenja pritiska na Italiju.

Odobrena je direktna pomoć ugroženim bankama radi njihove dokapitalizacije, ali nakon što bude uspostavljen evropski bankarski mehanizam za superviziju, koji treba da bude pod kontrolom Evropske centralne banke.

U 5.00 u petak, Monti, pobednik te noćne sesije, obraća se novinarima na putu do kola, hvali uspeh italijanske fudbalske reprezentacije na utakmici protiv Nemaca i objavljuje da će u nedelju otići u Kijev, na finale Evropskog fudbalskog šampionata.

Angela Merkel je sve do tog jutra ponavljala da se ne može pregovarati o obavezi da MMF kontroliše dužnike u evrozoni. Nakon trinaest sati razgovora popustila je i složila se da zadužene države ubuduće mogu da primaju pomoć od Evropskog stabilizacijskog mehanizma (ESM), a da ne moraju da se podvrgavaju nadgledanju od strane čuvene Trojke. Umesto toga, moraće "samo" da se pridržavaju godišnjih ciljeva koje definiše Evropska komisija, bez podvrgavanja dodatnim merama štednje. Evropska komisija u dogledno vreme treba da predstavi predlog o jedinstvenom mehanizmu za nadzor, koji uključuje i Evropsku centralnu banku, a Evropski savet te predloge hitno treba da razmotri do kraja 2012.

Nove odluke ne menjaju ništa što se tiče programa za Grčku, Portugal i Irsku. Tamo Trojkom plaše decu. Neki od briselskih zvaničnika, međutim, ocenjuju da Grčka novim briselskim odlukama dobija municiju u pregovorima o olakšavanju tereta koje bi želeo da povede novi grčki premijer Antonis Samaras.

TEKST I MUZIKA: Angela Merkel je širom Evrope opisivana kao gubitnik u obračunu u Briselu. Pre 18. briselskog samita EU, posvećenog dužničkoj krizi, zvali su je *Frau Nein*, Gospođa Ne. Na političkim posterima u Rimu poredili su je sa Hitlerom, a britanski listovi su je nazivali najopasnijim liderom u Evropi.

Sada su mediji u Španiji, Italiji i Francuskoj hvalili svoje lidere Marija Montija, Marijana Rahoja i Fransoa Olanda – zato što su naterali Angelu Merkel da napravi zaokret.

Italijanska prolevičarska Republika konstatuje da su posle četiri godine u kojima je Nemačka diktirala i tekst i muziku, tri od četiri glavne zemlje odbile da igraju kako Merkelova svira. Francuski Figaro nazvao je Španiju i Italiju pravim pobednicima: "Kao u fudbalu, zahvaljujući Italiji i Španiji dinamika meča je promenjena i Angela Merkel je priterana uza zid". "Južne evro zemlje uzele severne taoce", pisao je holandski finansijski dnevnik "Het financiele dagblad".

U prvi mah i nemačka štampa je "briselski vidovdan" opisivala kao bolni poraz Angele Merkel, koja je do sada izbegavala da da koncesije "Mediteranskom klubu". Nemački "Bild" je pisao: "Italija i Španija dobile su šta su želele: Biće lakše da se ponovo prekomerno zadužuju... To je prvi put u dve krizne godine da države evrozone nisu slušale nemačka naređenja." Jedan list konstatuje kako EU treba preimenovati u Evropsku dužničku uniju.

Za Francuze, Oland je izgledao kao čovek koji je pobedio Nemce, a nakon talasa izveštaja, analiza i komentara natopljenih pelinom zbog poraza Angele Merkel, u nemačkoj štampi pojavili su se i zaključci da u politici i nije baš sve isto kao u fudbalu, u kome se zna ko je pobednik. Nedeljnik "Špigel", na primer, postavlja pitanje da li je nemačka kancelarka baš izgubila toliko koliko je izgledalo u prvi mah. Po tom listu, ako se već traži gubitnik, ne treba ići dalje od Pariza: Angela Merkel jeste dala velike koncesije, ali ih je kompenzirala diplomatskom pobedom – primorala je francuskog predsednika Olanda da potpiše njen fiskalni pakt.

Ako proces ratifikacije tog fiskalnog pakta bude išao normalno, Angela Merkel će dobiti

oruđe koje omogućuje strožu kontrolu mera štednje u zaduženim zemljama. Italija će pod evropskom bankarskom supervizijom morati svoj budžetski deficit, koji je 2011. iznosio 3,9 odsto bruto domaćeg proizvoda, da prepolovi bez novog zaduživanja. Uz to, Italija će morati da smanji nivo zaduženja sa 120 na 60 procenta BDP-a. Nijedna "Trojka" nije nametnula takav diktat štednje, konstatuje "Špigel".

U trenutku kada je u petak 29. juna nemački parlament glasao o podršci za ESM i fiskalni pakt nije izgledalo da je reputacija *Frau Nein ugrožena*. U petak 29. juna uveče, pet minuta pre ponoći, 15 od 16 nemačkih landova u Bundesratu usvojilo je Evropski fiskalni pakt i ESM, nakon što je Bundestag za tu odluku glasao dvotrećinskom većinom. Nemački "Cajt" opisuje nemačke političare kao iscrpljene i zadovoljne. Dali su svoj doprinos evru. Sada mogu da počnu svoj letnji odmor...

FORMULA INTEGRACIJE: Nemci su insistirali na tome da je integracija EU jedini način da se sačuvaju osnove evra. Nemci nisu u potpunosti saopštili šta podrazumevaju pod političkom unijom, samo je stavljano do znanja da to znači prenošenje više vlasti na evropsku administrativnu prestonicu u Briselu ili na bankarsku prestonicu u Frankfurtu. Iz nekih predloga može se zaključiti da Nemci žele da EU postane federacija. Nemački ministar finansija Volfgang Šojble je prošle nedelje predlagao da se predsednik Evropske komisije bira na direktnim izborima, a da novi ministar finansija ima vlast nad nacionalnim vladama. Nemački ministar spoljnih poslova Gvido Vestervele predlagao je integraciju evropskih odbrambenih snaga u jedinstvenu evropsku stajaću vojsku. Evropski visoki predstavnici definišu predlog za kreiranje evropskog trezora koji bi imao vlast nad nacionalnim budžetima. Kritičari kažu da će možda biti potrebne godine, ili čak decenije i generacije da se ostvari plan za jačanje evrozone, te da ta formula ne može rešiti tekuću krizu koja traži brze odgovore. Neki od kritičara su tvrdili da je i Angela Merkel insistirala na takvom dugoročnom rešenju samo da bi prikrila nespremnost Nemačke da plati za premošćavanje dužničke provalije.

Francuska i Holandija, Italija i Španija u velikoj meri prenošenje moći na centralne briselske institucije vide kao život pod nemačkim diktatom pod drugačijim imenom. Ako bi se prihvatio izabrani predsednik, Nemci bi po logici svoje veličine imali glavnu reč.

Britanski premijer Dejvid Kameron, upitan o planovima za transfer budžetske vlasti na nivo EU, izjavljuje da deli "zabrinutost ljudi da bi Brisel mogao da dobije previše vlasti " i desnom krilu svoje partije obećava referendum o EU.

U Holandiji jedna nedavna anketa pokazuje da se 64 odsto ispitanika protivi idejama Angele Merkel o političkoj uniji, što podseća na 2005. kada je na referendumima u Holandiji i Francuskoj odbačen predlog Evropskog ustava.

U Parizu vlada skepticizam kad je u pitanju prenošenje nacionalnog suvereniteta na supranacionalni nivo. "Onoliko integracije koliko je neophodno, onoliko solidarnosti koliko je moguće", izjavljuje Oland posle nedavnog susreta s Angelom Merkel.

Uprkos svim tim dugoročnim kontroverzama i lutanjima u magli krize, taj dugi noćni briselski samit je trebalo da definiše početne integracione korake, u koje spada ustanovljavanje bankarskog supervizora, koji bi za jedno godinu dana dobio moć da nadmaši autoritet nacionalnih vlada, što je tabu za nezavisne zemlje.

Među španskim listovima, koji su, kao i ostali, pisali o pobedi, posebno zbog toga što inspektori Trojke neće staviti Španiju pod kontrolu kao Grčku, izdvaja se list "Mundo", koji upozorava: "Čovek u crnom stajaće na vrhu Pirineja i nagledaće odozgo sve što radimo... "

Milan Milošević

Izrael

Izbeglički uljezi u zemlji izbeglica

Iako nastao kao država doseljenika, Izrael za desetine hiljada afričkih izbeglica ne predstavlja "obećanu zemlju". Spavaju po parkovima, nemaju nikakvu zaštitu ni status, prezreni su i izloženi napadima. Za njih se u pustinji Negev gradi logor sa lepim imenom "Grad nacija"

Za "Vreme" iz Tel Aviva

"Muslimani koji stižu ovde ne veruju čak ni da ova zemlja pripada nama, belom čoveku", kaže početkom juna Eli Jišai, ministar unutrašnjih poslova Izraela za lokalni dnevnik "Maariv". Ova izjava je samo delić mozaika mržnje koja se raspiruje sa samog vrha izraelske politike, a njena meta ovoga puta nisu Palestinci, već izbeglice iz afričkih zemalja koji poslednjih nekoliko godina u sve većem broju stižu u Izrael. Po službenim podacima, u toj zemlji nalazi se oko 60.000 izbeglica iz Afrike bez formalnog izbegličkog statusa. Samo prošle godine u zemlju je stiglo 17.000 izbeglica, a svaki mesec na taj način preko Sinaja stiže ih još oko 2000.

Izjava ministra Jišaija, vođe religiozne partije Šas, koja učestvuje u koalicionoj izraelskoj vladi, usledila je nakon rasističkih nereda protiv afričkih imigranata koji su krajem maja izbili u južnom Tel Avivu, siromašnijem predelu izraelskog drugog najvećeg grada po broju stanovnika, gde je skoncentrisana većina izbeglica. Stanovnici tog dela grada bune se protiv prisustva Afrikanaca koje optužuju za porast kriminala i sveopšti osećaj straha i nesigurnosti, iako zvanični podaci izraelske policije ukazuju da je stopa kriminala među strancima upola manja od one među Izraelcima. Izjave vodećih političkih figura i izveštavanje određenih medija stvorili su atmosferu mržnje prema Afrikancima, a neredi u južnom Tel Avivu samo su njihova prirodna posledica. Česti su fizički napadi na izbeglice, njihova boravišta, čak su i na jedan dečji vrtić bačeni molotovljevi kokteli. Preti se i izraelskim aktivistima organizacija koje pomažu afričkim izbeglicama.

"Svi aktivisti za ljudska prava bi trebalo da budu zatvoreni i prevezeni u kampove koje gradimo za izbeglice", izjavila je krajem maja Julija Šamalov Berkovič, poslanica partije Kadima, koja je deo koalicione vlade. Alon Li Grin, jedan od vodećih aktivista izraelskog socijalnog pokreta u okviru koga je prošlog leta na ulice gradova širom Izraela izašlo skoro pola miliona ljudi, a protesti se ponavljaju i ove godine, upozorava da su izbeglice iz Afrike samo žrtveno jagnje. Grin ističe da, iako je prisustvo tolikog broja siromašnih izbeglica teret za zajednicu, oni nisu uzrok njenih poteškoća, jer su problemi postojali davno pre njihovog dolaska.

Od svih izbeglica oko 60 odsto je Eritrejaca, koji su većinom hrišćani, kao i izbeglice iz Južnog Sudana, kojih je tek nešto više od hiljadu. Druga veća grupa izbeglica, njih 25 odsto, dolazi iz Sudana, dok su ostali pobegli iz Konga, Somalije ili Obale Slonovače.

Ali pitanje da li su izbeglice muslimani ili hrišćani uopšte nije u prvom planu. Mnogo važniji je podatak da ti ljudi zapravo nisu ni imali mogućnost da u Izraelu zatraže azil. Činjenica da je Izrael bio jedan od inicijatora za usvajanje Konvencije o izbeglicama 1951. godine je ironična, jer vlada te države u aktuelnom slučaju afričkih izbeglica čini sve što može da se taj termin što manje ili uopšte ne koristi. Umesto toga popularan je termin "uljezi". Izraelski parlament Kneset je već u januaru ove godine usvojio takozvani zakon protiv uljeza, koji je u stvari samo promena Zakona o sprečavanju infiltracije iz 1954. Taj zakon je bio prvobitno namenjen sprečavanju povratka oko 750.000 palestinskih izbeglica posle progona i bekstva pre i posle osnivanja Izraela 1948. godine, a to je samo jedna od sličnosti između višedecenijskog palestinskog pitanja i aktuelnog pitanja afričkih izbeglica.

Zakon protiv uljeza između ostalog državi omogućava da sve koji su nezakonito prešli izraelsku granicu zatvori na tri godine u

POTREBNI A NEPOŽELJNI: Sudanski radnik na izgradnji žice na granici s Egiptom i sudanske izbeglice u Tel Avivu

Foto: Reuters

pritvorne centre, i to bez optužnice ili suđenja, a državljani i deca takozvanih neprijateljskih država, kao što je Sudan, mogu čak da budu zatvoreni neograničeno. Ta politika je Palestincima dobro poznata. Izrael na okupiranim područjima, naime, redovno primenjuje takozvane administrativne pritvore, kafkijanski instrument koji omogućava neograničeno zatvaranje uhvaćenih Palestinaca bez suđenja ili čak optužnice. Ali na meti tog zakona nisu samo izbeglice. Zatvorskim i novčanim kaznama preti se i izraelskim državljanima koji im pomažu.

OD DARFURA DO PARKA LEVINSKI: Pre dolaska u Izrael Sudanci su utočište tražili u Egiptu, gde su živeli u teškim uslovima, često trpeći i rasističke ispade. Kada je decembra 2005. godine egipatska policija odlučila da prekine višemesečni protest Sudanaca protiv nemogućih uslova za život i rasizma ispred zgrade Ujedinjenih nacija u Kairu i ubila više desetina ljudi, Sudanci su odlučili da odu.

"Ovo je za nas simbolička prilika", kaže o dolasku u Izrael dvadesetpetogodišnji Azim, učitelj engleskog i arapskog jezika iz sudanske oblasti Darfur. Iz Sudana je otišao zbog potpune nemogućnosti nastavka školovanja i zapošljavanja, a razlog za to je, kako kaže, da jednostavno pripada pogrešnom plemenu. Režim predsednika Omara al Bašira drži sve konce u rukama i ako nisi na pravoj strani, nemaš mogućnosti za normalan život. Kako kaže Azim, mnogi Sudanci emigriraju u Saudijsku Arabiju, ali samo Arapi. "Ako si beo, ideš u Saudijsku Arabiju, ako si crn, dođeš tu", kaže Azim.

Ministar unutrašnjih poslova Izraela izjavio je da će "uljezi" dostići obećanu zemlju, ali je neće videti – osim kroz rešetke

U Izrael, gde je tek dve nedelje, stigao je posle nedelju dana dugog putovanja preko Egipta. Azim je potvrdio izveštaje medija i nevladinih organizacija za ljudska prava o opasnostima koje ih vrebaju na putu. Dešava se da beduini, koje za nekoliko hiljada dolara unajme kao vodiče kroz Sinajsku pustinju, neke od njih zarobe i ucenjuju njihove porodice, dok su neke izbeglice tokom puta žrtve silovanja, mučenja i svakakvog zlostavljanja. Ako preživiš put preko Sinaja, možda nećeš prelaženje granice sa Izraelom. Egipatska vojska puca na sve koji pokušaju da nezakonito pređu granicu.

Azim je imao sreću. Posle prelaska granice uhapsile su ga izraelske snage i prvo na nekoliko dana sa hiljadama izbeglica smestile u zatvor na jugu države, a onda ga stavile na autobus za Tel Aviva. Preciznije, do južnog Tel Aviva, jer autobus stane na tamošnjoj centralnoj autobuskoj stanici pored parka Levinski. Tamo su ti ljudi prepušteni sebi i mnogi, baš kao i Azim, spavaju u parku. Država im ne nudi informacije o njihovim pravima, ne vodi brigu o tome gde će da spavaju ni od čega će da žive. Uprkos tome, Azimu nije žao da je došao u Izrael. U Sudan se, kaže, neće vratiti sve dok je na vlasti Omar al Bašir.

Šezdeset odsto izbeglica u Izraelu je iz Eritreje. Kako saopštava organizacija za zaštitu ljudskih prava Amnesti internešenel, sloboda govora i okupljanja u Eritreji su veoma ograničeni, a opozicione političke partije, nezavisni ►

mediji, organizacije civilnog društva ili neregistrovane verske zajednice nisu dopuštene. Služenje vojnog roka je obavezno i često produženo u nedogled. U pritvoru se nalaze hiljade političkih zatvorenika. Mučenje je česta pojava. Kidani, koji je studirao građevinu, i sam je bio pripadnik vojske. Zbog prekoračenja odsustva uhapšen je i smešten u zatvor. Posle bekstva iz zatvora ubrzo je ponovo uhvaćen, vraćen u zatvor na godinu i po dana i osuđen na prinudni rad na polju. Kidaniju je još jednom uspelo da pobegne i odlučio je da preko Egipta i Libije ode u Italiju. Kako mu to u nekoliko navrata nije uspelo, pošao je na drugu stranu, prema Izraelu. Od prelaženja granice na Sinaju njegova priča je identična Azimovoj, a iste su im i ambicije. U Izraelu obojica žele da nastave sa školovanjem, da nađu posao i vrate se kući kada prilike u njihovim državama budu to omogućavale.

Da bi izbegle priznavanje statusa izbeglica tolikom broju ljudi, izraelske vlasti odlučile su da zaobiđu međunarodne obaveze u vezi sa procesom priznavanja statusa izbeglica ljudima koji to zatraže. Kako objašnjava Shron Harel iz Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) u Izraelu, ta zemlja nema zakon o izbeglicama koji bi trebalo da ima, pa se problematika izbeglica nalazi u nekakvoj sivoj zoni. Vlasti su se tako poslužile lukavim priznavanjem takozvane "grupne zaštite" Sudanaca i Eritrejaca, jer su prilike u tim državama preopasne za njihov povratak, a pored toga Izrael sa Sudanom i nema diplomatske odnose, pa je direktna deportacija nemoguća. Priznavanjem grupne zaštite tim ljudima Izrael je izbegao razmatranje njihovih molbi za azil, a time i odlučivanje o dodeli tog statusa, jer zbog tog administrativnog čina Sudanci i Eritrejci molbu za azil uopšte nisu ni imali priliku da podnesu. Grupna zaštita znači da ti ljudi imaju privremenu dozvolu boravka u Izraelu koju moraju da produžavaju svaka tri meseca, ali nemaju nikakva druga prava koja proizlaze iz priznatog statusa izbeglice. Kao izbeglice ti bi ljudi imali pravo na zdravstvenu negu i socijalnu zaštitu, delimično i pravo na obrazovanje, pa i pravo na rad. Na vizi koju su dobili jasno piše da to nije dozvola za rad. Da bi smanjila pritisak domaćih humanitarnih organizacija zbog te zabrane, vlada je poručila da je neće primenjivati, iako ostaje na snazi.

GRAD NACIJA: Majkl Aleksander iz Afričkog centra za razvoj izbeglica (*African Center for Refugee Development*), ističe da termin "uljezi" ne samo da je uvredljiv za izbeglice već i potpuno pogrešan, jer im je država priznala pravo na boravak u zemlji. Da bi preživeli obavljaju svakojake poslove. Tokom dana u parku čekaju da dođe poslodavac i nekolicini ponudi posao, makar na nekoliko sati. Ti poslovi su loše plaćeni, ponekad za urađeni posao ni ne dobiju novac, jer poslodavac dobro zna da izbeglice ne mogu nikome da se žale.

Neki izraelski političari optužuju izbeglice iz Afrike da oduzimaju radna mesta Jevrejima, mada se bave teškim fizičkim poslovima koje Izraelci mahom ne žele da rade. Vladu Benjamina Netanijahua optuživali su da koristi konflikt sa Iranom ili Palestincima da bi preusmerila pažnju sa nepopularne socijalne politike, sada to čini sa afričkim izbeglicama.

Nijedna mera koju vlada donosi ne ide u smeru rešavanja problema u korist izbeglica. Vlada je, naprotiv, odlučila da napravi spektakl od deportacije Južnih Sudanaca, koji su isto tako bili zaštićeni kao Sudanci i Eritrejci, sve do odluke jerusalimskog okružnog suda

7. festival kratke priče

KIKINDA 7
(i slušam)

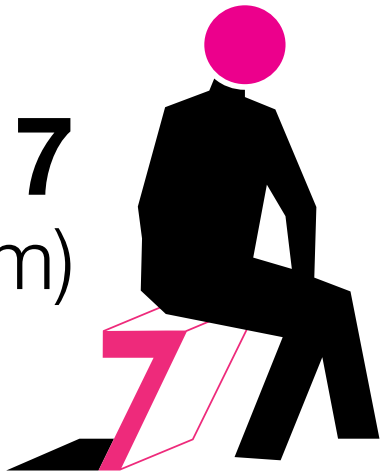

Kikinda 4-5. jul
Narodna biblioteka
„Jovan Popović"
Beograd 6-7. jul
Studentski park

Čitanja počinju u 21h

www.kikindashort.org.rs

kikinda short шорт

Smrt na moru

Prošle godine je prema podacima UNHCR-a najmanje 1500 izbeglica iz Afrike umrlo, udavilo se ili je ubijeno u Sredozemnom moru, dok je pokušavalo da se domogne Evrope. To je "najsmrtonosnija" godina od kako UNHCR vodi statistiku o stradanju afričkih izbeglica u Sredozemlju. Pretpostavlja se, međutim, da je broj mnogo veći. Katolička zajednica "Sveti Egidio" još u avgustu 2011. govorila je o 1820 Afrikanaca stradalih u Sredozemnom moru na putu do "boljeg života". Preživeli govore o nehumanim uslovima na brodovima, kako su ih tukli i mučili.

Prošle godine je, prema UNHCR-u, najmanje 58.000 izbeglica morskim putem ilegalno ušlo u Evropu, dok pogranična agencija Evropske unije Fronteks još u septembru 2011. govori o ilegalnom prelasku oko 70.000 ljudi preko Sredozemnog mora, uglavnom u Italiju. UNHCR govori o oko 55.000 afričkih izbeglica koje su samo prošle godine kopnenim putem preko Turske ušle u Grčku.

ČEKAJUĆI AZIL: Eritrejci u improvizovanoj crkvi u Tel Avivu

7. juna. Sud je tada presudio da u Južnom Sudanu više ne postoji opasnost po život ljudi koji bi se tamo vratili, a ministar unutrašnjih poslova Jišai izjavio je kako su te deportacije samo početak. Da vlasti nemaju nameru da integrišu izbeglice iz Afrike u društvo dokazuje i gradnja najvećeg pritvornog centra na svetu u pustinji Negev, na jugu države, koji će nositi cinično ime *Ir Amim* ili "Grad nacija", a "ugostiće" čak 10.000 do 15.000 ljudi. Pored toga vlasti su najavile i gradnju naselja sa 25.000 šatora za izbeglice u toj oblasti, a na granici sa Egiptom već se gradi kolosalna 240 kilometara duga ograda koja će koštati najmanje 320 miliona evra.

Jišai je izjavio da će "uljezi" dostići obećanu zemlju, ali je neće videti – osim kroz rešetke. Izrael (zbog zatvaranja pred komšijama poznat i kao država ostrvo) ima iskustva u gradnji zidova i ograda. Palestinska područja Gaze i Zapadne obale u ime izraelske bezbednosti već su nekoliko godina potpuno odsečena od Izraela i ostatka sveta. Zid prema Zapadnoj obali Izrael nije gradio po takozvanoj Zelenoj crti, međunarodnoj demarkaciji između okupirane palestinske teritorije i Izraela, već duboko unutar Zapadne obale, čime je defakto prisvojio velike površine palestinske zemlje i brojne izvore vode, zbog čega je Međunarodni sud pravde taj zid u savetodavnom mišljenju 9. jula 2004. označio kao protivan međunarodnom pravu.

OD PALESTINACA DO AFRIKANACA: Mnogi se pitaju kako je moguće da se Izrael tako ponaša prema izbeglicama, kad su tu državu stvorili upravo izbeglice i imigranti iz celog sveta. Gde je razumevanje prema "Jevrejima današnjice"? Zašto Azima, Kidanija i ostale Izrael tretira kao uljeze, umesto kao ljude kojima je potrebna pomoć?

Razlog za neprimanje izbeglica iz Sudana, Južnog Sudana, Eritreje i ostalih afričkih zemalja od strane Izraela nije odstupanje od njegovih ideala, dapače. Izrael je osnovan na ideji cionizma, jevrejskog nacionalističkog pokreta s kraja XIX veka koji je predviđao državu za Jevreje u kojoj bi oni imali većinu i potpunu kontrolu. Afričke izbeglice su tako samo poslednje žrtve više od sto godina starog političkog pokreta koji je još tako živ, kao u vreme njegovog nastanka. Ko može prognane Sudance i Eritrejce danas da razume bolje od Palestinaca, koji su bili i sami prognani sa njihove zemlje, a oni koji su ostali u Izraelu označeni su kao "demografska pretnja", neka vrsta "uljeza"?

Razlozi za kalvariju afričkih izbeglica u Izraelu ne mogu u potpunosti da se shvate, ako se ne uzme u obzir sintagma koja je izvor konflikta između Izraela i Palestinaca. Izrael se, naime, predstavlja kao "jevrejska i demokratska država", pa ne čudi izjava premijera Benjamina Netanijahua da "60.000 uljeza može da preraste u 600.000 i dovede do iskorenjivanja Izraela kao jevrejske i demokratske države".

Izraelske vlasti, nezavisno od boje koalicija, trude se da smanje ili potpuno ukinu priliv nejevreja u državu. Žrtve takve, često nehumane politike, jesu i migrantski radnici. Izrael, naime, od stranih radnica, pretežno iz Filipina i Tajlanda, zahteva da, ukoliko rode dete, napuste zemlju u roku od tri meseca ili pošalju dete u inostranstvo ako žele da zadrže radnu dozvolu. Ministarstvo unutrašnjih poslova ima politiku poništavanja radnih dozvola stranim radnicima koji stupaju u brak ili imaju vanbračnu vezu. Koliko je Izrael zatvorena zemlja pokazuje i podatak UNHCR-a koji u svom izveštaju o ljudskim pravima za 2011. godinu prenosi američki Stejt department: Izrael je u celoj prošloj godini od 4603 molbe za azil odobrio samo jednu.

"Sudanci su rak u našem telu", izjavila je poslanica vladajuće partije Likud Miri Regev na protestima protiv afričkih izbeglica u južnom Tel Avivu. Dok je takva retorika na političkoj sceni u zapadnim zemljama, u čiji kulturni krug se Izrael rado smešta, rezervisana uglavnom za političke marginalce sa krajnje desnice, u Izraelu se takvim rečnikom služi sam politički vrh. Na pitanje da li je izraelska politika prema afričkim izbeglicama rasistička Majkl Aleksander iz ARDC odgovora: "Da, jer svojoj populaciji ne želi da pridoda nejevrejske državljane." A osoba sa zvaničnim statusom izbeglice s vremenom bi mogla da stekne i pravo na državljanstvo.

Iako Sudanci, Eritrejci i ostale izbeglice koji su po cenu dugogodišnjeg razdvajanja od svojih porodica pobegli iz svojih zemlja i zaštitu te bolji život potražili u Izraelu, možda jesu na boljem u poređenju sa tretmanom kojem su bili izloženi u Egiptu, Sudanu ili Libiji, od "jedine demokratije na Bliskom istoku" sigurno nisu očekivali spavanje u parku, robovlasničke odnose i pretnje, te fizičke napade. U pomenutom intervjuu ministar unutrašnjih poslova Eli Jišai kaže: "Nema te zemlje koja je tako osetljiva na ljudska prava kao mi." ◂

Boris Vasev

Saobraćaj

Brže od života

Za svega tri dana na srpskim putevima u nekoliko udesa poginulo je 20 osoba. Nije to, nažalost, ništa novo: svaka dva-tri meseca dogodi se tako što, a reakcije (ne)nadležnih po pravilu su iste – vozači su "ružni, prljavi i zli", kaznena politika je blaga, policajci su podmitljivi, šta li već...

Ako tregedije mogu da se porede, najveća je ona na putu Pančevo–Vršac: sedmoro mladića su se automobilom u punoj brzini "podvukli" pod kamion natovaren žitom koji je stajao na putu, navodno u kvaru, i na mestu poginuli. Na kontinentalnom delu Jadranske magistrale, kod raskrsnice gde se odvaja put za Lučane, a tik ispred tunela, "iz nepoznatih razloga" džip "tojota" izleteo sa puta pri čemu su dve devojke, inače rođene sestre, poginule na mestu, njihova saputnica podlegla povredama u bolnici. Na Ibarskoj magistrali kod Lazarevca, opet iz "nepoznatog razloga", automobil marke "mazda" prešao je na suprotnu stranu kolovoza i direktno se sudario sa "jugom": bilans – troje poginulih, četvoro teško povređenih. Na autoputu Beograd–Horgoš, na deonici između Bačke Topole i Feketića, putnički kombi naleteo je u sustizanju na kamion pri čemu su dve osobe poginule, a šestoro je teško povređenih... Da se ne nabraja dalje.

Srpski komitet za bezbednost saobraćaja je povodom ovog crnog bilansa pozvao predsednika Srbije Tomislava Nikolića da se obrati javnosti i tako pokaže da je bezbednost saobraćaja važna tema u državi. U saopštenju ove

foto: A. Stevanović

Vid, faktor, uzrok

Najčešći vidovi saobraćajnih udesa sa smrtnom posledicom su obaranje pešaka, sletanje sa puta, sudar iz suprotnih smerova i bočni sudar, faktori koji najčešće doprinose smrtnom stradanju u saobraćaju su brzina, nevezivanje sigurnosnog pojasa, vožnja pod dejstvom alkohola i nenošenje kacige, a najčešći uzroci saobraćajnih nezgoda uopšte uzev su nebezbedna brzina, nebezbedno skretanje i okretanje, nepoštovanje prvenstva prolaza, nebezbedno kretanje pešaka, preticanje i obilaženje i tek na kraju nedozvoljena količina alkohola u organizmu.

Odvojeno gledano, brzina je, a ne alkoholisanost vozača, najčešći uzrok udesa sa smrtnim posledicama, s tim da je alkoholisanost obično u sadejstvu sa brzinom, ali ne i obrnuto: više je, mnogo je više "mrtvo treznih" od "mrtvo pijanih" koji jurcaju, pretiču preko pune linije, preko dvostruke pune linije čak, koji uleću u makaze i uopšte uzev sve ono što srpske puteve čini krajnje opasnim.

nevladine organizacije navodi se da bi Nikolić trebalo da se "obrati javnosti kako bi pokazao da je stradanje na putevima neprihvatljivo".

"Nedostaju nam sistemske mere, a posebno nam nedostaje politika ", rekao je dr Milan Vujanić, profesor na Saobraćajnom fakultetu, jedan od osnivača Srpskog komiteta za bezbednost saobraćaja, jedan od autora aktuelnog zakona o bezbednosti saobraćaja i član Komiteta za bezbednost saobraćaja, savetodavnog tela u Ministarstvu za infrastrukturu. "Kada budem video predsednika države, premijera, ministra saobraćaja, da sednu u auto, vežu pojas i kažu 'građani, molimo vas da se i vi vežete', ja ću tada znati da je politika ozbiljno ušla u ovu oblast."

(NE)DOSLEDNO: Da sistemska rešenje nedostaju sumnje nema, možda bi i pomoglo da se politička elita uključi u promovisanje bezbednosti u saobraćaju, mada bi mnogo delotvornije bilo kad bi je i praktikovala: nije, naime, dovoljno vezivanje pojasa pred kamerama, to mu dođe isto kao predizborno mlaćenje salatom i maženje goveda, važno je da urade to i kad nije za slikanje i ne samo oni, već i državni službenici nižeg ranga, policajci i uopšte svi koji na ovaj ili onaj način predstavljaju državu. To se, međutim, ne događa, odnosno vrlo retko se događa.

Sa druge strane, vrlo često se događa da policijski automobil sa upravo uključenim "rotacionim" svetlom prođe kroz crveno, a "rotaciono" svetlo isključi čim automobil kroz raskrsnicu prođe: da li je ikada vozač policijskog automobila odgovarao zbog takvog ozbiljnog prekršaja koji se kažnjava što novčano, što zabranom upravljanja vozilom od najmanje šest meseci, što upisivanjem kaznenih poena u vozačku dozvolu? E, pa nije.

Evo, pre neki dan, svedočenje je iz prve ruke, magistralnim putem od Požege prema Čačku, protutnjao je beli BMW sa uključenim trepćućim crveno-plavim svetlima, sve pretičući preko pune linije. Slučaj je tako hteo da je malo iza odvajanja za Arilje i Ivanjicu bila saobraćajna policija u, kako se to kaže, "rutinskoj kontroli", ali ovoga nisu zaustavili, mada po slovu Zakona o bezbednosti saobraćaja, crveno-plavo trepćuće svetlo rezervisano je za "vozila pod pratnjom", tačnije za vozila koja obezbeđuju "vozila pod pratnjom" i mogu biti montirana isključivo na policijskim automobilima, a svetla smeju da uključe samo dok su u pratnji "vozila pod pratnjom". Da li policajci u rutinskoj kontroli to ne znaju, ili se nisu usudili da ga zaustave, teško je reći:

tek, ovaj je prošao, a neko drugi je zaustavljen da bude "rutinski kontrolisan".

STATISTIKA-DIKA: Nekoliko godina trajala je kampanja za donošenje (u to vreme) novog zakona o bezbednosti saobraćaja, koji će, kao, učiniti da se smanji broj udesa, povređenih i poginulih u saobraćaju, o čemu je "Vreme" u više navrata pisalo. Istina, broj poginulih se "instant" smanjio, ali ne onoliko koliko je očekivano. S druge strane, broj udesa je smanjen ►

preko očekivanja, ali samo statistički: Zakonom je uveden Evropski obrazac za ustanovljavanje (manje) štete u udesu nastale za koji policijski zapisnik nije neophodan, a statistika beleži samo udese koji su prijavljeni policiji. Bilo je tu i nekih muka po klijente osiguranja: Zakon je kao "malu" štetu definisao onu koja nije veća od 200.000 dinara, dok je za osiguravajuća društva to bila šteta ispod 50.000 dinara. Ni godinu dana nije prošlo, a kriterijumi su usaglašeni.

Novi statistički pad broja udesa zabeležen je odmah nakon stupanja na snagu sramotnog "malus/bonus" obračunavanja premije obaveznog osiguranja automobila od štete pričinjene trećim licima po kome, ako osiguranik u prethodnoj godini nije imao štete, ima bonus od (minus) pet odsto, a ako štetu jeste imao, onda mu je malus (plus) 50 odsto, koji će mu se za svaku sledeću godinu umanjivati za po pet odsto, pod uslovom da nikakvu štetu nije načinio. Uz to, bonus ne može biti veći od 15 odsto od osnovne premije, ali zato malus može biti i 250 odsto. Sledstveno tome, ko god načini štetu manju od onih 50.000 dinara, jeftinije mu je da štetu na licu mesta isplati, nego da poteže polisu. Eto statističkog bonusa.

ŠTA SAD?: Kao za mnogo štošta, ključna reč je preventiva. Da je delotvorna, dobar primer je prošlogodišnji sabor trubača u Guči: pred početak Sabora policijske patrole su zaposele strateške tačke na prilazima Guči, ali i magistralnim putevima koji u tom pravcu vode. Danima unapred preko medija su vozači upozoravani da saobraćajna pravila treba i inače da se poštuju, a da se oni kojima to nije manir ne zanose idejom da neće biti viđeni/uhvaćeni u prekršaju, kažnjeni po zakonu, a kazne su da uši otpadaju.

Patrole, međutim, nisu bile sakrivene u žbunju i to, recimo, odmah iza saobraćajnog znaka kojim se brzina ograničava na, recimo, 40 kilometara na sat bez vidljivog razloga, pa svima koji voze malo ili mnogo brže uzmu meru, kao što je to inače običaj, već su bili izdaleka vidljivi: nisu lovili, već samo bili prisutni, nisu se "ubili" od posla, nije ni naplaćen bogzna koliki broj kazni, ali je Sabor, bar kad je o saobraćaju reč, protekao u najboljem redu. Znači – može, samo ako hoće.

Sa druge strane, nije dovoljno samo "da hoće", treba i da može, da bude dovoljno patrola na putevima: da kojim slučajem svake noći bar jedan policijski automobil patrolira putem Pančevo–Vršac i da se to zna, velika je verovatnoća da se u automobilu registrovanom za pet osoba nađe čak sedam putnika, da vozač vozi prebrzo i da, pritom, bude pod dejstvom alkohola. Moguće je, sve i uz prisustvo patrola, da će se neko usuditi da sedne za volan sa maliganima u krvi u nadi da "neće valjda", ali da vozi (mnogo) brže od propisane brzine ili da vozilo preoptereti, u ovom slučaju i jedno i drugo – teško: brzina i preopterećenost se vidi na daljinu, a maligani tek izbliza.

Uostalom, kamo emisije o saobraćaju na svim programima koji koriste nacionalnu frekfenciju, o osnovama bezbednosti koje ne vređaju inteligenciju, o tome šta da se radi u ovoj ili onoj situaciji... Ništa od toga, sem one (komercijalne) emisije u produkciji Alvirović&Sin, koja je pre svega reklama za NAVAK – Nacionalnu vozačku akademiju, zatim promocija novih modela automobila, ali se tu i tamo provuče nešto suvislo i o bezbednosti u saobraćaju, istina sa posebnim naglaskon na važnost upotrebe sigurnosnog pojasa, mada kamerman koji sedi na suvozačkom sedištu uporno, iz emisije u emisiju, nije vezan.

I tako, svi su pametni, svi (kao) znaju šta ne valja, a niko produktivno ne radi ništa: da li je napravljeno ijedno ozbiljno istraživanje o stanju u saobraćaju sa preporukama "šta da se radi"? Ako jeste, zašto nije objavljeno, ako nije – zašto nije. To bi bilo pitanje za direktora Agencije za bezbednost saobraćaja. Je l' neko doktorirao na tu temu? Ako jeste, zašto (i) o tome nema ničega u medijima, a ako nije, zašto nije? Ovo je pitanje za uvaženog profesora Saobraćajnog fakulteta. Hoćemo li do 101 i nazad o pojasevima i kacigama, ili ćemo nešto korisno da uradimo za opšte dobro? ◂

Zoran Majdin

POGINULI I POVREĐENI

godina	poginulo	povređeno
1990.	1790	20940
1991	1700	20193
1992	1458	16633
1993.	1042	11753
1994.	1097	12843
1995.	999	13938
1996.	1124	16880
1997.	1327	20296
1998.	1331	18857
1999.	1100	15079
2000.	1048	16618
2001.	1275	19906
2002.	847	14736
2003.	868	15953
2004.	953	17557
2005.	841	16890
2006.	900	18403
2007.	968	22201
2008.	897	22275
2009.	808	21512
2010.	656	19326
2011.	728	19312

Statistika

U poređenju sa 1990. godinom, 2011. je na putevima Srbije bilo dva i po puta manje poginulih. Veliki pad zabeležen je 1995, potom 2002. godine. Onaj prvi pad danas aktuelni analitičari ne pominju, ali onaj drugi vezuju za sistematsko pooštravanje kontrole učesnika u saobraćaju, pre svega vozača i vozila. Sledeći pad broja poginulih zabeležen je 2005, kada je opet, kao, pojačana kontrola saobraćaja, a sledeći, mada ne posebno veliki od kako je na snagu stupio dugo najavljivani i "sverešavajući" Zakon o bezbednosti saobraćaja. U celom periodu, broj povređenih je skoro pa ne promenjen. Ipak, u poređenju sa bivšim republikama SFRJ, izuzev Slovenije, a računajući po istom statističkom obrascu, Srbija ima najmanji broj poginulih u saobraćaju.

Saveti

Uprava saobraćajne policije Ministarstva unutrašnjih poslova upozorila je građane da je zbog početka letnje turističke sezone pojačan intenzitet saobraćaja na većini putnih pravaca i da je neophodan dodatni oprez prilikom upravljanja vozilom.

Direktor Agencije za bezbednost saobraćaja Stojadin Jovanović rekao je za B92 da se posebna pažnja mora posvetiti pripremi automobila, jer je u danima kad su visoke temperature vrlo značajno da pritisak u pneumaticima bude ispravan i da je tečnost u rashladnim sistemima odgovarajuća.

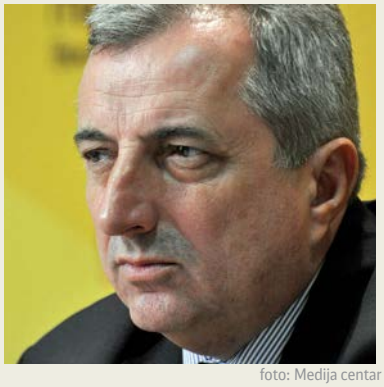

foto: Medija centar

piše: Miloš Vasić

Brak: razvod

Pravi razvod je onaj gde se beži glavom bez obzira i sa ono imovine što stane u vrh glave u jedan auto; može i u jedan kofer; može i u ono džepova što se nađe. Znam, probao sam sve tri varijante

E, ovo je sada ozbiljna priča.

Kao prvo, mnogo je teže pametno se razvesti nego se glupo venčati. Ponekad je teže čak i ako ste se pametno venčavali, posle dužeg iskustva i isprobanih svih mogućnosti i sklonosti, trezveno i racionalno, u velikoj ljubavi i slaganju. To je tako zato što je ogromna većina razvoda traumatična; jako malo dođu kao olakšanje i oslobađanje. Uostalom, isto vredi i za svaki raskid, mada je iz braka nekako teže izaći nego iz obične neke veze. Ima tu tih naplavina i naslaga zajedničkog života: imovina, čak i najbezveznija; deca – ako ih, daleko bilo – imate, jer su ona najveće žrtve, svim vašim zajedničkim naporima uprkos. Dobro: znam kretene od dece iz dugotrajnih i nikad razvedenih brakova (na primer – ja); znam i sasvim normalnu decu iz razvedenih brakova, ali statistika govori drugačije. Najgora varijanta je ona kada se roditelji zavade, ne razgovaraju i još pritom olajavaju jedno drugo pred decom. Deca onda jako pate, pa posle odrastu, shvate i roditelje preziru do kraja. Mislite o tome. Ima i kad deca čeznu da se roditelji već jednom razvedu i prestanu sa noćnim svađama i još gore, jer – kakvi su glupi – misle da deca to ne primećuju. Taj trenutak treba primetiti i razvoditi se smesta; to je taj pametan razvod.

Inače, pametan razvod nastupa kad se njih dvoje jednoga dana pogledaju i shvate da više nisu jedno za drugo. Jeste: dragi su jedno drugome; lepo im je zajedno; ne svađaju se; imaju fin smiren život i to. Ali – eto. Možda je neko našao nekog drugog; možda nije čak ni to. Pa lepo odu na sud i razvedu se sporazumno, raziđu se, podele se i sve u najboljem redu; možda ostanu i prijatelji – događa se.

Češći je, međutim, slučaj da se uzajamno ne razumeju baš do kraja. Sve i da tada razvod uključi i advokate (na njihovu veliku radost, tj. advokatsku), to je manji problem od zamerki, pasjaluka, zle krvi i – što je najstrašnije – neizrečenih revandikacija među partnerima. Taj neizrečeni deo najgori je: niko se ne usudi da kaže šta mu je u stvari smetalo; šta u stvari zamera onome drugome; a tek povređene sujete (muške i ženske, ne zna se šta je gore)! Te da li je seks postao monoton; te zašto je ko koga počeo da zanemaruje; te nedostatak pažnje; te opšte osećanje dosade, ponavljanja, monotonije uopšte; i na kraju – a zašto to nisi rekao (rekla) na vreme, kad se još moglo nešto učiniti? To, nažalost, ne pomaže: čak i najmaštovitiji i ne-euklidski seks neće spasti brak koji je počeo da se raspada iznutra, iz nekih dubljih i važnijih slojeva. To je kao elementarna nepogoda, viša sila, čin Božji i – kao za tako nešto – tu objašnjenja nema, kao ni krivice. Eto se desilo. Jako je malo razumnih muškaraca i žena koji će tu pojavu shvatiti kao takvu, kao nešto neobjašnjivo, ali i te kako stvarno, kao što se vidi na prvi pogled. Takvi se najpametnije i razvode: ne pitajući se ni zašto, ni ko je tu sada kriv, bez zle krvi i pakosti.

Oni drugi, gluplji, vucaraju se po sudovima, plaćaju advokate, mrze se, ogovaraju se uzajamno kod dece i kod prijatelja, zbog čega i jedni i drugi počinju da ih izbegavaju. Oni mahnitiji hoće i da se late nasilnih sredstava, čega će nas Bog sačuvati: pištolji, puške, ručne bombe, noževi i ostalo; čitajte novine. Ti "zločini iz strasti", kako to sa slatkom jezom zovu tabloidni novinari, posledica su gluposti: sve se te drame i tragedije mogu izbeći pravovremenim i pametnim razvodom ili rastankom. Nisi ti, sestro slatka, jedina na svetu; niti si ti, brate slatki. Tu je glavna prednost razvoda: hajdete svako svojim putem, veliki je svet, ne svađajte se više ako Boga znate, razvod upravo tome i služi. Ne morate do kraja života da mrzite svog bivšeg i svoju bivšu; Bog je u svojoj premudrosti naselio svet nebrojenim muškarcima i ženama, pak će se naći neko i za vas.

Pravi razvod je onaj gde se beži glavom bez obzira i sa ono imovine što stane u vrh glave u jedan auto; može i u jedan kofer; može i u ono džepova što se nađe. Znam, probao sam sve tri varijante. Auto, stan, frižider, slike; nameštaj, escajg, vaze; ma nosi sve to s milim Bogom, samo me pusti da idem. Pokloni svom novom muškarcu moj omiljeni sako od tvida, ne marim. Ima, naravno, neoprostivih izdaja pri razvodima, ali nećemo sada o tome – isuviše je osetljivo. To su one izdaje kojima se posle vesele tajne službe, na primer, ili one koje ugrožavaju puki fizički opstanak... Ali čovek je kvarljiva roba, kao što znamo – ako znamo, to jest.

Svoju bivšu, sve i u slučaju pametnog i uspešnog razvoda, valja držati na njenom mestu i na uljudnom razmaku, pogotovo ako imate svoju sadašnju. To zna da bude eksplozivna smeša ako čovek ne pazi na taj razmak, verujte mi. A tek ako se njih dve onjuše i slože! Jedino oko čega će se garant složiti, to je da ste vi, čitaoče, jedan običan magarac i da šta im bi da se s vama smuvavaju. Jao, sestro slatka i drugo moja, sasvim te razumem, nije tebi bilo lako, a nije ni meni, ti bar znaš... Razumete šta sam hteo da kažem?

I ovde smo sa temom braka završili. ◂

Nastaviće se

Vreme i običaji

Obrezivanje: kožica nesporazuma

Protivnici obrezivanja smatraju da je dečje obrezivanje narušavanje individualne autonomije i kršenje ljudskih prava. Pritom, interes deteta i interes roditelja su u ponečemu različiti

Pokrajinski sud Severne Rajne Vestfalije u Kelnu presudio je prošle nedelje da je obrezivanje dečaka iz verskih razloga telesna povreda, što znači kažnjivo delo. "Ni roditeljsko pravo ni verska sloboda koju garantuje nemački Osnovni zakon ne mogu da opravdaju taj zahvat", kaže se u obrazloženju presude. "Lekari u Nemačkoj su decenijama delovali u sivoj pravnoj zoni kada su obrezivali dečake iz verskih razloga, a da to nije bilo medicinski neophodno", objavio je "Fajnenšl tajms Dojčland". Čak i u pojedinačnim slučajevima koje su sudovi proglašavali nanošenjem telesne povrede, lekari su oslobađani optužbi. Najnovija presuda im sada oduzima tu mogućnost. "Sud se – za razliku od mnogih političara – nije uplašio da će biti kritikovan kao antisemitski ili netrpeljiv prema religiji", izjavio je Holm Puke sa Univerziteta u Pasau koji se godinama zalaže za zabranu verskog obrezivanja. "Ova odluka ne samo što bi mogla da odredi pravno postupanje u budućnosti, već u najboljem slučaju i da u dotičnim regionima pobudi svest o poštovanju osnovnih prava deteta."

Slučaj koji je doveo do neuobičajene presude dogodio se u Kelnu, gde je jedan muslimanski lekar obrezao četvorogodišnjeg dečaka po želji njegovih roditelja. Posle dva dana došlo je do krvarenja zbog kojeg je majka odvela dečaka u stanicu hitne pomoći. Za incident je saznalo državno tužilaštvo i podiglo optužnicu. Prvostepeni sud proglasio je zahvat legalnim, ali se tužilaštvo obratilo pokrajinskom sudu, koji je obrezivanje proglasio teškim i nepovratnim uticajem na telesnu celovitost i narušavanjem fundamentalnog prava deteta na nju. Tako je jedan nemački sud prvi put proglasio neki verski običaj kažnjivim. "Telo deteta je nepopravljivo i trajno promenjeno obrezivanjem. Ova promena suprotstavljena je interesima deteta da kasnije odlučuje o svojim religijskim ubeđenjima", kaže se u presudi, uz konstataciju da "pravo deteta na telesni integritet ima prednost pred pravom roditelja".

Odluka suda – koja u nemačkom pravosuđu ne obavezuje druge sudove istog ranga, ali može biti tretirana kao presedan – izazvala je revolt nemačkih Jevreja koji je smatraju nečuvenim i beskrupuloznim činom.

"Obrezivanje novorođenih dečaka je deo judaizma i vekovima se praktikuje širom sveta", izjavio je Diter Grojman, načelnik Centralnog jevrejskog komiteta.

PITANJE ZAKONITOSTI: S druge strane, čak i u zemljama u kojim je raširena praksa nereligioznog obrezivanja dece – u Sjedinjenim Američkim Državama, na primer – smatra se

Grci, Jevreji i kožice

Već kod Tukidida pomenut, barbarski zazor od grčke atletske golotinje ostao je trajno. Lokalni otpor pojačan je verskom isključivošću i posebnostima. Pod Seleukidima od Aleksandrove smrti, Izrael je poseban primer. Već početkom drugog stoleća stare ere helenizacija stanovništva nailazila je na otpor autora istorijskih knjiga Starog zaveta. U Jerusalimu je sagrađen gimnasion, u kome su se "nagi mladići bavili sportom; pa i sveštenici su učestvovali u tome. Kao Jevreji, stideli su se svoga obrezanja, čemu su se Grci podrugivali, pa su mnogi putem operacije hteli otkloniti obrezanje". Podatak o uklanjanju obrezanosti vraćanjem kožice nalazi se u prvoj knjizi o Makabejcima (1, 10-15) i pripada vremenu kada je vladao "grešni izdanak Antioh Epifan" (sirijski kralj od 175. do 164. god. p.n.e. vladar) i kad "nađoše se u Izraelu ljudi opaki, koji stadoše uvjeravati mnoge: ´Hajde da sklopimo savez s narodima svojim susjedima, jer otkako se od njih odijelismo, snađoše nas mnoga zla´. I mnogima se to svidjelo. Štoviše, požuriše se neki od naroda i odoše kralju, koji im dopusti da se povedu za poganskim običajima. I sagradiše u Jeruzalemu borilište, kako to običavaju pogani, prepraviše svoje obrezanje i otpadoše od svetoga Saveza."

...i muslimana

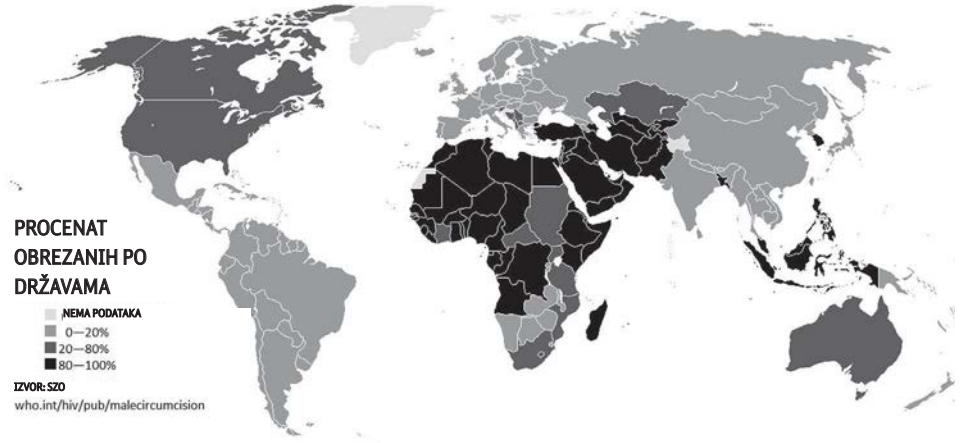

da je dečje obrezivanje "najstarija i najkontroverznija operacija na svetu". Protivnici obrezivanja smatraju da je dečje obrezivanje narušavanje individualne autonomije i kršenje ljudskih prava. Pritom, interes deteta i interes roditelja su u ponečemu različiti: "Postoje granice roditeljskog prava izbora i oni nisu pozvani da traže medicinske operacije suprotne dečjem interesu." U tom kontekstu navode se i etički argumenti: uklanjanje zdravog tkiva bebe ne može biti roditeljsko pravo, a lekari koji to čine rade mimo svojih etičkih obaveza prema pacijentu, a tvrdi se i da neterapeutsko obrezivanje bez lične saglasnosti narušava nekoliko etičkih principa na kojima medicina počiva.

Švedska je 2001. godine donela zakon po kom nacionalna zdravstvena uprava licencira verske stručnjake koji obrezivanje dece obavljaju uz asistenciju lekara ili sestre obučene za davanje anestezije koja je obavezna. Svetski jevrejski kongres je još tada saopštio da je to "prva zakonska zabrana jevrejske religiozne prakse u Evropi posle nacističke ere". Uz "ovlašćeno" obrezivanje oko 3000 muslimanske i pedesetak jevrejske dece godišnje, u Švedskoj se ipak veliki broj obrezivanja i dalje obavlja ilegalno.

Jedan finski sud je 2006. godine roditeljsku odluku o obrezivanju četvorogodišnjeg sina proglasio za ilegalnu, ali nije dosuđena kazna. Dve godine kasnije Vrhovni sud Finske odlučio je da obrezivanje deteta iz religioznih razloga, ako se obavlja kako treba, nije zločin. Finska vlada je najavila da će legalizovati ritualno obrezivanje ako ga obavlja lekar "u skladu s roditeljskim željama i uz saglasnost deteta". Decembra 2011, međutim, helsinški okružni sud saopštio je da odluka Vrhovnog suda ne znači da je obrezivanje legalno iz bilo kog nemedicinskog razloga. Sud se pozvao na Konvenciju o ljudskim pravima i biomedicini Saveta Evrope, koji je Finska ratifikovala 2010. godine.

Australija je 2007. godine obustavila praksu nemedicinskog obrezivanja u javnim bolnicama, ali obavljanje operacije u privatnim nije zabranjeno.

PITANJE HIGIJENE: U Sjedinjenim Američkim Državama se većina muške dece obrezuje, potpuno nezavisno od vere, odmah po rođenju. U širenju te prakse krajem XIX i početkom XX veka učestvovao je i dr Džon Harvi Kelog, poznatiji kao osnivač industrije za proizvodnju žitnih pahuljica. U okviru širokog pokreta borbe protiv masturbacije oko 1880. godine on je plasirao tvrdnju da će obrezani dečaci manje masturbirati, a za devojčice koje masturbiraju preporučivao je spaljivanje klitorisa kiselinom. Obrezivanje se relativno brzo raširilo u praksi, dok su slične intervencije kod devojčica zabranjene. Osim predrasuda o masturbaciji, na širenje prakse obrezivanja uticala je tadašnja teorija bolesti kao posledica dejstva klica i mikroba: klicofobija je dovela do odbojnosti prema prljavštini i telesnim izlučevinama. Obrezivanje je tako postalo "higijensko", a držalo se da deluje preventivno i na zaštitu od sifilisa, fimoze, parafimoze, balanitisa i preteranog odavanja polnom uživanju koje, verovalo se, dovodi do paralize.

Prema različitim istraživanjima i na osnovu bolničkih statističkih podataka procenjuje se da je uspešna kampanja dovela do toga da je 1933. godine obrezana trećina novorođenih dečaka i da je u periodu od 1945. do 1971. procenat obrezanih Amerikanaca dostigao maksimum: oko 70 odsto (1945), 80 (1955), 85 (1965) i 77 odsto (1971). Po nekim drugim istraživanima, procenat obrezanih Amerikanaca dostigao je 91 odsto među rođenima sedamdesetih i 84 odsto kod rođenih u osamdesetim godinama. Između 1981. i 1999. godine procenat obrezivanja novorođenčadi bio je oko 60 odsto. Briga zbog stavova vršnjaka i pitanje kasnijeg samopotvrđivanja deteta je kod roditelja češći razlog za odluku od čisto medicinskih, mada je na održavanje stabilne stope obrezanosti na prelazu u XXI vek uticala i kalkulacija mogućih zdravstvenih dobitaka.

PITANJE MEDICINE: Medicinske informacije namenjene roditeljima ukazuju na to da su obrezana deca manje sklona infekcijama urinarnog trakta, posebno u prvoj godini života. Te infekcije su oko deset puta češće kod neobrezanih dečaka. Argument gubi na snazi ako se zna da manje od jedan odsto neobrezanih muškaraca ima problema s tim infekcijama. Obrezani muškarci nose manji rizik od raka penisa – mada je bolest retka i kod obrezanih i kod neobrezanih. Neka istraživanja ukazuju da obrezivanje može predstavljati dodatnu liniju odbrane od polno prenosivih bolesti, uključujući HIV. Problemi tipa iritacija, upala i infekcija češći su kod neobrezanih muškaraca. Higijena se lakše održava, mada i neobrezani dečaci nauče kako da je održavaju. Po nekim tvrdnjama obrezivanje smanjuje (ili povećava) osetljivost vrha penisa, snižavajući (ili pojačavajući) seksualno zadovoljstvo; reč je o nedokazanim subjektivnim ocenama. ▸

Čudotvorna kožica Isusa Hrista

OBREZIVANJE ISUSA: Slika Fridriha Herlina

Relikvijari srednjevekovnih hrišćanskih crkava hvalili su se hektolitrima krvi Isusove i mleka device Marije, čitavim šumama drveta s originalnog krsta raspeća, delovima tela hiljada mučenika koji su, sudeći po broju istovremeno pokazivanih ostataka, ponekad bili višeglavi, da o broju ruku, nogu i drugih organa ne govorimo. Otud nije čudo što se srednjovekovne crkve diče i mnoštvom sačuvanih kožica od Hristovog obrezivanja koje je, po jevrejskom običaju, obavljeno osmog dana po rođenju: danas je to praznik koji po gregorijanskom kalendaru pada 1. januara.

Najstariji podatak o kožici Isusa Hrista je zapis od 25. decembra 800. godine, kada je Karlo Veliki dragocenu relikviju poklonio papi Leonu III, koji ga je krunisao kao rimskog cara. Karlo Veliki je tvrdio da je kožicu dobio od jednog anđela dok se molio u Svetom grobu; prozaičnija priča kaže da je bila venčani dar od vizantijske carice Irine. Relikvija se čuvala u Lateranskoj bazilici u Rimu; kasnija tradicija kaže da je njena autentičnost potvrđena jednom vizijom svete Brigite od Švedske. Kožica je ukradena tokom opsade Rima 1527. godine. Nemački vojnik koji ju je ukrao zarobljen je u selu Kalkata, 47 km severno od Rima. Bačen u tamnicu, dragoceni relikvijar sakrio ju je u svojoj ćeliji, gde je ponovo nađen 1557. godine.

Kalkata je bila obavezna destinacija hodočasnika sve dok lokalni sveštenik nije prijavio da je ukradena 1983. tokom godišnje procesije na seoskim ulicama.

Istraživanje rukopisa i tradicije pokazuje da je u evropskim gradovima tokom srednjeg veka bilo, zavisno od interpretacije, osam, dvanaest, 14 ili čak 18 različitih Isusovih kožica.

Antverpen je kožicu dobio kao poklon kralja Baldvina Jerusalemskog 1100. godine. Nestala je 1566, ali još postoji kapela u kojoj je držana. Opatija Šaru tvrdila je da su monasi kožicu dobili na poklon od Karla Velikog; početkom XII veka je u Rimu pokazana papi Inoćentiju III uz molbu da potvrdi njenu autentičnost, što ovaj nije prihvatio. Kasnije je kožica nestala, sve dok je 1856. majstori koju su renovirali opatiju nisu pronašli u uzidanom relikvijaru. Pronalazak je izazvao žestok teološki sukob sa pobornicima autentične kožice u Kalkati. Posledica je bila pretnja ekskomunikacijom za svakog ko pominje relikviju i, potom, brisanja Dana svete kožice iz crkvenog kalendara na Drugom vatikanskom koncilu, mada praznik neke crkve i dalje obeležavaju.

Mnoštvo svetih kožica nestalo je ili uništeno tokom Reformacije i Francuske revolucije. Posle krađe relikvijara sa svetom kožicom u Kalkati 1983. godine izgleda da više nema "živih" svetih kožica.

Mada obrezivanje donosi neke medicinske koristi, ono nosi i potencijalne rizike – kao i svaki drugi hirurški zahvat. Komplikacije kod obrezivanja novorođenčadi su retke i javljaju se u oko 0,2 do tri odsto slučajeva. Među njima najčešće je malo krvarenje i lokalna infekcija, koje lekar lako sanira. Bol je najjači argument kod odlučivanja, ali se danas zahvat izvodi najčešće – ali ne po pravilu – uz anesteziju. Američka pedijatrijska akademija smatra da "postoje obimni dokazi da novorođenčad pri obrezivanju bez analgezije doživljavaju bol i fiziološki stres".

Argumenti protivnika obrezivanja ističu da nema dokaza uporednih istraživanja po kojima obrezivanje utiče na manje obolevanje od raka penisa ili grlica materice kod partnerki; uz malo crnog humora može se reći da je veći broj penisa osakaćenih obrezivanjem, nego onih koje je uništio rak. Uporedna istraživanja među Evropljanima, koji su uglavnom neobrezani, nisu pokazala ništa veća zdravstvena odstupanja nego kod obrezanih Amerikanaca.

ISTORIJSKO PITANJE: Svetska zdravstvena organizacija procenjuje da je danas u svetu obrezano 664.500.000 muškaraca uzrasta 15 i više godina, što čini 30 odsto svetske muške populacije – a da gotovo 70 odsto u tom broju čine muslimani. Obrezivanje je rašireno u muslimanskom svetu, delovima jugoistočne Azije, Afrike, SAD, Filipina, Izraela i Južne Koreje. Relativno je retko u Evropi, Latinskoj Americi, delovima južne Afrike i većem delu Azije i Okeanije.

Istorija muškog obrezivanja nije jasna; po različitim teorijama počeci su povezani sa religioznom žrtvom, delom obreda inicijacije, oblikom simpatičke magije za osiguranje muškosti ili plodnosti, povećanjem seksualnog zadovoljstva, doprinosom higijeni u sredinama gde je kupanje teško, označavanjem osobe višeg socijalnog statusa, ponižavanjem neprijatelja i robova simboličnim kastriranjem, razlikovanjem grupe obrezanih od susednih grupa, obeshrabrivanjem masturbacije i drugih društveno proskribovanih seksualnih ponašanja, uklanjanjem "suvišnog" zadovoljstva, povećanjem atraktivnosti muškaraca, demonstracijom nečije sposobnosti da izdrži bol, muškom zamenom za menstruaciju ili proboj himena kod žena, kopiranjem nedostatka kožice kod važnog vođe...

Najstariji podaci o obrezivanju potiču iz starog Egipta; Herodot kaže da su Egipćani i oni koji su od njih to naučili jedini narodi koji se obrezuju. Obrezivanje je bilo uobičajeno, ali ne univerzalno, u starim semitskim narodima.

Grci su odbacivali obrezivanje smatrajući da je muškarac "stvarno" go ako je vrh penisa vidljiv; taj stav je posle Aleksandrovih osvajanja uticao na smanjivanje obrezivanja na osvojenim područjima, ali i doveo do žestokih sukoba s Jevrejima (vidi okvir).

Jevrejsko ritualno obrezivanje znak je saveza s bogom i na njega su obavezni i oni koji pređu u judaizam. Što se islama tiče, neki teolozi obrezivanje – koje se ne pominje u Kuranu – smatraju preporučenim, a drugi obaveznim. Za razliku od judaizma, obrezivanje nije obavezno za one koji pređu u islam. Katolička crkva proklela je obrezivanje na koncilu u Bazelu i Firenci 1442; danas je neutralna spram obrezivanja u medicinskoj praksi. Ogromna većina hrišćana ne praktikuje obrezivanje kao religiozni postupak.

Raširenost obrezivanja varira zavisno od religije i ponekad od kulture, a vreme kada se obavlja je u rasponu od rođenja do ranih dvadesetih godina.

Posle bolničkog obrezivanja, uklonjena kožica se može koristiti u biomedicinskim istraživanjima, u proizvodnji preparata za negu kože, kalemljenje kože ili za lekove na osnovi beta interferona.

U delovima Afrike kožica se može potopiti u alkoholno piće pre nego što je pojede pacijent ili onaj ko je kožicu odstranio ili se daje životinjama. Jevreji je zakopavaju. ◂

Aleksandar Ćirić

Ko kod koga nadniči

Ambicija i sujeta... VREME 1121

Boris Tadić i DS nisu otišli u prošlost. Oni su dosledni i pre svega veoma školovani ljudi. Suzbijanje kriminala i korupcije je prioritet nove vlade. Šta mislite gde bi najpre trebali početi u ovoj novoj najavljenoj vladi punoj lažova, počevši od predsednika, budućeg premijera, ekonomskog "mahera", Miloševićevih i Arkanovih saputnika, kapitalnih profitera kosovske propasti. E, moj naivni narode, tako vam i treba. Najveći kapital i novac u Srbiji upravo ima "kosovska" klijentela koja se obogatila ratom devedesetih. Izbeglice iz Hrvatske se potucaju po trošnim zgradama i nadniče upravo kod ovih i pošteno se bore za goli život, a na drugoj strani se živi u luksuzu u predivnim vilama, sa privatnim obezbeđenjem, često je to iz državne kase plaćeno, za svoju užu familiju, tate i mame.

Drugi su pobegli iz države novcem stečenim kriminalom. Oni koji su ostali kupuju korumpirane političare. I narod i birače. A vi Tadića i njegovu partiju osuđujete. Ako su pametni, sada iz opozicije treba startovati u ispitivanje porekla imovine pa biste videli moj naivni svete koliko bi odjednom i ko sve na listi bio. Država treba uzeti sve što je njoj pokradeno i narodu. Tako se radi u demokratiji kao što je Nemačka, za koju naš predsednik kaže da mu je uzor i da želi da stvori takvu Srbiju poput Nemačke. Počnite, gospodine predsedniče, posao bi bio veoma lak i brz, a državni budžet bi se ekstremno povećao. To ste obećali narodu ili ste već zaboravili, ili imate neki problem.

Srboljub Matić

Velika koalicija najbolje rešenje

Ambicija i sujeta... VREME 1121

U trenucima kada nastaje ovaj tekst, sasvim je izvesno da će se izborni ciklus 2012. godine u Srbiji završiti formiranjem vlade koju će činiti SNS, SPS, URS i možda neke manjinske stranke ili poslaničke grupe koje su se našle u novoizabranom parlamentu. Ovi su izbori uistinu doneli značajan preokret – kako u odnosu na prethodni izborni ciklus tako i na očekivani rasplet postizbornog mešetarenja relevantnih političkih subjekata na našoj političkoj sceni danas. Najveći gubitnik ovih izbora je svakako DS, čije su slabosti na koje su mnogi, pa i moja malenkost, ukazivali prethodne 2-3 godine, rezultirale prvo kažnjavanjem Borisa Tadića na predsedničkim izborima, i to najviše od strane birača DS-a, a potom je i vladajuća oligarhija stranke pokazala nesposobnost da materijalizuje unapred pripremljenu koaliciju sa SPS-om i formira vladu.

Bilo kako bilo, došlo je do značajnih promena na srpskoj političkoj sceni; ne supstancijalnih, koje su deo jednog dužeg procesa, već promena u odnosima između političkih subjekata i njihovog uticaja na naše živote. Lični stav autora ovog teksta je da bi za Srbiju u ovom trenutku vlada SNS-DS, takozvana "velika koalicija", bila najbolje rešenje. Nažalost, takav scenario očigledno nije ozbiljno ni razmatran pa nije ni bilo većih izgleda da se to desi. Međutim, ni ovakav ishod izbora ne mora nužno da bude loš po nas, naime, ovo je prilika da naše društvo prođe kroz svojevrsnu katarzu, i to na nekoliko nivoa. Prvo, ovo je prilika da se SNS konačno legitimiše kao sistemska politička partija i da pokaže kakvi su njeni kapaciteti, te da li ih ima dovoljno da bi kvalitetno i održivo upravljali kompleksnim državnim aparatom. Drugo, mislim da je vrlo dobro što su ovi izbori pokazali da je politički sistem koji gradimo bezmalo 25 godina funkcionalan; konflikti su preneti na polje institucija sistema, izbori su fer i nema bojazni od političke radikalizacije zbog dolaska na vlast ovih ili onih. Treće, mislim da je ovo odlična prilika da se DS, verovatno najpropulzivnija politička snaga ove zemlje, suoči sa posledicama politike vladajuće nomenklature, kao i da se na jesenjoj skupštini stranke krene u političku tranziciju, što je prirodan proces u razvijenim demokratijama posle poraza na izborima, jer samo permanentno generisanje novih lidera može da donese dugoročno održiv razvoj ne samo DS-a, o kom je ovde reč, već to važi i za ostale partije kojima je cilj stvaranje kvalitetnog političkog sistema. I na kraju, građani Srbije, koji su na ovim izborima uglavnom glasali "protiv", a ne "za", po završetku mandata ove vlade imaće pravu sliku, to jest, moći će da uporede posledice vlasti svih političkih subjekata pre nego što na sledećim izborima izaberu način na koji će ostvariti svoje biračko pravo.

Da li smo izabrali mudro, pokazaće vreme, ali brine činjenica da je ovo još uvek veoma plodno tle za sofističke klice i demagoške parole, pa bih podsetio čitaoce "Vremena" na jednu zgodu sa početka viseštranačja kod nas; 1991. godine, na parlamentarnim izborima u Opštini Rakovica (organizovanim po većinskom izbornom sistemu), Vojislav Šešelj i njegova nacionalistička, ratnohuškačka utopija, pobedili su Borislava Pekića, jednog od najumnijih ljudi i najvećih pisaca sa ovih prostora. Ostalo je istorija, koja se, valjda, ne ponavlja tako često.

Marko Tošović

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2012 (br. 334–1103)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do februara 2012. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Trg Republike 5, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

▸ dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ▸ telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ▸ e-mailom na *prodaja@vreme.com*

TALENAT I POGLED NA SVET

ALEKSANDAR ZOGRAF.

S OBZIROM DA SE TITO DISTANCIRAO OD STALJINA VEĆ 1948. GODINE, U JUGOSLAVIJI NIJE BILO TAKO MNOGO LITERATURE PREVEDENE IZ SOVJETSKIH IZVORA, KAO U ZEMLJAMA KOJE SU NASTAVILE POD OKRILJEM SOCIJALISTIČKOG LAGERA. JEDAN OD POSLEDNJIH RELIKTA TE VRSTE JE KNJIŽICA-ESEJ OBJAVLJENA U BEOGRADU 1948. GODINE, 'TALENAT I POGLED NA SVET', SOVJETSKOG AUTORA ALEKSANDRA LEJTESA, POSVEĆENA ČARLIJU ČAPLINU. KNJIGA PREDSTAVLJA UVID U NAČIN NA KOJI SU U TO VREME, S ONE STRANE IDEOLOŠKE BARIJERE, VIĐENI POZNATI UMETNICI SA ZAPADA. PORED KRITIKE HOLIVUDSKIH KLIŠEA, KOJI STOJE I DANAS, DELUJE SMEŠNO CITAT STALJINOVE IZJAVE, USRED ESEJA POSVEĆENOG UMETNOSTI...

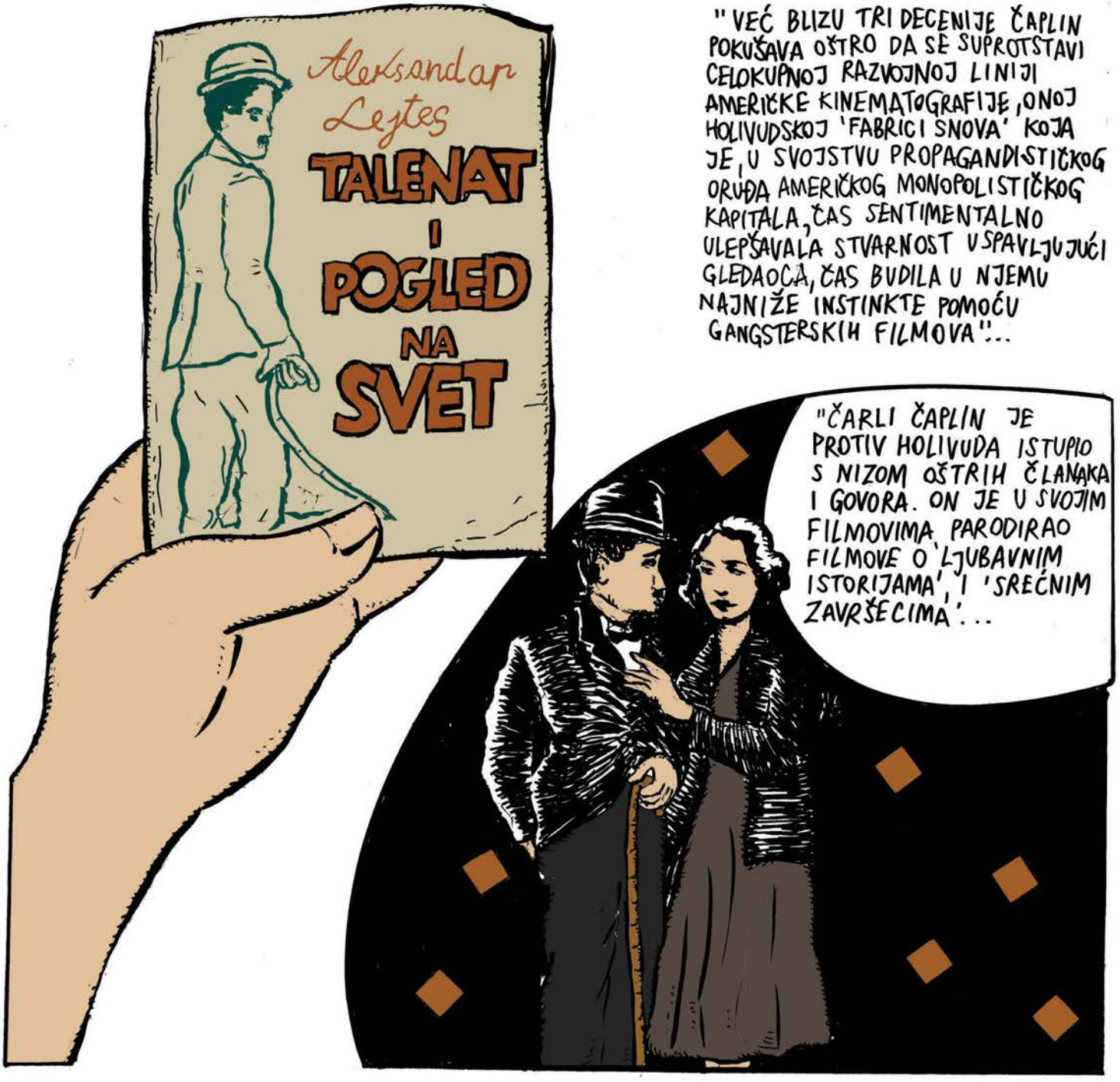

"ODRASTAO MEĐU OSIROMAŠENIM STANOVNICIMA ISTOČNIH KRAJEVA LONDONA, ČARLI ČAPLIN JE BAŠ TAMO NAŠAO REKVIZITE ZA SVOJU 'MASKU': I POLICILINDAR ZA KOJI BI SE REKLO DA SE VUKAO PO SMETLIŠTU, I SAKO KOJI JE, PO SVEMU SUDEĆI, RANIJE IMAO NEKOG DRUGOG SOPSTVENIKA"...

"JEDNA OD NAJOZBILJNIJIH RAK-RANA VELIKIH PRESTONICA EVROPSKIH, AZIJSKIH I AMERIČKIH ZEMALJA JESTE POSTOJANJE JAZBINA, U KOJIMA SU MILIONI OSIROMAŠENIH RADNIH LJUDI OSUĐENI NA BEDNO TAVORENJE I LAGANO UMIRANJE"-NAPISAO JE DRUG STALJIN U SVOME POZDRAVU MOSKVI POVODOM NJENE OSAMSTOGODIŠNJICE."

Dok Holidej

U salunu u Galč Sitiju sedi Dok Holidej i po stolu ređa karte. Vrata se sa treskom otvaraju, ulazi revolveraš, lovac na ucene, i naređuje svima da izađu napolje, ali Dok se ne pomera. Revolveraš poteže pištolj i puca. *"Hici su bili pakleno tačni: zadobovali su po stolu i raspršili karte kao jato ptica. Nekoliko iverica zasulo je revere čoveka iz Džordžije. Ostao je savršeno miran i lagano prstom skinuo ostatak karata sa stola. 'Žao ti je karata? Trebalo je da odeš na vreme, kicošu', reži revolveraš. 'Karte nisu bile loše', mirno je uzvratio Holidej. Podigao je kapke i preneo na lovca svoj ledenoplavi pogled. 'Mnogo su kazivale.' 'Šta mogu karte da kažu?' 'Kažu da si na lošem putu...'"*

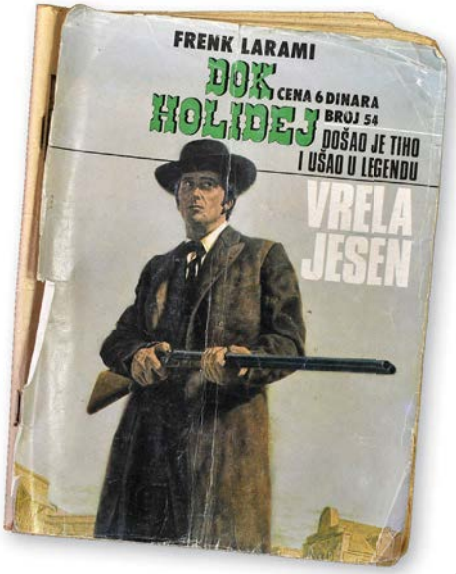

Početkom sedamdesetih godina prošlog veka, u prvim razredima osnovne, generacija je posle crtanih stripova počela da upoznaje i 'pisane'. Počelo je sa edicijom *Vajat Erp*, čiji je autor bio Vilijam Mark. Njegova slika, bar tako smo verovali, bila je u uglu svake naslovne strane, sa stetson šeširom i cigaretom u ustima. Edicija je imala dva glavna junaka, jer je pored šerifa Erpa uvek jahao i njegov prijatelj Dok Holidej. Obračun sa braćom Klanton kod OK korala, borba sa Kju-kluks klanom i bandom Sivolikih držali su pažnju par godina, a onda je došlo vreme za ozbiljniju literaturu.

Prvi broj *Doka Holideja* izašao je 1972. godine, a kao pisac je bio potpisan Frenk Larami. Odmah se videlo da je to nešto drugačije (istina, mnogo kasnije se pročulo da su Vilijam Mark i Frenk Larami ista ličnost, izvesni Nemac Albreht Peter Kan, ali je *Dok* očigledno Peteru Kanu bio vrhunac stvaralačke karijere).

Laramijev Holidej bio je za nas prvi iskorak od klasičnih vesterna. Umesto upeglanih i namirisanih crtanih, pisanih i filmskih kauboja koji nisu smrdeli ni posle celodnevnog jahanja, u *Doku* se po zadimljenim salunima osećao zadah jeftinog viskija, znoja, prašine i goveđe kože. Usred tog *pravog* Divljeg zapada, jedan čovek je odudarao na prvi pogled. Holidej je uvek bio obučen u tamno odelo sa belom košuljom, pušio je fine cigare, pio brendi iz Topeke. Zubar koji je zbog tuberkuloze otišao na zapad i postao kockar i najbrži revolveraš izdvajao se svojim gospodstvom i mirnoćom, ali je nosio široki kožni opasač sa dva teška 'linkoln' kolta sa drškama od slonovače.

Na naslovnoj strani *Doka Holideja* pisalo je: "Došao je tiho i ušao u legendu", a u prvih dvadesetak brojeva je naslov pratilo po par rečenica koje su opisivale suštinu te legende. *Najmisteriozniji čovek koji je jahao prašnjavim drumovima Divljeg zapada; Baklja na koju su desperadosi naletali kao leptir; Jedni su ga molili a drugi proklinjali... a on je tražio prijatelja; Bezakonje sa tri strane jaše u Daglas... a sa četvrte Holidej; Kada se prašina slegla, a ljuti barutni dim razišao, ostale su još dve bezimene humke; Jahao je dalje...i niko nije pokušao da ga spreči.*

Govorio je: "Ja nisam zakon, mene se ne tiču tuđe nevolje", ali su nevolje nalazile njega. Uvek je bio na strani slabijih, izazivajući smrt. Nikada nije gubio, iza njega su u prašini ostajali oni koji su ga napadali, ali iz *Doka* se učilo da ni u vesternima nije obavezan hepi end, kao u *Krvavom kaktusu* i *Kalifornijskoj mamuzi*, gde su ginuli prijatelji koje je uspeo da osveti, ali ne i da sačuva.

Kod nas je objavljeno 58 priča o Doku koje je potpisao Frenk Larami. Posle njega pokušavali su i drugi, ali to je bila slika bez duha, kao kada je Uderco posle Gošinijeve smrti nastavio da piše Asteriksa. Osim toga, i godine su činile svoje, Laramijev *Holidej* bio je logična spona koja je nešto kasnije vodila ka novim fazama razvoja, čiji delovi su bili Serđo Leone, Sem Pekinpo, Klint Istvud, *Plavi vojnik*, *Veliki mali čovek*...

Da onaj Holidej nije zaboravljen pokazuju rasprave koje i danas traju, bar u virtuelnom svetu. Ima, na primer, onih koji tvrde da je Šejn, a ne Laramijev Holidej, prototip legende o usamljenom. Neko je na jednom forumu u raspravi Šejn vs Dok napisao da Šejn "herojsko-frajerskom mitu dodaje neophodnu dozu erotike", zbog svojih ljubavnih avantura. E sad, bilo je i kod Doka erotike, doduše ne često, što je posledica činjenice da je bežao od vezivanja, zbog svoje bolesti i tragičnog shvatanja života. Pristalice Šejna pominju i istoimenu pesmu *Haustora*, ali ko je čitao *Holideja* odmah je pretpostavio šta je bila inspiracija Rundeku, naročito zato što se jedna od epizoda u ediciji zove *Ustani i bori se*. Kakav udeo su *pisani*, i *Erp* i *Holidej*, odradili u odrastanju pokazuje i komentar neke novopečene majke na istom forumu. "Prva reakcija mog dragog kada je video našeg tek rođenog sina bila je: 'Jao, ima čelično sive oči k'o Vajat Erp.'"

Nedavno mi je u ruke ponovo došao primerak *Vrela jesen*, iz koga je citat na početku teksta. U nastavku je opis dvoboja, ključnog mesta svakog velikog vesterna. Dok napolju pada noć i sprema se oluja, Holidej ustaje, '*mirno, nedokučivog pogleda, nehajno oslonjen na desnu nogu, uzdignutog levog ramena*. '*Potegnućemo kada se kojot oglasi,' kaže revolveraš.*' Urlanje kojota stapa se sa grmljavinom, Dok se baca na pod. '*Padao je povlačeći oba svoja 'linkolna', dok mu je rame dodirivalo pod narandžasti plamenovi sekli su barutni dim i pogađali cilj... Revolveraševa bluza sa resama bila je iskićena krvavim plodovima. Dok je ustao, a preko kundaka pištolja su pali peševi njegovog kaputa*.' Naježio sam se ponovo, kao pre četrdeset godina.

Momir Turudić

ОД ИДЕЈЕ ДО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ

Чланице АБС Електро групе више од 50 година развијају, производе и испоручују најсложенију електротехничку опрему, уводе системе аутоматизације и предлажу комплексна индустријска решења за електроенергетику, бродоградњу, као и за нафтну, гасну, металуршку и рударску индустрију.

www.abselectro.com

CONTINENTAL
HOTEL BEOGRAD
★★★★★

Vikend ručak 999

Igraonica i animatori za decu
Besplatan parking

Telefon za rezervacije
011 311 30 63

Restoran Brasserie
od 12:00-18:00

za odrasle 999 dinara
za decu do 10 godina BESPLATNO

www.continentalhotelbeograd.com

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec